

Prijedlog -

BOSNA I HERCEGOVINA

VIJEĆE MINISTARA

Radna grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i
Hercegovini za period 2023.-2026. godine

***PROCJENA PRIJETNJE OD ORGANIZOVANOG
KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI 2025***

Sarajevo, septembar 2025. godine

Dokument „Procjena prijetnje od organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini 2025“, sačinili su članovi Radne grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini, u saradnji sa predstavnicima nadležnih organa u Bosni i Hercegovini i međunarodnih partnera.

Radnu grupu su činili:

- Mevsud Ćuprija, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, **predsjedavajući**
- Danijela Plakalović, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine, **član**
- Bojana Jolović, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, **član**
- Igor Kujača, Državna agencija za istrage i zaštitu, **član**
- Danica Kovačević, Granična policija Bosne i Hercegovine, **član**
- Dejan Pejčinović, Služba za poslove sa strancima, **član**
- Nebojša Bijeljanin, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, **član**
- Amer Đedović, Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine, **član**
- Davor Ilić, Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine, **član**
- Miodrag Bajić, Republičko tužilaštvo Republike Srpske, **član**
- Milana Šarić, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, **član**
- Dragan Stupar, Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine, **član**
- Zoran Draško, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, **član**
- Alen Fačić, Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, **član**

Podršku u izradi ove Procjene, pružila je Evropska unija kroz projekte EU4FAST i EUPA4BiH, te uz značajan doprinos predstavnika Delegacije Evropske unije i Ureda specijalnog predstavnika Evropske unije u Bosni i Hercegovini.

Stavovi i mišljenja izneseni u ovom dokumentu ne odražavaju nužno stavove i mišljenja Evropske unije.

SADRŽAJ

1. UVODNE NAPOMENE	5
2. METODOLOGIJA RADA	6
3. TRENDОВI ORGANIZOVANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI	7
4. ORGANIZOVANI KRIMINAL PO POJAVNIM OBLICIMA – NAJVEĆE PRIJETNJE 15	
Povezanost organizovanog kriminala i terorizma	16
4. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIH DROGA.....	17
4.1.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	17
4.1.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	17
4.1.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	22
4.1.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	22
4.1.5. Procjena budućih kretanja.....	23
4.2. KRIJUMČARENJE LJUDI.....	24
4.2.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	24
4.2.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	24
4.2.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	27
4.2.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	27
4.2.5. Procjena budućih kretanja.....	28
4.3. TRGOVINA LJUDIMA	28
4.3.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	28
4.3.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	29
4.3.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	32
4.3.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	32
4.3.5. Procjena budućih kretanja.....	33
4.4. NEOVLAŠTENI PROMET ORUŽJEM I VOJNOM OPREMOM.....	33
4.4.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	33
4.4.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	34
4.4.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	37
4.4.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	37
4.4.5. Procjena budućih kretanja.....	38
4.5. KORUPTIVNA KRIVIČNA DJELA.....	39
4.5.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	39
4.5.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	39
4.5.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	42
4.5.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	42
4.5.5. Procjena budućih kretanja.....	43

4.6. PRIVREDNI KRIMINAL	44
4.6.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	44
4.6.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	45
4.6.3. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici	48
4.6.4. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	52
4.6.5. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	53
4.6.6. Procjena budućih kretanja.....	53
4.7. PRANJE NOVCA.....	54
4.7.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	54
4.7.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	54
4.7.3. Generatori utjecaja na kriminalne aktivnosti	57
4.7.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	57
4.7.5. Procjena budućih kretanja.....	58
4.8. KOMPJUTERSKI KRIMINALITET (CYBER CRIME)	60
4.8.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	60
4.8.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	60
Modus operandi	61
4.8.3. Generatori utjecaja na kriminalnu aktivnosti.....	63
4.8.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	64
4.8.5. Procjena budućih trendova i prijetnje	64
4.9. IMOVINSKI KRIMINAL	66
4.9.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	66
4.9.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	66
4.9.3. Generatori utjecaja na kriminalne aktivnosti	69
4.9.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti	70
4.9.5. Procjena budućih kretanja.....	70
5. ZAKLJUČAK	72

1. UVODNE NAPOMENE

Organizovani kriminal predstavlja jednu od najtežih i najsloženijih prijetnji savremenom društvu, čije posljedice se ogledaju u narušavanju sigurnosti, stabilnosti i vladavine prava na lokalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Ova pojava ne samo da ozbiljno potkopava povjerenje građana u institucije i demokratske procese, već i direktno ugrožava ekonomski razvoj, društvenu koheziju i ukupnu bezbjednost svake države. Razumijevanje i efikasno suprotstavljanje organizovanom kriminalu stoga predstavlja jedno od ključnih pitanja za očuvanje suvereniteta i integriteta država u savremenom svijetu.

Bosna i Hercegovina se suočava sa značajnim izazovima u borbi protiv organizovanog kriminala. Izvještaj Evropske komisije za 2024. godinu¹ jasno ističe potrebu za pripremom nove Procjene prijetnji od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA), usklađene s najvišim međunarodnim standardima i metodologijom Europolu. Također, nužna je i veća uključenost Bosne i Hercegovine u aktivnosti EMPACT-a, posebno u oblasti suzbijanja transnacionalnog organizovanog kriminala. Usvajanjem ovog dokumenta, Bosna i Hercegovina će postići usklađenost s Europolovim standardima i prioritetima EMPACT-a, što će dodatno ojačati njene kapacitete za efikasnu prevenciju i represiju kriminalnih aktivnosti.

Efikasna borba protiv organizovanog kriminala zahtijeva sveobuhvatnu, detaljnu i multidisciplinarnu analizu svih faktora i segmenata koji doprinose ovoj negativnoj društvenoj pojavi. U skladu s tim, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijelo je Odluku o formiranju Radne grupe za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021.–2024. godine. U skladu sa članom 4. navedene Odluke Radna grupa, kao privremeno, interresorno i stručno tijelo, zadužena je između ostalog za izradu Procjene prijetnje organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.

Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za 2025. godinu predstavlja ključni strateški dokument koji detaljno analizira i rangira opasnosti koje organizovani kriminal može prouzrokovati, dajući prioritet onim prijetnjama koje se očekuju da će imati najznačajniji negativni uticaj na društvo, ekonomiju i sigurnost. Ovaj dokument ima posebnu važnost za sve građane Bosne i Hercegovine, jer organizovani kriminal kontinuirano utiče na sve sfere društvenog života i predstavlja direktnu prijetnju njihovoj sigurnosti i kvalitetu života. Istovremeno, usvajanje ove Procjene predstavlja i važan korak u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, potvrđujući jasnu opredijeljenost Bosne i Hercegovine da aktivno i efikasno učestvuje u globalnoj borbi protiv ove transnacionalne prijetnje.

Izrada ove Procjene realizirana je uz kontinuiranu podršku Evropske unije, kroz projekat EUPA4BiH, te uz značajan doprinos predstavnika Delegacije Evropske unije i Ureda specijalnog predstavnika Evropske unije u Bosni i Hercegovini, što dodatno potvrđuje međunarodnu posvećenost jačanju kapaciteta Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

¹ https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/izvjesce-o-bosni-i-hercegovini-za-2024-godinu_1730986501.pdf

2. METODOLOGIJA RADA

Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za 2025. godinu rezultat je rada multidisciplinarne Radne grupe imenovane od strane Vijeća ministara BiH². Ovaj sveobuhvatni dokument sačinjen je na osnovu analize statističkih podataka agencija za provođenje zakona, obavještajnih izvještaja i informacija nadležnih institucija u BiH, kao i onih sa regionalnog i međunarodnog nivoa. Također, u izradi su korišteni rezultati istraživanja akademske zajednice, te podaci iz privatnog i javnog sektora, kao i uvaženi izvještaji međunarodnih i regionalnih organizacija.

Cilj ove Procjene je pružiti detaljnu i kvalitetnu analizu aktuelnih prijetnji organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, identificirati ranjivosti unutar društvenih i institucionalnih struktura, te predložiti smjernice za efikasnije suprotstavljanje ovoj pojavi. Posebna pažnja posvećena je procjeni trenutnih i potencijalnih budućih aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa (OKG), kao i identifikaciji najopasnijih kriminalnih mreža koje djeluju na području države.

U skladu s obavezama Bosne i Hercegovine prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine, ovaj dokument je usklađen sa pravnom stečevinom EU i primjenjuje metodologiju EUROPOL-a za izradu Procjene prijetnji od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA 2025). Podaci prikupljeni kroz specifične upitnike, usklađene sa standardima EUROPOL-a, kao i informacije iz izvještaja o sigurnosnom stanju u zemlji od 2020. do 2023. godine, čine temelj ove analize.

Procjena je strukturirana kroz četiri ključna segmenta: fokus na ključna kriminalna područja i grupe, primjenu relevantnih indikatora, analizu prikupljenih podataka, te definisanje prioriteta i preporuka za buduće aktivnosti. Proces identifikacije prijetnji obuhvata procjenu uticaja postojećih kriminalnih aktivnosti, analizu trendova i predviđanje budućih izazova, kao i procjenu šireg uticaja organizovanog kriminala na društvo i ekonomiju.

Izrada ovog dokumenta podijeljena je u nekoliko faza, uključujući prikupljanje podataka, analizu postojećeg stanja, identifikaciju trendova i ključnih faktora rizika. Ova Procjena predstavlja važan alat za nadležne institucije u Bosni i Hercegovini u cilju unaprjeđenja strategija i akcija usmjerenih na efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala.

² Radnu grupu sačinjavaju predstavnici sljedećih institucija: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine; Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine; Tužilaštvo Bosne i Hercegovine; Državna agencija za istrage i zaštitu; Granična policija Bosne i Hercegovine; Služba za poslove sa strancima; Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine; Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine; Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine; Republičko tužilaštvo Republike Srpske; Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske; Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine; Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

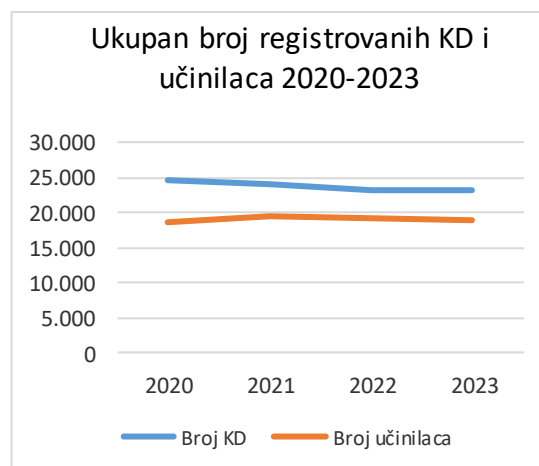
3. TRENDOWI ORGANIZOVANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI

Organizovani kriminal predstavlja jednu od najznačajnijih globalnih sigurnosnih prijetnji koja je u kontinuiranom porastu i širenju. Bosna i Hercegovina nije izuzetak u ovom trendu, te bilježi rast kriminalnih aktivnosti koje provode organizovane kriminalne grupe (OKG). Ove grupe neprestano usvajaju nove metode i taktike kako bi ostvarile svoje nezakonite ciljeve, istovremeno izbjegavajući otkrivanje od strane nadležnih institucija za provođenje zakona.

Analizirajući period od 2013. godine, kada je sačinjena prva Procjena prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, uočava se kontinuirani rast i širenje ove pojave. Glavni pokretač ove ekspanzije jeste mogućnost ostvarivanja velike i brze finansijske dobiti za članove organizovanih kriminalnih grupa. Pored toga, razvoj organizovanog kriminala u različitom stepenu pogoduju i brojni drugi faktori, među kojima su: složena društveno-ekonomska i socio-politička situacija u zemlji, visok nivo korupcije, geopolitička situacija u regiji i šire, strateška geografska pozicija Bosne i Hercegovine, poroznost državnih granica, kao i neučinkovitost tradicionalnih metoda borbe protiv ovih kriminalnih pojava.

U periodu 2020.-2023. godine, policijske strukture u BiH kontinuirano su pratile i istraživale djelovanje pojedinaca i grupa koji se dovode u vezu sa pojavnim oblicima kriminala koji imaju elemente organizovanosti, a posebno pojedinaca i grupa za koje postoje indicije da se mogu dovesti u direktnu vezu sa izvršenjem ovakvih krivičnih djela.

Ukoliko pogledamo ukupan broj svih registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini, možemo primijetiti da je broj registrovanih krivičnih djela u značajnom padu. Ukupan broj registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2023. godini iznosio je 23.048, što predstavlja smanjenje za 0,53% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 23.171 krivično djelo. U odnosu na 2021. godinu (24.083), to je smanjenje od 3,79%, dok je u 2021. zabilježeno smanjenje od 2,17% u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 24.617 krivičnih djela. Ukupno smanjenje broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2020–2023. iznosi 6,38%.

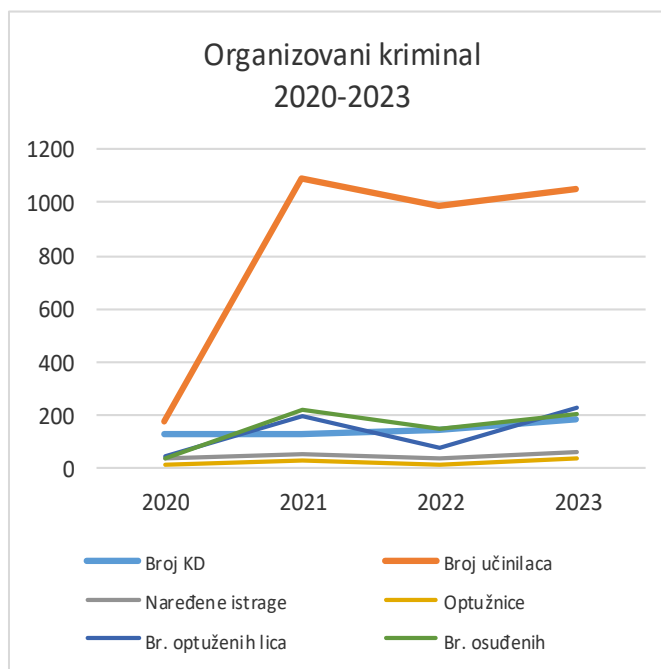
S druge strane, pad broja registrovanih krivičnih djela nije pratio i pad broja prijavljenih počinilaca – došlo je do blagog porasta. Ukupan broj izvršilaca registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini iznosio je: 18.911 (2023), 19.271 (2022), 19.463 (2021) i 18.776 (2020). Ukupno povećanje broja prijavljenih počinilaca krivičnih djela u periodu 2020–2023. iznosi 0,72%.

Od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2020–2023. godina (94.919), od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG) počinjeno je 588 krivičnih djela, što predstavlja oko 0,62% ukupnog broja. Tokom 2020. godine evidentirano je 127 krivičnih djela koje su

počinile OKG. U 2021. godini evidentirano je 130 djela, što je predstavljalo povećanje od 2,36% u odnosu na 2020. godinu. U 2022. godini evidentirano je 148 djela, što je predstavljalo povećanje od 13,85% u odnosu na 2021. godinu. Tokom 2023. godine evidentirano je 183 djela, što je predstavljalo povećanje od 23,65% u odnosu na 2022. godinu. Za navedena krivična djela u periodu 2020–2023. godina prijavljeno je ukupno 3.305 lica, i to: 179 (2020), 1.091 (2021), 986 (2022) i 1.049 (2023).

Također u istom periodu policijske agencije u Bosni i Hercegovini dokumentovale su djelovanje najmanje (84) OKG. Prema podacima VSTV BiH u periodu 2020-2023 za krivična djela organizovanog kriminala doneseno je ukupno 189 naredbi o provođenju istrage, podignuto je ukupno 90 optužnica protiv 540 lica, te su izrečene 102 osuđujuće presude za 616 lica.

Analizom prikupljenih podataka može se konstatovati da trend smanjenja ukupnog broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2020–2023. nije pratio i trend smanjenja broja djela počinjenih od strane OKG. Ukupno povećanje broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG u periodu 2020–2023. iznosilo je 44,09%, odnosno 56 krivičnih djela više.

Značajno je istaći da je u istom periodu porast broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG pratio i porast broja prijavljenih pripadnika OKG za čak 419.31 %, odnosno

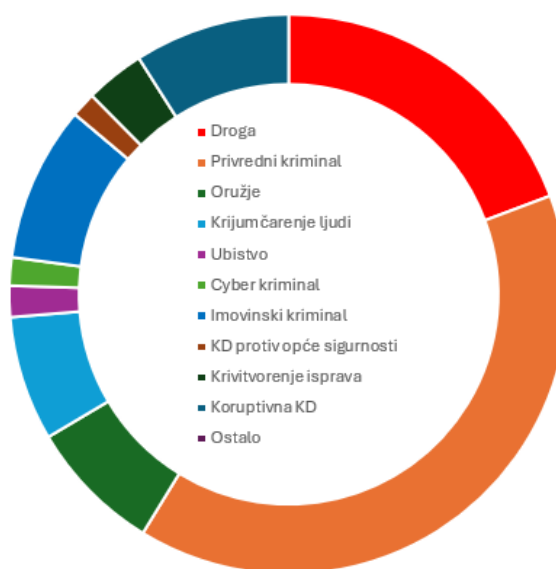
847 učinilaca više. Ovo ukazuje na pojačan angažman nadležnih tijela na rasvjetljavanju krivičnih djela organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini, a što je dijelom rezultat strateškog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminaliteta u prethodnom periodu.

Sa druge strane zabrinjava nizak udio registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG u odnosu na ukupan broj počinjenih krivičnih djela (samo 0,62%). Ovo ukazuje na mogućnost da je veliki broj djela organizovanog kriminala ostao neotkriven, odnosno da se za ista nije mogao dokazati element organizovanosti i da su ona evidentirana kao krivična djela počinjena od strane pojedinaca.

Kada je u pitanju struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG (2020–2023), ona je sljedeća: Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama (106), Organizovani kriminal (51), Poreska utaja ili prevara (43), Krijumčarenje ljudi (migranata) (40), Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom (37), Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (35), Pranje novca (31), Teška krađa (21), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (19), Krivotvorenje isprava (dokumenata) (18), Krijumčarenje (15), Organizovanje grupe za krijumčarenje neocarinjene robe (12), Neovlašteno bavljenje određenim zanimanjem (11),

Udruživanje radi činjenja krivičnih djela (11), Ubistvo / Teško ubistvo (10), Nedozvoljeno skladištenje robe (10), Prijevara (9), Pomaganje (8), Primanje poklona i drugih oblika koristi (8), Izazivanje opće opasnosti (8), Krađa vozila (7), Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija (6), Davanje poklona i drugih oblika koristi (5), Krivotvorenje novca (5), Računalna prijevara (4), Neovlašteno korištenje ličnih podataka (4), Iznuda (3), Paljevina (3), Sprečavanje dokazivanja (3), Pripremanje krivičnog djela (3), Izvršenje KD u sastavu kriminalnog udruženja (3), Carinska prevara (3), Razbojništvo (2), Prikrivanje (2), Navođenje na ovjeravanje neistinitog sadržaja (2), Trgovina uticajem (2), Krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i tegova (2), Ugrožavanje sigurnosti (2), Nedozvoljeno oružje ili druga sredstva borbe (1), Krivotvorenje službene isprave (1), Neovlašćeni pristup zaštićenom sistemu (1), Trgovina ljudima (1), Međunarodna trgovina ljudima (1), Međunarodno navođenje na prostituciju (1), Međunarodno vrbovanje radi prostitucije (1), Omogućavanje uživanja opojnih droga (1), Otmica (1), Lihvarstvo (1), Utaja (1), Zelenaštvo (1), Pomoć učiniocu poslije učinjenog KD (1), Dogovor za učinjenje krivičnih djela (1), Ometanje rada pravosuđa (1), Davanje lažnog iskaza (1), Lažno prijavljivanje (1), Povreda slobode opredjeljenja birača (1), Odavanje tajnih podataka (1), Sticaj KD (1), Nedozvoljeno korištenje autorskih prava (1), Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju (1), Prijevara u

Struktura KD počinjenih od strane OKG
2020-2023

privrednom poslovanju (1), Sklapanje štetnog ugovora (1), Nedozvoljena trgovina (1), Obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti (1), Prevara u osiguranju (1).³

Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je da veći broj organizovanih kriminalnih grupa (OKG) svoje aktivnosti realizira samo na području Bosne i Hercegovine. Sa druge strane, na prostoru Bosne i Hercegovine djeluju i OKG sa šireg područja Balkana i šire. One ovdje imaju svoje ogranke preko kojih provode brojne kriminalne aktivnosti. U najvećem broju slučajeva državljani BiH pojavljuju se kao izvršioci, ali je u posljednje vrijeme prisutan trend da se državljani BiH pojavljuju i kao organizatori pojedinih faza realizacije aktivnosti nekog većeg kriminalnog lanca koji počinje i završava se van prostora naše zemlje.

Utjecaj koji OKG imaju na ekonomiju Bosne i Hercegovine je direktan i izrazito negativan. Procjena policijskih agencija, sačinjena na osnovu njihovih analiza provedenih tokom redovnih poslova i zadataka, ukazuje na to da su organizovane kriminalne grupe vrlo prilagodljive u svojim nelegalnim aktivnostima. Također, prepoznato je da se organizovane kriminalne grupe lako prilagođavaju promjenama u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju.

Rasprostranjenost i brojnost kriminalnih grupacija, kontinuirano i intenzivno obnavljanje kriminalnih struktura, širok spektar nelegalnih aktivnosti, međusobna povezanost, spremnost na primjenu najgrubljih metoda, sposobnost korištenja savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u kriminalne svrhe, ogromna materijalno-finansijska sredstva i moć koja iz njih proizlazi, isprepletenost legalnih i nelegalnih poslova, služenje raznim koruptivnim radnjama i dr. – samo su neki od pokazatelja sa kakvim se izazovima susreću agencije za provođenje zakona u borbi protiv ove vrste kriminaliteta. Zbog svega navedenog, za uspješnu borbu protiv organizovanog kriminala neophodan je multidisciplinarni i multiinstitucionalni pristup. S tim u vezi, u nastavku su prikazani rezultati postupanja policijskih i drugih agencija u Bosni i Hercegovini na polju borbe protiv organizovanog kriminaliteta u periodu 2020.–2023. godine.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je u periodu 2020.–2023. godine istraživala djelovanja pojedinaca i grupa sa pojavnim elementima organizovanog kriminala. U cilju suzbijanja organizovanog kriminala, SIPA je u istom periodu provela 65 operativnih akcija koje su se odnosile na: Neovlašteni promet opojnim drogama (30), Finansijski kriminal i korupciju (26), Krijumčarenje ljudi (6), Pranje novca (1), Krivotvorenje isprava (1) i Krivotvorenje novca

³ Statistički podaci su prikupljeni putem posebnog dodatka uz Upitnik o krivičnim djelima/područjima kriminala od strane policijskih agencija u BiH i Uprave za indirektno oporezivanje

(1). Tužilaštvima u BiH podneseno je 51 izvještaj i 17 dopuna izvještaja kojima je prijavljeno ukupno 460 lica, od kojih je 449 fizičkih i 11 pravnih lica. Što se tiče strukture krivičnih djela organizovanog kriminaliteta za koja je SIPA podnijela izvještaje o počinjenom krivičnom djelu, ona je sljedeća: Neovlašteni promet opojnim drogama (25) ili 50,98 %, Finansijski kriminal (16) ili 31,37 %, Krijumčarenje ljudi (4) ili 7,84 %, Korupcija (4) ili 7,84 % i Krivotvorenje isprava (2) ili 3,92 %.

Što se tiče strukture registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG u periodu 2020-2023 koje su prikupljene kroz Upitnik, ona je sljedeća: Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama (32), Teška krađa (15), Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe (13), Pranje novca (7), Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (7), Krađa vozila (7), Izazivanje opće opasnosti (6), Krivotvorenje isprava (dokumenata) (6), Ubistvo (4), Nedoizvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija (4), Računalna prijevara (2), Razbojništvo (2), Sprečavanje dokazivanja (2), Pripremanje krivičnog djela (2), Paljevina (2), Krivotvorenje novca (1), Krijumčarenje (1), Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju (1), Prijevara u privrednom poslovanju (1), Sklapanje štetnog ugovora (1), Nedoizvoljena trgovina (1), Obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti (1), Neovlašćeni pristup zaštićenom sustavu i mreži elektronske obrade podataka (1), Otmica (1), Lihvarstvo (1), Prijevara (1), Utaja (1), Davanje lažnog iskaza (1), Lažno prijavljivanje (1), Trgovina ljudima (1), Primanje poklona i drugih oblika koristi (1), Davanje poklona i drugih oblika koristi (1), Međunarodno navođenje na prostituciju (1), Neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih djelova za oružje (1).

Granična policija Bosne i Hercegovine (GPBiH) je u periodu 2020.–2023. godine, provodeći mjere i radnje iz svoje nadležnosti, registrovala ukupno 57 krivičnih djela sa elementima organiziranosti, i to: Krijumčarenje ljudi (16), Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama (9), Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (9), Nedoizvoljeni promet oružjem i vojnom opremom (8), Krijumčarenje (5), Nedoizvoljeni promet akciznih proizvoda (2), Primanje poklona i drugih oblika koristi (2), Nedoizvoljeno skladištenje robe (1), Carinska prevara (1), Pranje novca (1), Međunarodna trgovina ljudima (1), Trgovina uticajem (1) i Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (1).⁴

Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) je u skladu sa svojim nadležnostima u periodu 2020.–2023. godine nadležnom tužilaštvu podnijela jednu (1) prijavu o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu „Organizovani kriminal“ iz člana 250. KZ BiH u vezi sa krivičnim djelom „Poreska utaja ili prevara“ iz člana 210. KZ BiH, „Krijumčarenje“ iz člana 214. KZ BiH i „Organiziranje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe“ člana 215. KZ BiH, te jednu (1) prijavu o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu „Organiziranje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe“ iz člana 215. KZ BiH u vezi sa krivičnim djelom „Krijumčarenje“ iz člana 214. KZ BiH.

⁴ Informacije su prikupljene putem Aneksa uz Upitnik o krivičnim djelima (Tabela 3-Statistički podaci o krivičnim djelima počinjenim samo od strane organizovanih kriminalnih grupa).

Također, u istom periodu UIO je podnijela 334 prijave o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu i počiniocu iz oblasti privrednog kriminaliteta, krivičnih djela korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne funkcije, za koja su prijavljena ukupno 586 lica.

Od navedenog broja krivičnih djela, čak 83,23 % ili 278 djela otpada na dva krivična djela „Poreznu utaju ili prevaru“ iz člana 210. KZ BiH (171) i „Nedozvoljeni promet akciznim proizvodima“ iz člana 210a. KZ BiH (107), prijavljena samostalno ili u vezi sa drugim krivičnim djelima, dok ostatak čine: Nedozvoljeno skladištenje robe iz člana 210b. KZ BiH, Prijevara u privrednom poslovanju iz člana 251. KZ FBiH, Pranje novca iz člana 209. KZ BiH, Krijumčarenje iz člana 214. KZ BiH, Udruživanje radi činjenja krivičnih djela iz člana 249. KZ BiH, Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje nekarinjene robe iz člana 215. KZ BiH, Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju iz člana 247. KZ FBiH, Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju iz člana 248. KZ RS; Zloupotreba povjerenja iz člana 298. KZ FBiH, Nedozvoljena trgovina iz člana 267. KZ FBiH, Nedopuštena trgovina iz člana 212. KZ BiH, Neplaćanje poreza iz člana 211. KZ BiH, Carinska prevara iz člana 216. KZ BiH, Krivotvorenje isprave iz člana 373. KZ FBiH, Posebni slučajevi krivotvorenja isprava iz člana 374. KZ FBiH, Krivotvorenje službene isprave iz člana 226. KZ BiH, Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 217. KZ BiH, Zloupotreba službenog položaja iz člana 220. KZ BiH i Nesavjestan rad u službi iz člana 224. KZ BiH

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUP RS) je u periodu 2020.–2023. godine istraživalo djelovanja pojedinaca i grupa koje imaju elemente organizovanog kriminala. Evidentirano je ukupno 251 krivično djelo počinjeno od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG).

Što se tiče strukture krivičnih djela počinjenih od strane OKG, ona je sljedeća: Organizovani kriminal (41), Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga (37), Utaja poreza i doprinosa (31), Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja (13), Neovlašteno bavljenje određenim zanimanjem (11), Neovlašten promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe (11), Krijumčarenje lica (9), Pomaganje (9), Prevara (8), Udruživanje radi vršenja KD (7), Pranje novca (6), Teška krađa (6), Krijumčarenje (5), Falsifikovanje isprave (5), Nedozvoljen promet akciznih proizvoda (4), Neovlašteno korištenje ličnih podataka (4), Teško ubistvo (3), Izvršenje KD u sastavu kriminalnog udruženja (3), Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje KD Krijumčarenje migranata (3), Nedozvoljeno skladištenje robe (3), Teško ubistvo - pokušaj (2), Ugrožavanje sigurnosti (2), Iznuda (2), Prikrivanje (2), Navođenje na ovjeravanje neistinitog sadržaja (2), Izazivanje opšte opasnosti (2), Teško ubistvo - pomaganje (1), Omogućavanje uživanja opojnih droga (1), Iznuda - pokušaj (1), Zelenaštvo (1), Paljevina (1), Prevara u osiguranju (1), Primanje mita (1), Pomoć učiniocu poslije učinjenog KD (1), Sprečavanje dokazivanja (1), Nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija (1), Dogovor za učinjenje krivičnih djela (1), Pripremanje KD (1), Međunarodno vrbovanje radi prostitucije (1), Nedozvoljeno oružje ili druga sredstva borbe (1), Organizovanje grupe ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (1), Primanje dara ili drugih oblika koristi (1), Davanje dara ili drugih oblika koristi (1), Krivotvorenje službene isprave (1), Ometanje rada pravosuđa (1), Povreda slobode

opredjeljenja birača (1), Odavanje tajnih podataka (1).⁵ Od navedenog broja krivičnih djela počinjenih od strane OKG 52 krivična djela imaju prekogranični karakter.

Federalna uprava policije (FUP) – Prema prikupljenim podacima za period 2020–2023. godine, registrovano je 125 krivičnih djela sa elementima organiziranosti, i to: Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama (32), Teška krađa (15), Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe (12), Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (7), Krađa vozila (7), Pranje novca (6), Izazivanje opće opasnosti (6), Ubistvo (4), Krivotvorenje isprava (dokumenata) (4), Nedoizvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija (3), Računalna prijevara (2), Razbojništvo (2), Sprečavanje dokazivanja (2), Pripremanje krivičnog djela (2), Paljevina (2), Krivotvorenje novca (1), Krijumčarenje (1), Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju (1), Prijevara u privrednom poslovanju (1), Sklapanje štetnog ugovora (1), Nedoizvoljena trgovina (1), Obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti (1), Neovlašćeni pristup zaštićenom sustavu i mreži elektronske obrade podataka (1), Otmica (1), Lihvarstvo (1), Prijevara (1), Utaja (1), Davanje lažnog iskaza (1), Lažno prijavljivanje (1), Trgovina ljudima (1), Primanje poklona i drugih oblika koristi (1), Davanje poklona i drugih oblika koristi (1), Međunarodno navođenje na prostituciju (1), Neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih djelova za oružje (1).⁶

Policija Brčko distrikta BiH (PBD), u periodu od 2020. do 2023. godine, provodeći mjere i radnje iz svoje nadležnosti, registrovala je 3 krivična djela sa elementima organizovanosti, i to: Proizvodnja i promet opojnih droga (1), Krivotvorenje isprave (1) i Krijumčarenje ljudi (1).⁷ Tokom istog perioda, PBD je samostalno i u saradnji sa policijskim agencijama iz Bosne i Hercegovine, zemalja okruženja i zemalja Evropske unije osmislila i realizovala ukupno 52 operativne akcije, od kojih su neke imale međunarodni karakter. Sve operativne akcije rezultat su preventivno-istraživačkog rada PBD, kojima su obuhvaćena sljedeća krivična djela: Organizovani kriminal, Falsifikovanje isprave, Krađe, Teške krađe, Pronevjera, Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, Primanje dara i drugih oblika koristi, Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Prevara pri glasanju, Davanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem, Računarska prevara, Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenja migranata, Nedoizvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih tvari i dr.

Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH (DKPT) u skladu sa svojim nadležnostima, tokom perioda 2020–2023, u okviru međunarodne operativne policijske saradnje vršila je razmjenu informacija sa nadležnim organima drugih zemalja, u skladu sa zahtjevima domaćih policijskih organa prema drugim zemljama i obrnuto, koristeći zaštićene informatičko-komunikacijske kanale INTERPOL-a, EUROPOL-a i SELEC-a.

⁵ Informacije su prikupljene putem Aneksa uz Upitnik o krivičnim djelima (Tabela 3-Statistički podaci o krivičnim djelima počinjenim samo od strane organizovanih kriminalnih grupa).

⁶ Informacije su prikupljene putem Aneksa uz Upitnik o krivičnim djelima (Tabela 3-Statistički podaci o krivičnim djelima počinjenim samo od strane organizovanih kriminalnih grupa).

⁷ Ibid

U tom periodu, u 248 slučajeva razmijenjene su informacije koje se odnose na organizovani kriminal, a sprovedeno je 35 međunarodnih operativnih akcija u kojima su, uz koordinirajuću ulogu Direkcije, učestvovala nadležna tijela i agencije u Bosni i Hercegovini. Međunarodne operativne akcije organizovane su od strane INTERPOL-a (18), EUROPOL-a (11) i SELEC-a (6), i odnosile su se na: trgovinu oružjem; ilegalnu imigraciju; trgovinu opojnom drogom; krivična djela protiv okoline; krijumčarenje i nezakonito prometovanje lijekova; krivična djela u vezi sa kulturnim dobrima; autorska prava/zaštitu intelektualne svojine; krijumčarenje roba; ilegalni promet divljih životinja i šumskog kriminala; trgovinu ljudima; krijumčarenje ljudi; prevare sa dokumentima; otkrivanje i uklanjanje materijala koji na internetu promoviše „džihadističku propagandu“ te suzbijanje nezakonitog prometa hrane i pića.

Služba za poslove sa strancima (SPS), kao upravna organizacija s operativnom samostalnošću u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH, nadležna je za problematiku imigracija, čime značajno doprinosi u borbi protiv organiziranog kriminala, posebno u području ilegalnih imigracija, trgovine ljudima i krijumčarenja ljudi. Obavljajući operativno-inspekcijske i upravno-pravne poslove, SPS kontroliše dolazak stranaca iz viznog režima u BiH. U cilju doprinosa ukupnom sigurnosnom sistemu BiH, SPS, u okviru svojih operativno-inspekcijskih nadležnosti, svakodnevno prikuplja podatke o svim oblicima neregularnih migracija i neregularnim migrantima, nadzire i kontroliše boravak stranaca kroz njihovu eventualnu zloupotrebu i nezakonitosti u korištenju boravka, te procjenjuje eventualnu ugroženost javnog reda i sigurnosti od strane određenih kategorija stranaca.

Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine (OSA) odgovorna je za prikupljanje, analiziranje, obradu i distribuciju obavještajnih podataka ovlaštenim dužnosnicima i tijelima u cilju zaštite sigurnosti, uključujući suverenitet, teritorijalni integritet, ustavni poredak, temelje ekonomske stabilnosti BiH, kao i prijetnje po globalnu sigurnost koje su štetne po Bosnu i Hercegovinu. OSA prikuplja podatke koji se odnose na najteže oblike kriminala, uključujući i one u vezi s organiziranim kriminalom, čime pruža nemjerljiv doprinos u borbi protiv ove negativne društvene pojave.

4. ORGANIZOVANI KRIMINAL PO POJAVNIM OBLICIMA – NAJVEĆE PRIJETNJE

Svi oblici organizovanog kriminala predstavljaju ozbiljnu prijetnju unutrašnjoj sigurnosti Bosne i Hercegovine, narušavajući stabilnost, pravni poredak i društvenu koheziju. Ovi oblici kriminala ne utiču samo na ekonomsku sigurnost i društvene strukture, već imaju i šire implikacije po državnu i regionalnu stabilnost. Sigurnosni izazovi s kojima se Bosna i Hercegovina suočava moraju se sagledavati u kontekstu složenih odnosa globalnog i regionalnog okruženja, jer su globalne promjene i trendovi često uzrok i posrednik lokalnih izazova.

Aktuelna globalna kretanja, poput rastućih razlika u nivou ekonomskog i društvenog razvoja između bogatog i siromašnog dijela svijeta, povećane migracije, rastuće dužničke krize i ekonomske nestabilnosti, značajno doprinose povećanju rizika od širenja organizovanog kriminala. Ove promjene stvorile su plodno tlo za razvoj raznih oblika kriminalnih aktivnosti, koje se često koriste za financiranje terorizma, pranje novca, trgovinu drogom, ljudima i oružjem, te druge oblike kriminala koji ugrožavaju mir i sigurnost.

Trenutno stanje izazvano brojnim ratovima i sukobima dodatno komplikuje sigurnosnu situaciju, jer prijeti stvaranjem idealnih uslova za širenje organizovanog kriminala. Ekonomska recesija, povećana stopa nezaposlenosti, socijalna nesigurnost omogućavaju kriminalnim grupama da se prilagode novim okolnostima i pronađu nove načine za ostvarivanje protivpravne imovinske koristi.

Od ukupnog broja dokumentovanih kriminalnih grupa u BiH u periodu 2020.-2023. godine njih oko 80 % uključeno je u nezakonitu trgovinu drogom, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi i imovinski kriminal. Preostale kriminalne grupe bave se aktivnostima poput trgovine oružjem, koruptivnim djelima i drugim oblicima organizovanog kriminala. Važno je napomenuti da je većina kriminalnih grupa angažirana u višestrukim vrstama kriminalnih aktivnosti, što dodatno otežava njihovo praćenje i razbijanje. Na primjer, najčešće kombinovane aktivnosti uključuju pranje novca, trgovinu oružjem, krijumčarenje, nedozvoljeni promet akciznih proizvoda, poreske prevare, trgovinu ljudima i druge oblike kriminala, koji često funkcionišu u složenim mrežama i višestrukim pravnim oblastima.

Ovi podaci ukazuju na potrebu za kontinuiranim i koordiniranim naporima svih nadležnih institucija na jačanju kapaciteta za suzbijanje i prevenciju organizovanog kriminala, te na razvoj efikasnih pravnih i institucionalnih mehanizama za borbu protiv svih oblika kriminalnih aktivnosti koje ugrožavaju sigurnost i stabilnost Bosne i Hercegovine i šire regije.

Povezanost organizovanog kriminala i terorizma

Promijenjeni globalni, regionalni i lokalni sigurnosni konteksti značajno su utjecali na prirodu terorističkih prijetnji i njihovih djelovanja. Jedna od ključnih promjena odnosi se na sve izraženiju povezanost terorističkih grupa i organizacija s organizovanim kriminalom, posebno u segmentu finansiranja terorizma. Takva saradnja najčešće se ogleda kroz krijumčarenje ljudi, trgovinu narkoticima, oružjem i drugim ilegalnim aktivnostima koje generišu materijalna sredstva potrebna za operativno djelovanje terorističkih mreža.

Bosna i Hercegovina se suočava sa specifičnim rizicima u ovom kontekstu, naročito u vidu mogućnosti infiltracije terorističkih elemenata među neregularnim migrantima. Veliki broj migranata dolazi iz zemalja pogođenih ratom i dugotrajnim oružanim sukobima, što povećava vjerovatnoću da pojedinci sa radikalnim ciljevima pokušaju svoje planove realizovati ne samo u državama odredišta, nego i u državama tranzita. Otežavajuća okolnost je što neregularni migranti često ne posjeduju vjerodostojna identifikaciona dokumenta, već falsifikovana ili ih uopće nemaju, čime se znatno otežava provjera njihovog identiteta. Dodatni problem predstavlja činjenica da zemlje porijekla migranata, pogođene ratom ili nestabilnošću, uglavnom ne mogu brzo i efikasno dostaviti podatke potrebne za verifikaciju identiteta.

U ovom kontekstu, organizovane kriminalne grupe koje se bave izradom i distribucijom falsifikovanih dokumenata (putnih i ličnih isprava) mogu igrati ključnu ulogu u omogućavanju kretanja potencijalnih terorista. Za odgovarajuću finansijsku naknadu, ovakve grupe mogu terorističkim strukturama obezbijediti potrebnu logističku podršku, uključujući i lažne identitete, što im omogućava prelazak granica i ulazak u treće zemlje.

Geostrateški položaj Jugoistočne Evrope dodatno komplikuje situaciju. Regija se nalazi na raskrsnici glavnih globalnih trgovinskih puteva koji povezuju Evropu i Aziju. Iako ovi putevi imaju značajnu ulogu u legalnoj trgovini roba i ljudi, oni istovremeno predstavljaju i atraktivne rute za ilegalne aktivnosti — uključujući krijumčarenje oružja, narkotika, ljudi, te potencijalni tranzit terorističkih grupa. To čini prostor Zapadnog Balkana, a time i Bosnu i Hercegovinu, posebno osjetljivim na sigurnosne prijetnje ovog tipa.

Važno je naglasiti da u Bosni i Hercegovini do sada nisu zabilježeni direktni i potvrđeni slučajevi saradnje između organizovanog kriminala i terorističkih struktura. Ipak, iskustva iz drugih dijelova svijeta pokazuju da su ove dvije sfere često međusobno povezane, bilo kroz finansijske, logističke ili operativne veze. S obzirom na dinamičnu prirodu sigurnosnih prijetnji, postoji realna mogućnost da se, prateći globalne trendove, u budućnosti kriminalne i terorističke aktivnosti mogu preklapati ili djelovati u koordinaciji.

Stoga je neophodno kontinuirano praćenje, analiziranje i unapređivanje kapaciteta nadležnih institucija kako bi se na vrijeme prepoznali i spriječili svi oblici potencijalne povezanosti organizovanog kriminala i terorizma. Prevencija, pravovremena razmjena informacija i međunarodna saradnja ostaju ključni elementi u očuvanju sigurnosti Bosne i Hercegovine i regije u cjelini.

4. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIH DROGA

4.1.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Opojna droga je medicinski lijek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, ili supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podleže kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratificirala, ili supstanca koju je zakonodavac na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta ili Brčko distrikta proglasili opojnom drogom.

Bosna i Hercegovina donijela je Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, koji je donesen s ciljem harmonizacije i usklađivanja unutrašnjeg zakonodavstva u ovoj oblasti s važećim konvencijama Ujedinjenih naroda.

Krivična djela iz oblasti neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga propisana su u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, i to: Krivičnim zakonom BiH (Glava XVII – Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom), Krivičnim zakonikom Republike Srpske (Glava XVII – Krivična djela protiv zdravlja ljudi), Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine (Glava XXI – Krivična djela protiv zdravlja ljudi), te Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Glava XXI – Krivična djela protiv zdravlja ljudi).

Na strateškom planu istekla je Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini za period 2018–2023., a u toku je proces izrade nove Državne strategije o drogama za period 2024.–2028.

4.1.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Trgovina drogom predstavlja jednu od najprofitabilnijih i najbrojnijih nezakonitih kriminalnih aktivnosti kako u Bosni i Hercegovini, tako i u svijetu. Budući da se kriminalitet događa u sve težim, opasnijim i novim pojavnim oblicima, isto iziskuje nove načine, metode i tehnike kroz buduće strategije u borbi protiv kriminaliteta iz navedene oblasti. U dokumentu Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022–2024. godine, krivična djela u vezi sa neovlaštenim prometom i proizvodnjom opojnih droga definirana su sa srednje visokim rizikom i tendencijom rasta, kao krivična djela koja generišu najveće iznose „prljavog“ novca.

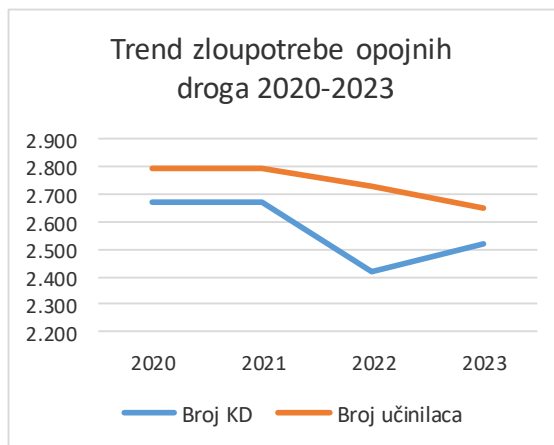
Imajući u vidu kontinuirani porast u oblasti proizvodnje, krijumčarenja, distribucije i upotrebe opojnih droga u svijetu, jačanja i širenja kriminalnih organizacija koje se bave pomenutim vidom kriminala, socijalne, ekonomske, društveno-političke, psihofizičke i druge posljedice koje preprodaja i konzumiranje droge imaju za pojedinca i populaciju, te složeno političko-teritorijalno uređenje BiH i složenost ustroja agencija za provođenje zakona u njihovom radu, može se konstatovati da trgovina narkoticima predstavlja značajnu prijetnju za Bosnu i Hercegovinu.

Podaci agencija za provođenje zakona i institucija ukazuju da je u posmatranom periodu evidentirano smanjenje broja registrovanih krivičnih djela i izvršilaca u vezi sa zloupotrebom droga, ali ova vrsta kriminaliteta i dalje ostaje jedna od najučestalijih. Kada je u pitanju

ukupan broj registrovanih krivičnih djela u vezi sa zloupotrebom droga u periodu 2020–2023. godine, ukupno je evidentirano 9.975 krivičnih djela.

U 2023. godini registrovano je 2.519 krivičnih djela, što predstavlja porast od 4,22% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 2.417 krivičnih djela. U odnosu na 2021. godinu (2.367 krivičnih djela), to je povećanje od 6,42%, dok je broj krivičnih djela u 2021. bio manji za 11,42% u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 2.672 krivična djela.

Ukupno smanjenje broja krivičnih djela u vezi sa opojnim drogama u periodu 2020–2023. iznosi 5,73%, odnosno 153 krivična djela manje (2020: 2.672 → 2023: 2.519).

Za krivična djela u vezi sa zloupotrebom opojnih droga u periodu 2020–2023. godina prijavljeno je ukupno 10.878 lica. U 2023. godini prijavljeno je 2.651 lice, što je za 2,79% manje nego u 2022. (2.727 lica). U 2022. godini to je predstavljalo povećanje od 4,24% u odnosu na 2021. (2.616 lica), dok je broj prijavljenih u 2021. bio manji za 6,33% u odnosu na 2020., kada je prijavljeno 2.793 lica. Ukupno smanjenje broja prijavljenih lica u ovoj oblasti u periodu 2020–2023. iznosi 5,08%, odnosno 142 lica manje (2020: 2.793 → 2023: 2.651).

Broj otkrivenih krivičnih djela i počinilaca rezultat je i efikasnijeg rada agencija za provođenje zakona, imajući u vidu tamnu brojku kriminaliteta u ovoj oblasti. Najučestalije krivično djelo je Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga (7.213 krivičnih djela ili 72,31%), nakon čega slijedi Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga (2.762 krivična djela ili 27,69%).

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG) u periodu 2020–2023. godine, počinjeno je 107 krivičnih djela u vezi sa neovlaštenom proizvodnjom i prometom opojnih droga, što predstavlja 3,87% od ukupnog broja registrovanih djela te vrste (107 od 2.762). U istom periodu dokumentovano je 26 organizovanih kriminalnih grupa koje se bave ilegalnim uvozom i distribucijom narkotika, dok obavještajni podaci ukazuju na mogući veći broj OKG-a.

Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini prisutne su gotovo sve vrste opojnih droga, a dominiraju produkti kanabisa, kokaina, spida, heroina i sintetičkih droga. Potrošnja droge je u porastu, ali je i dalje relativno niska u poređenju sa drugim evropskim zemljama.

Ulične cijene droga u Bosni i Hercegovini u 2023. godini izražene u konvertibilnim markama (KM): heroin (1 g) cca 60–80; marihuana (1 g) cca 10–15; kokain (1 g) cca 100–150; ekstazi

(1 tableta) cca 10–20; amfetamin (1 g) cca 10–20. U pogledu ocjene kvaliteta opojnih droga koje se pojavljuju na teritoriji BiH, ne postoji sistemska analiza i uporedba čistoće zaplijenjenih droga. Uopćeno, heroin je nešto slabijeg kvaliteta, jer se vrši miješanje sa prekursorima, uglavnom sa paracetamolom i kafetinom, dok se kokain uobičajeno dodaje lidokain. Parametri na osnovu dostupnih podataka ukazuju da se cijena narkotika na ilegalnom tržištu BiH nije značajnije mijenjala u odnosu na prethodni period, osim cijena ekstazija i amfetamina. Prema podacima policijskih agencija, cijene na veliko droge u Bosni i Hercegovini variraju u zavisnosti od vrste, čistoće i lokacije prodaje. Cijena marihuane kreće se u rasponu od 2.500 do 4.000 KM po kilogramu, dok se skanka prodaje po cijeni od približno 4.000 do 5.000 KM po kilogramu. Heroin se prodaje po cijeni od 40.000 do 50.000 KM po kilogramu, pri čemu na cijenu utječe stupanj čistoće. Kokain na veliko košta između 50.000 i 70.000 KM po kilogramu. Za sintetičke droge poput speeda, cijene su u rasponu od 6.000 do 8.000 KM po kilogramu. Važno je napomenuti da ove cijene mogu značajno varirati u zavisnosti od čistoće droge i područja prodaje unutar Bosne i Hercegovine.

Na osnovu analize modusa djelovanja organizovanih kriminalnih grupa, otkrivenih, istraženih i dokumentovanih od strane agencija za provođenje zakona u BiH, kao i međunarodnih trendova i puteva kretanja droge, može se konstatovati da je BiH zemlja tranzita ili krajnjeg odredišta opojnih droga, s tim da su zabilježeni slučajevi proizvodnje, odnosno uzgoja marihuane i obrade sintetičkih narkotika (amfetamin) u laboratorijama u BiH.

Zbog loše putne komunikacije i konfiguracije terena, rute krijumčarenja heroina najvećim dijelom zaobilaze BiH, a manje količine heroina ilegalno se transportuju iz Turske. Heroin se uglavnom krijumčari kamionima i autobusima koji idu iz jugoistočne Azije kroz Bugarsku, Srbiju i Hrvatsku. OKG iz BiH imaju veći broj kriminalnih veza u susjednim zemljama i Zapadnoj Evropi. Bave se krijumčarenjem narkotika u većim količinama, uglavnom heroina, sa istoka (Turska, Afganistan, Pakistan), preko Srbije (Sandžak), Kosova⁸, Crne Gore, BiH, Hrvatske i putem Mađarske prema Zapadnoj Evropi. Imaju dobro organiziranu infrastrukturu za transport, distribuciju i pranje novca, koji najčešće investiraju u nekretnine i pokretnu imovinu, poput luksuznih vozila, koja zatim prodaju legalnim putem.

Najčešće se krijumčari „skank“, zatim heroin i kokain. Narkotička sredstva se prevoze u posebnim prostorima unutar transportnih vozila, koristeći legalne firme za transport, te kurire ili mule putem šumskih puteva izvan granica. Trend je da migrantima sve više povjeravaju krijumčarenje i distribuciju narkotika, često radi otplate duga.

Kokain na područje Evrope dolazi morskim putem iz Južne Amerike. BiH nema morske luke, ali je u blizini luka u Hrvatskoj i Crnoj Gori, koje mogu prihvatiti pošiljke kokaina. Operativni podaci ukazuju na OKG koje učestvuju u međunarodnom krijumčarenju kokaina, čiji će se veći dio prodavati u Zapadnoj Evropi, dok manji dijelovi stižu u BiH zbog malog tržišta i platežne moći.

BiH je na ruti transporta kanabisa i genetski modificirane marihuane („skank“), koja ulazi južnom rutom iz Crne Gore i distribuira se unutar zemlje ili krijumčari prema Hrvatskoj i drugim državama EU. Postoje zabilježene plantaže marihuane i laboratorije za proizvodnju unutar BiH.

⁸ * Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnost UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova

Sintetičke droge poput ekstazija i amfetamina uglavnom dolaze iz Holandije u zemlje istočne Evrope, a manji dio završava i u BiH. Broj konzumenata sintetičkih droga u BiH znatno je porastao u posljednje vrijeme, a količine na tržištu su povećane. Ove droge često se koriste kao sredstvo plaćanja za druge vrste narkotika, a zatim se vrši zamjena na Balkanu i u EU.

Kriminalne grupe sarađuju putem direktnih sastanaka ili komunikacijom putem sofisticirane opreme i kriptovanih aplikacija poput „Sky ECC“, „AN0M“, „EncroChat“, „Wicker“, te društvenih mreža (Facebook) i aplikacija za poruke (Skype, Viber, WhatsApp, Signal, Telegram). Grupe uglavnom sarađuju unutar BiH, ali i sa kriminalnim grupama iz susjednih zemalja i EU. Postoje i sukobi zbog teritorijalne kontrole, što izaziva fizičke obračune i likvidacije. Distribucija krajnjim korisnicima odvija se u ugostiteljskim objektima, noćnim klubovima, na ulici i putem „Dark weba“.⁹

Analiza zaplijenjene droge po policijskim agencijama u razdoblju 2020.–2023. godine

Ukupna količina zaplijenjene droge tijekom ovog razdoblja iznosi gotovo 3 tone, pri čemu je marihuana i dalje najzastupljenija sa zaplijenjenih više od 2.570 kg, što jasno ukazuje na intenzivnu distribuciju i široku dostupnost ove vrste droge. Marihuana je i droga s najvećim brojem zaplijenjenih komada (oko 1.200) te s dodatnih 1.456 ml ulja, što dodatno potvrđuje njenu dominantnu prisutnost na ilegalnom tržištu.

Heroin je zaplijenjen u ukupnoj količini od približno 11,3 kg i oko 7 ml, što predstavlja relativno manji udio u ukupnim zaplijenama i ukazuje na ograničeniju distribuciju u odnosu na druge droge.

Kokain je zaplijenjen u količini od 364,9 kg, uz 81 komad, što ga svrstava među značajnije droge po količini i potvrđuje da je prisutan u optjecaju i pored intenzivnih mjera suzbijanja.

Kada su u pitanju sintetičke droge, zabilježene su visoke količine:

- Amfetamin – oko 160 kg, uz više od 1.280 komada i tečnu formu,
- Ekstazi – gotovo 7,7 kg, ali i više od 8.100 komada, što ukazuje na izraženu potražnju za tabletama i distribuciju među mlađom populacijom,
- Spid – ukupno 89,2 kg i 675 komada.

Kanabis (biljke i sjemenke) predstavlja posebno važnu kategoriju. Zabilježeno je 221 kg biljnog materijala, više od 10.300 komada biljaka, te još 21.673 sjemenke (0,57 kg). Ovi podaci ukazuju na organizovanu kultivaciju i kontinuiranu distribuciju.

Hašiš je zaplijenjen u manjoj količini, od ukupno 3,1 kg i 30 komada, ali njegova pojava potvrđuje raznolikost ponude kanabis-proizvoda na tržištu.

Pored navedenog, evidentirani su i slučajevi sa:

- Medicinskim drogama – oko 0,16 kg, 3.519 komada i 158 ml,
- LSD-om – u tragovima (0,001 kg i 32 komada),

⁹ Dark web je skriveni skup internetskih stranica kojima može pristupiti samo specijalizirani web preglednik. Koristi se za čuvanje anonimnosti i privatnosti internetskih aktivnosti, što može biti zloupotrebjeno i u ilegalnim aktivnostima.

- kategorijom Ostalo – koja obuhvata različite supstance i materijale, s ukupno 103,8 kg, više od 11.200 komada i preko 101 litre tečnih materija.

U narednoj tabeli je pregled zaplijenjenih droga po vrstama i količinama na području Bosne i Hercegovine u 2020.-2023. godini, a koje su zaplijenjenje provedenim policijskim akcijama, od kojih su neke bile i međunarodnog karaktera.

Tabelarni prikaz zaplijenjene droge po policijskim agencijama 2020-2023

VRSTA kg/kom/ml	SIPA	GPBiH	FUP	MUPRS	PBDBiH	UKUPNO
Heroin	4,76 kg	0,034 kg	5,11 kg 7 ml	1,41 kg 0,25ml	0,00376 kg	11,32 kg 7,25 ml
Kokain	279,8 kg	0,17 kg	1,8 kg 81 kom	82,92 kg	0,20 kg	364,89 kg 81 kom
Marihuana	703,5 kg 49 kom		256,49 kg 1053 kom 1456,97 ml	1601,7 kg 89 kom	12,63 kg	2.574,32 kg 1.191 kom 1.456,97 ml
Hašiš	0,04 kg	0,34 kg	0,37 kg 30 kom	2,34 kg		3,09 kg 30 kom
Amfetamin	14,53 kg	0,74 kg	108,11 kg 1288 kom 0,26 ml	30,6 kg	6,25 kg	160,23 kg 1.288 kom 0,26 ml
Canabis	924 kom	317 kom	221,3 kg 6302 kom 30 ml	2428 kom 53 ml 21.673 kom sjemenki 0,57 kg sjemenki	346 kom	221,3 kg 10.317 kom 83 ml 21.673 kom sjemenki 0,57 kg sjemenki
Ekstazi	5,67 kg 266 kom	0,57 kg 51 kom	0,31 kg 5473 kom	0,24 kg 1670 kom 81,93 ml	699 kom	7,67 kg 8.159 kom 81,93 ml
Spid	24,2 kg		65,03 kg 675 kom			89,23 kg 675 kom
Medicinske droge	0,11 kg			0,05kg 3519 kom 158,15 ml		0,16 kg 3.519 kom 158,15 ml
LSD				32 kom 0.001kg		0,001 kg 32 kom
Ostalo	1 kg	554 kom	19,19 kg 10567 kom 101196 ml	83,6 kg 5 ml 165 kom		103,79 kg 11.286 kom 101.201 ml

Analiza pokazuje da je marihuana najzastupljenija droga po količini i učestalosti zapljena, a da su kokain, amfetamin, spid i ekstazi također prisutni u značajnim količinama. Uočljiva je i kontinuirana prisutnost kanabisa u obliku biljaka i sjemenki, što ukazuje na lokalnu proizvodnju. Ostale droge poput heroína, hašiša i medicinskih preparata evidentirane su u manjim, ali ne i zanemarivim količinama.

Ovi podaci potvrđuju intenzivne i koordinirane aktivnosti policijskih agencija na suzbijanju distribucije narkotika i razbijanju kriminalnih mreža na teritoriji BiH u razdoblju od 2020. do 2023. godine.

4.1.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	STEPEN RIZIKA		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Saobraćajna i trgovačka infrastruktura			x
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.1.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Veliki su finansijski tokovi povezani s ilegalnom trgovinom drogom, uključujući pranje novca i narušavanje legalnih ekonomskih tokova. Osim toga, troškovi nadzora i suzbijanja ovih aktivnosti predstavljaju značajno opterećenje za državne budžete.

Društveni utjecaj: Procjenjuje se kao **visok**. Trgovina drogom dovodi do povećanja broja zavisnika, porasta kriminala te narušavanja porodičnih i društvenih odnosa. Osjećaj nesigurnosti u zajednici i društvena destabilizacija dodatno pogoršavaju situaciju.

Zdravstveni utjecaj: Ovaj utjecaj je **srednjeg** nivoa. Povećan je broj bolesti zavisnosti, predoziranja i drugih zdravstvenih problema povezanih s drogom. Zdravstvene institucije su pod pritiskom zbog potrebe za liječenjem zavisnika i pružanjem preventivnih programa.

Politički utjecaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Postoji rizik od korupcije i slabijeg povjerenja u institucije, što može dovesti do destabilizacije političkog sistema ako se ne poduzmu odgovarajuće mjere.

Sigurnosni utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Povećano nasilje, sukobi među kriminalnim grupama i narušavanje javnog reda i mira predstavljaju ozbiljne sigurnosne prijetnje za društvo i državu.

Utjecaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **nizak**, ali prisutan. Lokalni ekološki problemi mogu nastati zbog ilegalnih laboratorija i plantaža, izazivajući zagađenje tla i vode te narušavanje lokalnih ekosistema.

4.1.5. Procjena budućih kretanja

Na osnovu trenutnih socio-ekonomsko-političkih faktora, trendova u globalnom i regionalnom kontekstu te analize rada nadležnih institucija, može se očekivati da će se postojeći trendovi u području trgovine drogom i kriminaliteta povezanog s narkoticima nastaviti i u narednom periodu, uz dodatne slojeve složenosti i izazova.

Očekuje se daljnji porast u proizvodnji, krijumčarenju i distribuciji opojnih droga, posebno sintetičkih narkotika poput ekstazija i amfetamina, s obzirom na rast potražnje u Evropi i svijetu.

U narednom periodu očekuje se nastavak i pojačanje uloge organizovanih kriminalnih grupa kao i uloge migranata kao posrednika ili kurira, što je već uočljivo. Ova dinamika će dodatno otežati identifikaciju i procesuiranje počinitelja, a istovremeno će doprinijeti širenju trgovine drogom i na druge tržišne segmente.

Značajnu ulogu u budućnosti imat će i ekonomski faktori, poput povećane potražnje za drogama u EU, u kombinaciji s ekonomskim teškoćama i socijalnom nesigurnošću u BiH, što će kriminalnim grupama pružiti dodatne motivacije za proširenje operacija i povećanje zarade. Konačno, očekuje se da će se uslijed globalnih trendova i regionalnih izazova, kriminalne mreže sve više oslanjati na inovativne metode pranja novca, uključujući investiranje u nekretnine, luksuznu imovinu i virtualne valute. To će zahtijevati kontinuiranu modernizaciju i usklađivanje strategija nadležnih službi, kao i snažniju međunarodnu saradnju.

4.2. KRIJUMČARENJE LJUDI

4.2.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, propisuje obavezu svake države potpisnice da u svom nacionalnom zakonodavstvu utvrdi krivična djela povezana s krijumčarenjem migranata. To uključuje djela koja se odnose na krijumčarenje migranata, djela počinjena u svrhu omogućavanja krijumčarenja, kao i djela koja omogućavaju osobi koja nije državljanin ili nema dozvolu za trajni boravak da ostane u toj zemlji — a sve to ukoliko su počinjena namjerno i s ciljem sticanja finansijske ili druge materijalne koristi. Prema članu 3. Protokola, krijumčarenje migranata znači posredovanje, u svrhu direktnog ili indirektnog sticanja finansijske ili druge materijalne koristi, od nezakonitog ulaska osobe u državu članicu u kojoj ta osoba nije državljanin ili nema trajni boravak.

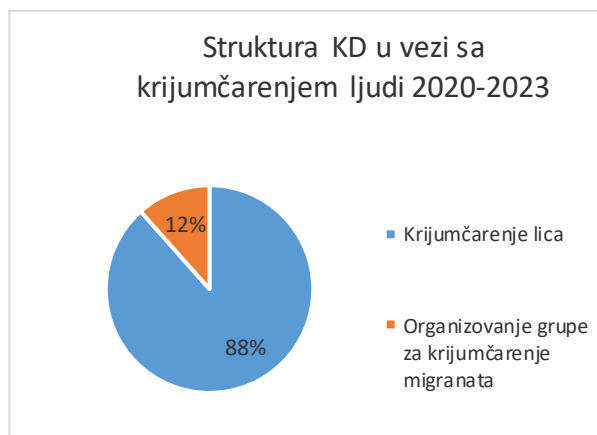
Krivično djelo „Krijumčarenje ljudi“ propisano je u članu 189. Krivičnog zakona BiH, dok je članom 189a posebno inkriminisano „Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenja migranata“ (Glava XVII – Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom).

Na strateškom nivou, Bosna i Hercegovina ima usvojenu Strategiju u oblasti migracija i azila za period 2021–2025, dok su Strategija integrisanog upravljanja granicom i Akcioni plan za njeno provođenje za period 2025–2029. upućeni Vijeću ministara na usvajanje. Cilj ovih dokumenata je podizanje unutrašnje sigurnosti kroz sprečavanje svih oblika prekograničnog kriminala, s posebnim osvrtom na suzbijanje nezakonitih migracija.

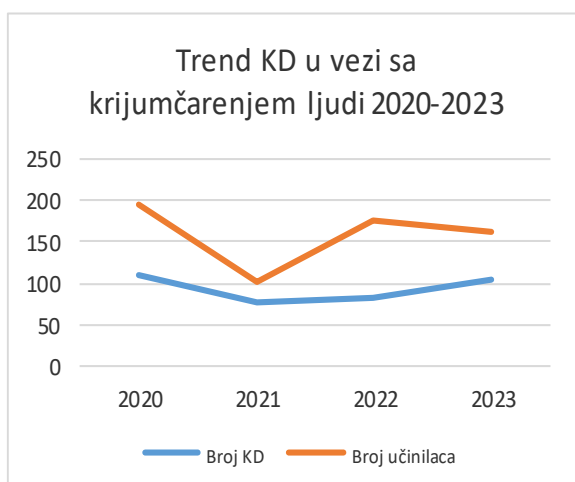
Također, uspostavljeni su Zajednički centar za analizu rizika i Zajednički centar za policijsku saradnju sa Crnom Gorom i Republikom Srbijom u Trebinju, čiji je cilj multinacionalni i multiagencijski pristup u borbi protiv prekograničnih prijetnji i oblika prekograničnog kriminala.

4.2.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Prema podacima policijskih agencija, u periodu od 2020. do 2023. godine registrovana su ukupno 372 krivična djela u vezi s krijumčarenjem ljudi. Od navedenog broja, 329 krivičnih djela odnosi se na krijumčarenje lica (čl. 189 KZ BiH), a 43 krivična djela na organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata. Za navedena krivična djela prijavljeno je

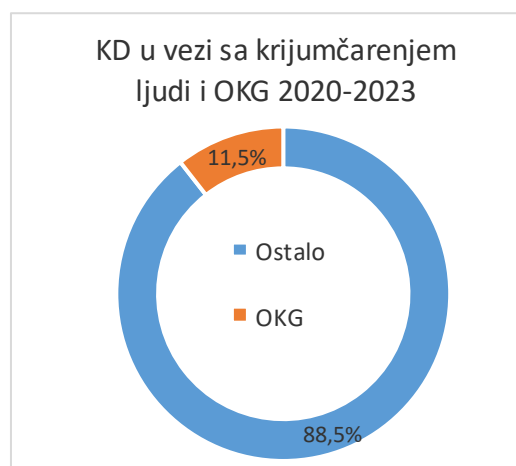

ukupno 634 lica.

U 2023. godini registrovano je ukupno 104 krivična djela (97 krivičnih djela krijumčarenje lica i 7 krivičnih djela organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata), što je povećanje od 25,3% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 83 krivična djela (78 krivičnih djela krijumčarenje lica i 5 krivičnih djela organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela krijumčarenje migranata).

U poređenju s 2021. godinom, kada je registrovano 76 krivičnih djela (59 krivičnih djela krijumčarenje lica i 17 krivičnih djela organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela krijumčarenje migranata), broj krivičnih djela u 2023. godini porastao je za 36,8%. Međutim, u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano ukupno 109 krivičnih djela (95 krivičnih djela krijumčarenje lica i 14 krivičnih djela organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela krijumčarenje migranata), broj krivičnih djela u 2023. godini manji je za 4,59% (5 djela manje). Ukupan pad broja krivičnih djela u vezi s krijumčarenjem ljudi u periodu 2020–2023. iznosi 4,59%. Međutim, u poređenju s podacima iz prethodne procjene (period 2018.–2020.), može se konstatovati da je postojao trend pada broja registrovanih krivičnih djela od početka 2019. do kraja 2021. godine za čak 46,49%, ali da je od početka 2021. do kraja 2023. godine zabilježen ponovni trend rasta od gotovo 30%.

Ilegalni migranti su uglavnom lica s područja Bliskog Istoka, Sjeverne Afrike i Azije, te koriste teritoriju Bosne i Hercegovine za prolazak prema graničnom pojasu prema Republici Hrvatskoj i dalje prema zemljama Zapadne Evrope. Lica koja ulaze u Bosnu i Hercegovinu uglavnom nemaju važeće putne isprave ili nemaju nikakav dokument s fotografijom. Utvrđivanje identiteta ovakvih ilegalnih migranata gotovo je nemoguće i većina se zasniva na podacima koje su ilegalni migranti dali prilikom davanja podataka Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine ili Službi za poslove sa strancima, koja je nadležna za zaprimanje zahtjeva i potvrda za iskazivanje namjere za podnošenje zahtjeva za azil, smještaj u imigracionim centrima, kao i njihov boravak na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG) u periodu 2020.–2023. počinjeno je 40 krivičnih djela u vezi s krijumčarenjem ljudi, što predstavlja tek oko 10,75 % od ukupnog broja registrovanih djela u

navedenoj oblasti. U istom periodu dokumentovano je više OKG koje se bave krijumčarenjem ljudi.

Način izvršenja ovog krivičnog djela, odnosno krijumčarenja osoba, zavisi od osoba koje se krijumčare, odnosno iz koje zemlje visokog migracijskog rizika dolaze. Podaci o migracijskom riziku se blagovremeno ažuriraju.

Raspoloživi kriminalističko-obavještajni podaci policijskih agencija ukazuju na postojanje ilegalnih migracija i krijumčarenja ljudi na ulazu i izlazu iz BiH na cjelokupnom dijelu državne granice. Kao organizatori ovih aktivnosti u najvećoj mjeri su državljani BiH, državljani Turske sa stalnim boravkom u BiH, te lica afro-azijskog porijekla iz migrantske populacije (uglavnom iz Afganistana, Pakistana i dr.).

Granična policija BiH je u toku 2024. godine evidentirala ukupno 89 krivičnih djela „Krijumčarenje ljudi“ iz člana 189. KZ BiH i 5 krivičnih djela iz člana 189a KZ BiH „Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata“. Nadležnom tužilaštvu podnesena su ukupno 82 izvještaja o počinjenom krivičnom djelu, a osumnjičeno je 138 lica za činjenje ovih djela, od čega je 76 lica lišeno slobode. Ovi podaci ukazuju na blago povećanje u odnosu na isti period 2023. godine, kada je Granična policija BiH otkrila ukupno 81 krivično djelo i podnijela 64 izvještaja nadležnom tužilaštvu protiv 113 lica.

Od ukupnog broja osumnjičenih za izvršenje krivičnih djela krijumčarenja ljudi, najveći postotak su državljani BiH, ali tokom posljednjih godina, pa tako i u 2024. godini, povećan je broj evidentiranih slučajeva u kojima su počinio strani državljani ili migranti.

Najveći broj migranata koji dopijevaju na teritoriju BiH i dalje su muškarci mlađe životne dobi, ali su evidentirane i porodice s djecom. Najčešće se radi o migrantima porijeklom iz Afganistana, Pakistana, Turske, Maroka, Sirije, Kine i dr.

Granična policija BiH i druge policijske agencije u BiH tokom 2024. godine evidentirale su slučajeve pronalaska oružja među migrantima, kao i slučajeve kidnapovanja, ucjena i iznude novca među migrantima, tj. zabilježene su sve one pojave koje su prethodno evidentirane u regionu i susjednim državama.

Na osnovu evidentiranih događaja mogu se izdvojiti dva dominantna modus operandi krijumčarenja migranata na teritoriji BiH: krijumčarenje migranata afro-azijskog porijekla s područja Republike Srbije i Crne Gore na teritoriju BiH i dalje ka Hrvatskoj, te krijumčarenje državljana Republike Turske, koji bilo samostalno legalno ulaze u BiH, bilo kao dio organizovanog krijumčarenja, i ilegalno se prebacuju na područje Republike Hrvatske.

Kao i u prethodnom periodu, Granična policija BiH preduzela je niz mjera i radnji iz svoje nadležnosti u cilju zaštite državne granice i suprotstavljanja nezakonitim migracijama. Mjere i radnje uključivale su preraspodjelu i pojačan angažman policijskih službenika i materijalno-tehničkih sredstava u nadzoru državne granice, odnosno osigurano je pojačano prisustvo policijskih službenika u nadzoru državne granice, kao i na mjestima mogućeg nezakonitog prelaska državne granice, posebno na granici sa Republikom Srbijom i Crnom Gorom. Potpisanim sporazumima o pružanju pomoći i operativnoj saradnji s nekoliko drugih

policijskih agencija u BiH, Granična policija BiH dodatno je podržana policijskim službenicima u aktivnostima odvratanja migranata i zaštiti državne granice.¹⁰

4.2.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija		x	
Poroznost granica	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.2.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Krijumčarenje ljudi generiše velike nelegalne finansijske tokove koji narušavaju legalne ekonomske tokove i predstavljaju značajan izazov za državne budžete zbog troškova nadzora, sprovođenja zakona i smještaja migranata.

Društveni utjecaj: Procjenjuje se kao **srednje do visokog**. Krijumčarenje ljudi doprinosi socijalnoj nestabilnosti, povećava rizik od zloupotrebe i iskorištavanja migranata, te može izazvati tenzije između lokalnog stanovništva i migranata, što narušava društvene odnose.

Zdravstveni utjecaj: Ovaj utjecaj je **srednjeg** nivoa. Migranti često putuju u nehumanim uslovima, što povećava rizik od širenja zaraznih bolesti, psihičkih trauma i otežava pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, stavljajući dodatni pritisak na zdravstveni sistem.

Politički utjecaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Krijumčarenje ljudi može izazvati pritiske na državne institucije, narušiti povjerenje u vlast i otežati međunarodne odnose, posebno u kontekstu migracione politike i regionalne saradnje.

¹⁰ Analiza rizika 2025 -Nezakonite migracije, Zajednički Centar za analizu rizika

Sigurnosni utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Krijumčarenje ljudi povezano je s organizovanim kriminalom i predstavlja ozbiljnu prijetnju unutrašnjoj sigurnosti, uključujući mogućnost povezanosti s terorizmom i drugim oblicima nasilja.

Utjecaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **nizak**, ali prisutan. Nelegalni prelazak migranata kroz zaštićena ili ekološki osjetljiva područja može izazvati lokalne štete i narušavanje ekosistema.

4.2.5. Procjena budućih kretanja

Na osnovu dostupnih podataka i analize migracionih kretanja, može se zaključiti da su ona usko povezana s geopolitičkom situacijom, oružanim sukobima te ekonomskim i političkim dešavanjima u svijetu i regiji. Intenzitet migracija direktno utiče na trendove kriminala, naročito na krijumčarenje ljudi, ali i na druge oblike krivičnih djela.

Procjene ukazuju da će krijumčarenje ljudi i u narednom periodu ostati jedna od glavnih kriminalnih aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa (OKG) i pojedinaca, s ciljem ostvarivanja velike i brze nelegalne finansijske dobiti. Iako broj krivičnih djela u ovoj oblasti zavisi od obima migracija, očekuje se da će se trendovi zadržati na približno aktuelnom nivou.

4.3. TRGOVINA LJUDIMA

4.3.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Trgovina ljudima predstavlja grubo kršenje ljudskih prava i dostojanstva. Ona podrazumijeva vrbovanje, prijevoz, premještanje, pružanje utočišta i prihvrat osoba putem prijetnje, upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili ugroženog položaja, ili davanja ili primanja novčanih sredstava radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje minimalno uključuje korištenje osoba u svrhe prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo, postupke slične ropstvu, dužničko ropstvo ili trgovinu organima.¹¹

U trenutnom zakonodavnom okviru za borbu protiv trgovine ljudima, nadležnost je podijeljena između države, entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Državni nivo je nadležan za procesuiranje predmeta trgovine ljudima sa međunarodnim elementima, dok su entiteti i Brčko distrikt nadležni za predmete u kojima su žrtve državljani Bosne i Hercegovine.

Krivično djelo „Međunarodna trgovina ljudima“ propisano je Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine u članu 186. Osim ove inkriminacije, propisana su i krivična djela „Zasnivanje

¹¹ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, član 3(a) pratećeg Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom

ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu“ (član 185.), „Organizirana međunarodna trgovina ljudima“ (član 186a.) te „Međunarodno navođenje na prostituciju“ (član 187.).

U Krivičnom zakoniku Republike Srpske članom 145. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, članom 146. „Trgovina djecom“ te članom 147. „Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom“.

U Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine članom 210a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, a članom 210b. „Organizovana trgovina ljudima“.

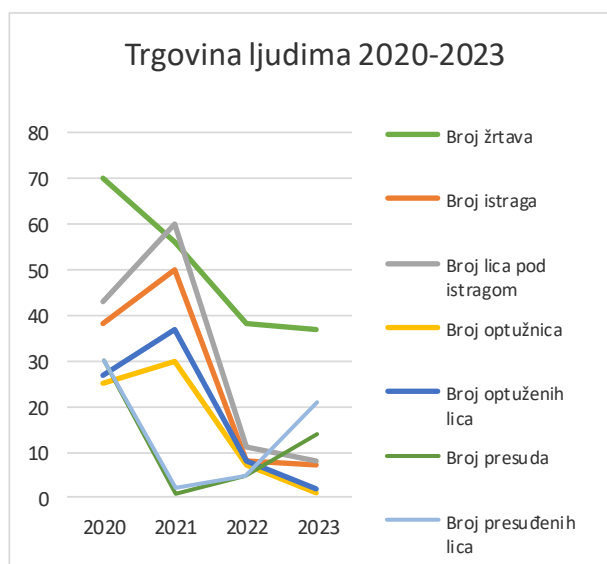
U Krivičnom zakonu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine članom 207a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, a članom 207b. „Organizovana trgovina ljudima“.

Na strateškom planu usvojena je Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2024–2027, dok je Akcioni plan za provođenje ove Strategije upućen od strane Radne grupe Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na usvajanje. Vlada Republike Srpske, na sjednici održanoj 12. decembra 2024. godine, usvojila je Akcioni plan za suprotstavljanje trgovini ljudima 2024-2027. godine.

4.3.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

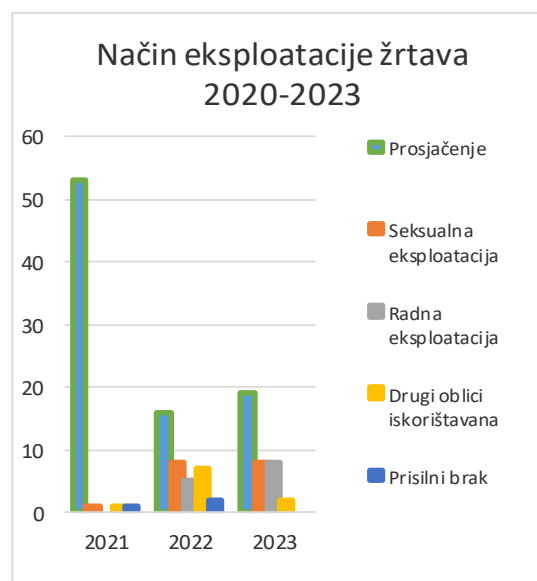
Bosna i Hercegovina je zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, seksualne eksploatacije, radne eksploatacije, služenja u domaćinstvu, dječije pornografije i prisilnih brakova. Trgovci ljudima eksploatiraju domaće i strane žrtve u Bosni i Hercegovini, te eksploatiraju žrtve iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama.¹²

Prema podacima prikupljenim od strane tužilaštava, službi za provođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija za period 2020.-2023. godina godine, identificirano je ukupno 201 potencijalna žrtava trgovine ljudima / radne eksploatacije / navođenja na prostituciju i / ili seksualno iskorištavanje / trgovine ljudima u svrhu prosjačenja / prodaje u svrhu sklapanja braka/bludnih radnji i drugo. U istom periodu, na osnovu podataka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, za krivična djela povezana sa trgovinom ljudima, tužilaštva u Bosni i Hercegovini su donijela 103 naredbe o provođenju istraga protiv 122 lica i podigla 63 optužnicu protiv 74 lica. Sudovi u Bosni i Hercegovini u periodu 2020.-2023. godina izrekli su ukupno 50 osuđujućih presuda protiv 52 lica za krivična djela povezana sa trgovinom ljudima.

¹² Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023

Kada je u pitanju struktura potencijalnih žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini u periodu 2021–2023, od ukupno 131 identificirane žrtve, 89 žrtava su ženskog pola, a 43 muškog pola. Od toga je 25 žrtava punoljetno (23 ženskog i 2 muškog pola), dok je 106 žrtava maloljetno (67 ženskog i 39 muškog pola). Tokom navedenog perioda registrovani su sljedeći oblici iskorištavanja: 88 prosjačenja, 17 seksualnog iskorištavanja, 13 radne eksploatacije, 3 prisilna braka i 10 drugih oblika eksploatacije. Od ukupnog broja žrtava, 119 su državljani Bosne i Hercegovine, 11 su strani državljani, dok je kod jedne žrtve nepoznato državljanstvo. Među stranim državljanima, 3 žrtve su državljani Pakistana (2 punoljetne i jedna maloljetna muškog pola), 2 žrtve su državljani Afganistana (2 maloljetna muškarca), 1 žrtva je državljanin Sjeverne Makedonije, 2 žrtve državljani Urugvaja (radna eksploatacija), 1 žrtva državljanin Slovenije (drugi oblik eksploatacije), 1 žrtva državljanin Filipina (radna eksploatacija) i 1 žrtva državljanin Hrvatske (prisilan rad).

U odnosu na raniji period, u izvještajnom periodu došlo je do eskalacije migrantske krize i velikog priliva migranata. Ovakva situacija dovela je do stvaranja uslova koji pogoduju povećanju broja krivičnih djela u vezi sa trgovinom ljudima, kao i povećanju broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Migranti su tokom svog putovanja stalno izloženi ucjenama, otmicama, seksualnoj eksploataciji ili prisilnom radu, te su u stalnom riziku da padnu u ruke osobama koje ih mogu eksploatisati i mrežama organizovanog kriminala. S druge strane, linija između krijumčarenja migranata i trgovine ljudima postala je veoma nejasna. U praksi, razliku između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata nije uvijek jednostavno utvrditi i održati. Na primjer, mnoge žrtve trgovine ljudima svoje putovanje započnu kao krijumčareni migranti, a na kraju završe kao žrtve trgovine ljudima. Krijumčarenje uvijek podrazumijeva prelazak međunarodne granice, a osobe koje plaćaju krijumčara da bi ušle u neku zemlju to čine dobrovoljno, dok trgovina ljudima podrazumijeva neki oblik prinude, bilo fizičke ili mentalne, radi eksploatacije žrtve. Krivična djela krijumčarenja ljudi i trgovine ljudima treba posmatrati kao dva odvojena fenomena sa isprepletenim modalitetima i modusom operandi, budući da migraciona i izbjeglička kriza stvara savršeno tržište za trgovinu migrantima u zemljama tranzita i odredišta. Organizovane kriminalne grupe za krijumčarenje ljudi često podvrgavaju svoje klijente naknadnoj prisilnoj eksploataciji kako bi otplatili velike troškove prijevoza. Upravo u ovoj posljednjoj fazi, konačni cilj trgovine ljudima (dužnički odnos, iznuda, upotreba sile, prisilan rad, prisilno činjenje krivičnih djela, prisilna prostitucija) postaje očit.

Glavni oblik trgovine ljudima u ovom referentnom periodu jeste sklapanje prinudnih brakova i eksploatacija maloljetnih osoba, uglavnom djece, u svrhu prosjačenja i krađa u zemljama Evropske unije, gdje su žrtve najčešće pripadnici romske nacionalnosti.

Analizom dostavljenih podataka uočeno je da kriminogena lica, umjesto primjene sile i prijetnje nad žrtvama, primjenjuju blaže oblike vrbovanja kroz psihološke pritiske i iskorištavanje teških stanja zavisnosti i bespomoćnosti. Također, prisutan je oblik prosjačenja pod krinkom prikupljanja hrane i sredstava za hranu, kao i nuđenje na prodaju sitnih kozmetičkih preparata i igračaka.

Što se tiče sklapanja prinudnih brakova sa maloljetnicima, prisutan je oblik organizovanja rođendanskih proslava i sličnih veselja kako bi se prikrilo sklapanje braka, kao i organizovanja njihovog odlaska u inostranstvo. Nakon toga, žrtve se putem ucjena, prijetnji, zastrašivanja, zlostavljanja i drugih vidova fizičkog i psihičkog nasilja primoravaju na rad, prosjačenje i seksualnu eksploataciju.

Tokom perioda 2020–2023. godine identifikovana je jedna organizovana kriminalna grupa (OKG), čiji su članovi državljani Bosne i Hercegovine, uglavnom romske populacije. Grupu je činilo sedam članova, a odlikovala ju je prilagodljivost i fleksibilnost, što se ogledalo kroz različite pristupe iskorištavanja maloljetnika i odraslih osoba, prilagođavajući se okolnostima i sredini u kojoj žrtve borave, njihovom odnosu prema iskorištavanju, odnosno pristanku na iskorištavanje, kao i primjeni različitih metoda vrbovanja i iskorištavanja. Članovi navedene OKG nisu prezali od upotrebe nasilja, kao ni od vršenja drugih krivičnih djela. Najčešće su primjenjivali fizičko nasilje i zastrašivanje djece kao žrtava trgovine ljudima, kao i fizičko nasilje nad članovima kriminalne grupe koji nisu poštovali upute organizatora.

Kada je u pitanju seksualna eksploatacija ženskih osoba, žrtve trgovine ljudima su uglavnom pripadnice socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Trenutni trendovi pokazuju da Bosna i Hercegovina sve više postaje zemlja polazišta za trgovinu ljudima, s obzirom na to da su žrtve najčešće državljani Bosne i Hercegovine koji se na različite načine eksploatišu u svrhu prosjačenja, radne i seksualne eksploatacije. Kriminalci najčešće vrbuju i eksploatišu ženske osobe tako što s njima stupaju u vanbračne zajednice i organizuju njihov odlazak u inostranstvo, a potom ih putem ucjena, prijetnji, zastrašivanja, zlostavljanja i drugih vidova fizičkog i psihičkog nasilja primoravaju na rad i prostituciju.

Primjetan je trend pomjeranja glavnog motiva trgovine ljudima sa seksualne na radnu eksploataciju. Pojedine informacije ukazuju da se klasična seksualna eksploatacija žrtava u Bosni i Hercegovini postepeno transformiše u angažovanje djevojaka kao „pratnje poslovnih ljudi“, dok je u porastu i tzv. elitna prostitucija u stanovima i hotelima.

Osnovni motiv za vršenje ovih kriminalnih radnji je sticanje nezakonite finansijske dobiti, koja se naknadno investira u nekretnine, skupocjene automobile i legalne poslove, čime se ostvaruje posljednja faza stavljanja stečenog novca u legalne tokove, tzv. pranje novca.

Pojedine organizovane kriminalne grupe koje se bave trgovinom ljudima ne prezaju od upotrebe nasilja i vrše i druga krivična djela poput trgovine narkoticima, utaje poreza, ucjena, iznuda, kamatarenja (lihvarstva), finansijskih malverzacija, pranja novca i slično. Najčešći oblici nasilja su fizičko zlostavljanje, ograničavanje kretanja, oduzimanje ličnih dokumenata, prijetnje i ucjene. Osobe koje vrše ove kriminalne aktivnosti često se bave ugostiteljskim ili sličnim uslužnim djelatnostima, kombinujući legalne poslove sa nelegalnim aktivnostima. Postoji značajna povezanost sa kriminalnim grupama u sljedećim zemljama: Turska, Srbija, Slovenija, Crna Gora, Rusija, Azerbejdžan, Francuska, Švicarska, Njemačka, Austrija i Hrvatska.

4.3.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija			x
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Razvoja saobraćajne i trgovačke infrastrukture			x

4.3.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Trgovina ljudima generiše značajne nezakonite finansijske tokove koji narušavaju legalne ekonomske tokove i predstavljaju izazov za državni budžet zbog troškova vezanih za sprovođenje zakona, zaštitu žrtava i suzbijanje ove djelatnosti.

Društveni utjecaj: Procjenjuje se kao **visok**. Trgovina ljudima urušava društvene norme i vrijednosti, doprinosi marginalizaciji ranjivih grupa, povećava socijalnu nepravdu i doprinosi razaranju porodičnih i zajedničkih veza.

Zdravstveni utjecaj: Ovaj utjecaj smatra se **visokim**. Žrtve trpe teške fizičke i psihičke traume, često pate od bolesti, zavisnosti i dugotrajnih mentalnih poremećaja, što stavlja dodatni teret na zdravstveni sistem.

Politički utjecaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Trgovina ljudima može potkopati povjerenje u institucije, povećati korupciju i otežati sprovođenje politika u oblasti ljudskih prava i sigurnosti.

Sigurnosni utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Trgovina ljudima je usko povezana sa organizovanim kriminalom i predstavlja ozbiljnu prijetnju unutrašnjoj sigurnosti, uključujući potencijalnu povezanost s drugim kriminalnim aktivnostima.

Utjecaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **nije primjenjivo** / ništa. Trgovina ljudima nema direktan značajan utjecaj na životnu sredinu.

4.3.5. Procjena budućih kretanja

Na temelju dostupnih informacija i provedenih analiza, može se zaključiti da je Bosna i Hercegovina u posljednjih nekoliko godina evidentno prešla iz statusa tranzitne i zemlje destinacije u zemlju polazišta žrtava trgovine ljudima. Sve veći broj građana Bosne i Hercegovine postaje izložen riziku od trgovine ljudima, što predstavlja ozbiljan sigurnosni i socijalni izazov za državu.

Iako zvanični statistički podaci za period 2020–2023. pokazuju određeni pad broja registrovanih krivičnih djela u oblasti trgovine ljudima, analiza okolnosti ukazuje na mogućnost daljeg prisustva i potencijalnog rasta ovog oblika kriminala. Takav trend uslovljen je nizom faktora koji i dalje stvaraju plodno tlo za djelovanje organizovanih kriminalnih grupa.

Prije svega, to su nepovoljna ekonomska i socijalna situacija u zemlji, visoka stopa nezaposlenosti, rastuće siromaštvo i ograničene mogućnosti za zakonito sticanje prihoda. Pored toga, stalni priliv migranata i izbjeglica, poroznost državnih granica, kao i neadekvatni mehanizmi kontrole i prevencije dodatno povećavaju ranjivost pojedinaca i grupa na eksploataciju.

Ove okolnosti stvaraju uslove za dalju ekspanziju trgovine ljudima, posebno u vidu prisilnih brakova, radne eksploatacije i seksualnog iskorištavanja, najčešće usmjerenih prema najranjivijim kategorijama stanovništva, uključujući maloljetnike i pripadnike romske populacije.

S obzirom na navedene izazove, očekuje se da će trgovina ljudima i dalje predstavljati značajan kriminalni fenomen u Bosni i Hercegovini. Stoga je neophodno osigurati kontinuiranu koordinaciju i saradnju svih nadležnih institucija na državnom, entitetskom i lokalnom nivou, uz intenziviranje preventivnih mjera, jačanje kapaciteta za zaštitu i podršku žrtvama, te efikasno procesuiranje počilaca. Samo takav sveobuhvatan pristup može doprinijeti smanjenju i eventualnom suzbijanju ovog ozbiljnog društvenog problema.

4.4. NEOVLAŠTENI PROMET ORUŽJEM I VOJNOM OPREMOM

4.4.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

U skladu sa Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC) i Protokolom protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim djelovima i municijom, pod pojmom „nezakonita trgovina“ podrazumijeva se nezakonita proizvodnja, što obuhvata slučajeve proizvodnje ili sklapanja vatrenog oružja, njegovih djelova, sklopova ili municije od dijelova i sklopova koji su nezakonito nabavljeni; bez licence ili dozvole nadležnih vlasti države članice u kojoj se proizvodnja ili sklapanje vrši.

Pojam „nezakonit promet“ podrazumijeva svaki uvoz, izvoz, nabavku, prodaju, isporuku, premještanje ili transport vatrenog oružja i njegovih djelova, sklopova i municije sa teritorije

ili preko teritorije jedne države članice na teritoriju druge države članice, ukoliko jedna od tih država to nije odobrila u skladu sa uslovima ovog Protokola.

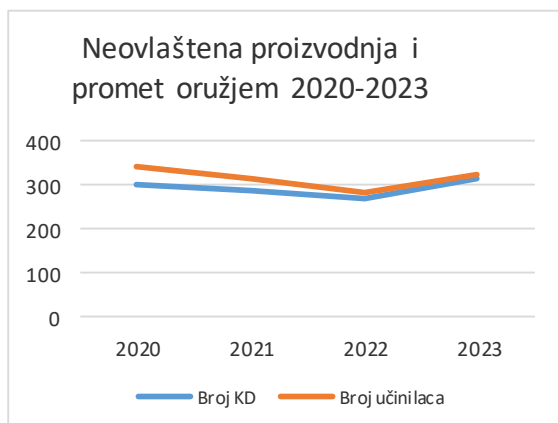
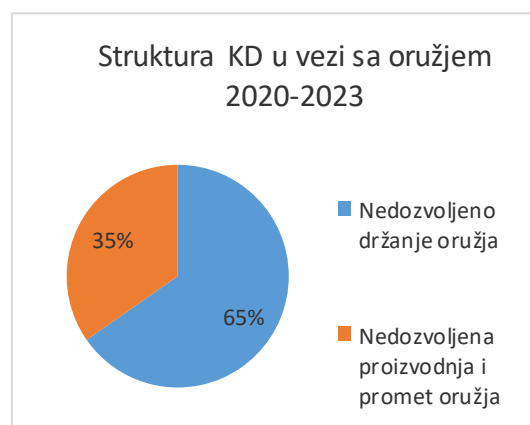
Krivična djela u vezi sa neovlaštenim prometom vatrenim oružjem propisana su: Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, član 193. „Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe“; Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine, član 371. „Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija“; Krivičnim zakonikom Republike Srpske, član 361. „Nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija“; te Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, član 365. „Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih tvari“.

Na strateškom planu usvojena je Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u BiH 2025–2030, čiji je jedan od ciljeva smanjenje zloupotrebe ilegalnog posjedovanja i trgovine oružjem i municijom, kao i Akcioni plan Strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini za period 2025–2027. godina.

4.4.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Prema podacima policijskih agencija, u periodu 2020.–2023. godine registrovano je ukupno 3.378 krivičnih djela i prekršaja u vezi sa oružjem. Od tog broja, 1.172 krivična djela ili 35 % odnose se na „Nedozvoljenu proizvodnju i promet oružja“, dok se 2.206 ili 65 % odnosi na krivično djelo/prekršaj „Nedozvoljeno posjedovanje oružja“.

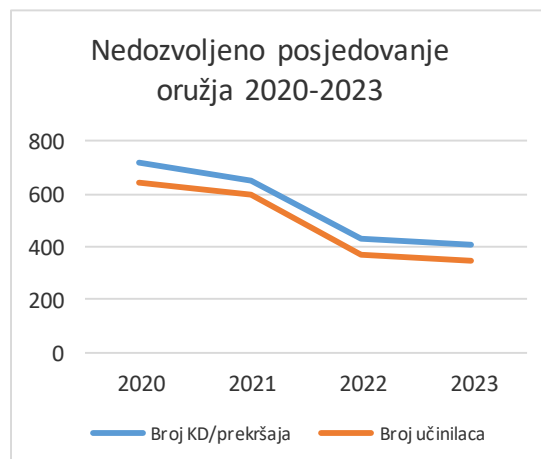
Za navedena krivična djela prijavljeno je ukupno 3.197 lica, i to: 1.240 lica za krivično djelo „Nedozvoljena proizvodnja i promet oružja“ i 1.957 lica za krivično djelo/prekršaj „Nedozvoljeno posjedovanje oružja“.

krivičnih djela.

U 2023. godini u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 314 krivičnih djela u vezi sa nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja, što predstavlja povećanje za 16,73% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 269 krivičnih djela, što je predstavljalo smanjenje od 6,92% u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 289 krivičnih djela, a što je sa druge strane predstavljalo smanjenje od 3,67% u odnosu na 2020. godinu kada je registrovano 300

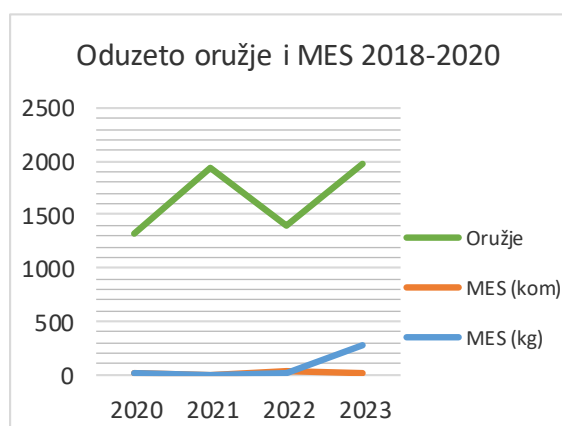
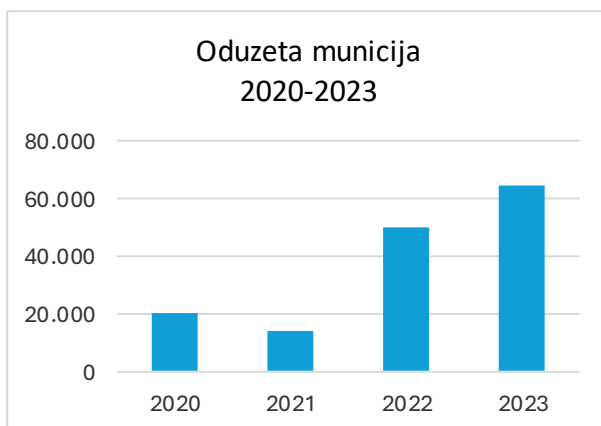
Ukupan porast broja krivičnih djela u vezi sa nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja u periodu 2020–2023. iznosio je 4,67% ili 14 krivičnih djela. Trend broja registrovanih krivičnih djela u vezi sa nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja nije pratio trend broja počinitelaca, pa je tako 2023. godine registrovano ukupno 332 lica, što je za 16,90% više u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 284 lica, što je sa druge strane predstavljalo smanjenje od 9,55% u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 314 lica, a što je predstavljalo smanjenje od 8,45% u odnosu na 2020. godinu kada je registrovano 343 lica.

Kada su u pitanju krivična djela/prekršaji u vezi neovlaštenog posjedovanja oružja, tokom 2023. godine u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 403 krivična djela/prekršaja, što predstavlja smanjenje za 6,71% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 432 krivična djela/prekršaja, a što je predstavljalo smanjenje od 33,84% u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 653 krivičnih djela/prekršaja, a što je opet predstavljalo smanjenje od 9,05% u odnosu na 2020. godinu kada je registrovano 718 krivičnih djela/prekršaja. Ukoliko posmatramo period 2020–2023. godina, možemo konstatovati da je došlo do smanjenja broja krivičnih djela/prekršaja u vezi sa neovlaštenim posjedovanjem oružja za 43,87% ili 315 krivičnih djela/prekršaja.

Trend broja registrovanih krivičnih djela/prekršaja u vezi sa neovlaštenim posjedovanjem oružja pratio je trend broja počinitelaca, pa je tako 2023. godine registrovano ukupno 348 lica, što je za 5,95% manje u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 370 lica, a što je predstavljalo smanjenje od 37,92% u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 596 lica, a što je također predstavljalo smanjenje od 7,31% u odnosu na 2020. godinu kada je registrovano 643 lica. Ukupno smanjenje broja registrovanih počinitelaca u periodu 2020–2023. iznosi 45,88% ili 295 lica.

Prema Izvještajima o radu Koordinacionog odbora za kontrolu malog i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini, u periodu 2020.–2023. godine u Bosni i Hercegovini je oduzeto ukupno: 6.614 komada različitog vatrenog oružja, 67 komada i 300,55 kg minsko-eksplozivnih sredstava (MES) te 6 komada municije.

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG) u periodu 2020.–2023. registrovano je ukupno 45 krivičnih djela u vezi sa oružjem, što predstavlja tek oko 1,33 % od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti. Od tog broja, 36 krivičnih djela odnosi se na „Neovlaštenu proizvodnju i promet oružjem“, dok se devet odnosi na „Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija“.

U istom periodu, prema obavještajnim podacima, u Bosni i Hercegovini je evidentirano više organizovanih kriminalnih grupa koje se bave neovlaštenim prometom oružjem. Ovaj nesrazmjer između broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG i broja dokumentovanih OKG koje se bave krijumčarenjem oružja najbolje oslikava da je u stvarnosti udio krivičnih djela počinjenih od strane kriminalnih grupa daleko veći nego što to pokazuju zvanične statistike. Ovo je direktna posljedica otežanog dokazivanja elemenata organizovanosti od strane organa za provođenje zakona, što dovodi do nerealnih pokazatelja kada je u pitanju organizovani kriminal i prijetnje koje on nosi.

Trgovina oružjem gotovo je isključivo dodatni, a ne primarni izvor prihoda za većinu OKG u Bosni i Hercegovini. Većina kriminalnih grupa kombinuje trgovinu oružjem sa drugim kriminalnim aktivnostima, najčešće trgovinom narkoticima, krijumčarenjem akciznih proizvoda, trgovinom ljudima i pranjem novca.

OKG u ovom području povremeno sarađuju sa drugim kriminalnim grupama, razmjenjuju resurse, ali je ta saradnja ograničena u trajanju, učestalosti i stepenu, ili je ograničena na određene kriminalne grupe. Prema dostupnim saznanjima, kriminalne grupe koje djeluju u BiH imaju dobro razvijenu infrastrukturu, kako u zemlji, tako i na međunarodnom nivou, sa dobro uspostavljenim vezama sa kriminalnim strukturama u drugim državama, sve s ciljem što efikasnijeg djelovanja.

Saradnja OKG u ovoj oblasti odvija se kroz razmjenu oružja za drogu, korištenje prevoznih sredstava, kao i povremeno korištenje ljudskih resursa iz jedne grupe u drugu, sa jasno

određenim zadacima i obavezama. OKG brzo prilagođavaju svoje aktivnosti promjenama u okruženju, nastavljaju rad uz minimalne smetnje, iskorištavaju nove prilike i šire kriminalne aktivnosti kad god se ukaže mogućnost.

4.4.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.4.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Trgovina oružjem generiše značajne nezakonite finansijske tokove koji narušavaju legalne ekonomske tokove i predstavljaju izazov za državni budžet zbog troškova vezanih za sprovođenje zakona, suzbijanje ove djelatnosti i posljedice na ekonomiju kroz pranje novca i korupciju.

Društveni utjecaj: Procjenjuje se kao **visok**. Trgovina oružjem doprinosi povećanju nasilja, urušavanju društvenih normi i sigurnosti zajednica, te podstiče razvoj kriminalnih mreža koje ugrožavaju povjerenje građana u institucije.

Zdravstveni utjecaj: Ovaj utjecaj smatra se **srednjim**. Trgovina oružjem indirektno utiče na zdravlje stanovništva povećavajući rizik od oružanih sukoba, nasilja i psiholoških trauma koje dodatno opterećuju zdravstveni sistem.

Politički utjecaj: Procjenjuje se kao **visok**. Trgovina oružjem podriva institucije, potiče korupciju i može destabilizirati političke procese, što otežava sprovođenje zakona i međunarodnu saradnju u borbi protiv kriminala.

Sigurnosni utjecaj: Ovaj aspekt smatra se **visokim**. Trgovina oružjem predstavlja ozbiljnu prijetnju unutrašnjoj i regionalnoj sigurnosti, povezana je sa organizovanim kriminalom i potencijalno terorizmom, povećavajući rizik od oružanih sukoba i kriminalnih djela.

Utjecaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **nije primjenjivo** / ništa. Trgovina oružjem nema direktan značajan utjecaj na životnu sredinu.

4.4.5. Procjena budućih kretanja

Na osnovu raspoloživih podataka, u periodu 2020.–2023. godine u Bosni i Hercegovini zabilježen je blagi rast broja krivičnih djela u vezi sa oružjem. Ovaj trend odražava šire regionalne i globalne prilike koje direktno utiču na dinamiku ilegalne trgovine oružjem na Zapadnom Balkanu.

Na području Zapadnog Balkana i dalje egzistiraju značajne količine naoružanja zaostalog iz perioda ratnih sukoba tokom 1990-ih godina, koje se i dalje krijumčari i nelegalno prodaje na tržištu Evropske unije. Potražnja za ovim oružjem na „crnom tržištu“ u EU ostaje visoka, naročito među krugovima povezanim sa organizovanim kriminalom i terorizmom, što stvara trajnu osnovu za djelovanje organizovanih kriminalnih grupa (OKG) iz regiona.

Međutim, novije informacije ukazuju na promjenu tržišnih uslova usljed rata u Ukrajini. Krijumčareno oružje iz Ukrajine postalo je dostupnije i povoljnije na teritoriji EU u poređenju sa oružjem sa Zapadnog Balkana. Kao posljedica toga, OKG sa Zapadnog Balkana postupno smanjuju svoj udio u trgovanju oružjem na tržištu EU. Visok rizik od otkrivanja i pooštrene aktivnosti agencija za provođenje zakona dodatno su smanjili profitabilnost trgovine oružjem u ovom regionu, što je prisililo kriminalne grupe da se usmjere prema manje rizičnim oblicima kriminalnih aktivnosti. Shodno tome, trgovina oružjem u Bosni i Hercegovini sve više postaje sporedna djelatnost u okviru šire kriminalne djelatnosti OKG.

Zaključno, iako je trgovina oružjem na Zapadnom Balkanu, pa tako i u Bosni i Hercegovini, suočena sa određenim izazovima i promjenama u tržišnim uslovima, ona će i dalje ostati značajan sigurnosni izazov i prioritet u okviru strategija suzbijanja organizovanog kriminala u narednim godinama.

4.5. KORUPTIVNA KRIVIČNA DJELA

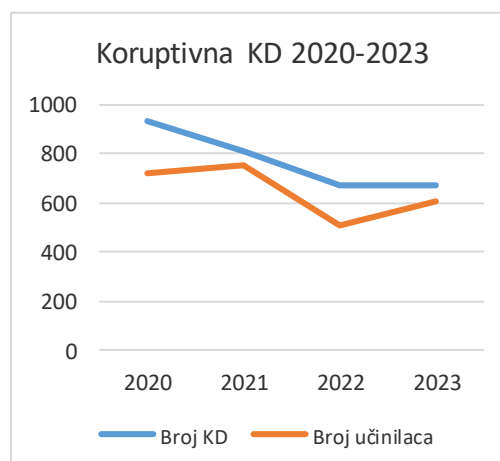
4.5.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Korupcija predstavlja zloupotrebu ovlaštenja, funkcije ili položaja radi sticanja materijalne ili nematerijalne koristi. Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti propisana su u Glavi XIX Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Glavi XXXI Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Glavi XXV Krivičnog zakonika Republike Srpske i Glavi XXXI Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Na strateškom planu usvojena je Strategija za borbu protiv korupcije 2024–2028. godina i Akcioni plan za provođenje ove strategije za isti period, što je u skladu sa ispunjavanjem 14 ključnih prioriteta¹³ koje Bosna i Hercegovina treba ostvariti za članstvo u Evropskoj uniji, s posebnim naglaskom na kriterij broj sedam: „Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući pranje novca i terorizam“.

4.5.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Međusobna interakcija korupcije i organizovanog kriminala predstavlja jedan od najdominantnijih faktora koji ugrožava razvoj i ekonomsku stabilnost Bosne i Hercegovine. Prema podacima policijskih agencija, u periodu 2020–2023. u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 3.085 krivičnih djela sa elementima korupcije. Tokom 2023. godine registrovano je 674 krivičnih djela, što predstavlja blagi rast od 1,0% u odnosu na 2022. godinu, kada su registrovana 667 krivična djela. To je predstavljalo pad od 18,0% u odnosu na 2021. godinu, kada je registrovano 813 krivičnih djela, a što je opet predstavljalo pad od 12,7% u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 931 krivično djelo. Ukupan pad broja krivičnih djela sa elementima korupcije u periodu 2020–2023. iznosio je oko 27,6%, odnosno 257 krivičnih djela manje. Za navedena krivična djela prijavljeno je ukupno 2.582 lica i to: 2020 (718), 2021 (750), 2022 (508) i 2023 (606) lica. Od navedenog broja, 436 krivičnih djela ili 14,1% odnosi se na "Primanje dara i drugih oblika koristi / Primanje mita", 186 ili 6,0% na "Davanje dara i drugih oblika koristi / Davanje mita", 1.225 ili 39,7% na "Zloupotrebu službenog položaja ili ovlaštenja", 22 ili 0,7% na "Protuzakonito posredovanje"; 377 ili 12,2% na "Pronevjeru u službi"; 12 ili 0,39% na "Prevaru u službi", 21 ili 0,68% na "Poslugu u službi", 169 ili 5,48% na "Nesavjestan rad u službi", 265 ili 8,59% na "Krivotvorenje/falsifikovanje službene isprave", 27 ili 0,88% na "Prevaru u privrednom poslovanju", 64 ili 2,07% na

¹³ [prevod-misljenja-evropske-komisije-o-zahhtjevu-bosne-i-hercegovine-za-clanstvo-u-evropskoj-uniji-compressed_1602154579.pdf](https://www.gov.ba/prevod-misljenja-evropske-komisije-o-zahhtjevu-bosne-i-hercegovine-za-clanstvo-u-evropskoj-uniji-compressed_1602154579.pdf)

"Povredu obaveze vođenja trgovačkih knjiga", 14 ili 0,45% na "Trgovinu uticajem", 14 ili 0,45% na "Zloupotrebu u postupku javnih nabavki", 3 ili 0,10% na "Zaključenje štetnog ugovora", 22 ili 0,71% na "Oštećenje povjerilaca", 1 ili 0,03% na "Zloupotrebu lažnog stečaja", 1 ili 0,03% na "Prouzrokovanje stečaja", 1 ili 0,03% na "Protuzakonitu naplatu i isplatu", 10 ili 0,32% na "Povlašćivanje povjerilaca" i 215 ili 6,97% na ostala koruptivna krivična djela.

Analiza po godinama pokazuje da su najzastupljenija krivična djela bila primanje i davanje mita te zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja. Broj prijava za primanje mita dosegao je vrhunac 2021. godine, da bi zatim zabilježio pad u 2022. i blagi rast u 2023. godini. Sličan trend zabilježen je i kod davanja mita, gdje je 2021. godina bila najkritičnija s najvećim brojem prijava.

Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja ostala je konstantno visoka tokom cijelog perioda, sa blagim porastom u 2021. godini, nakon čega je uslijedio blagi pad i stabilizacija na značajnom nivou. Pronevjera u službi pokazuje blage oscilacije, s povećanjem prijava 2022. godine, dok su prevara u službi, posluga u službi i protuzakonito posredovanje imale manji broj prijava, ali su prisutne kroz sve godine.

Nesavjestan rad u službi i krivotvorenje ili falsifikovanje službene isprave pokazuju relativnu stabilnost s blagim varijacijama, dok su ostala koruptivna djela imala manji udio u ukupnom broju prijava, bez izraženih trendova rasta ili pada.

Povećanje broja prijava može se pripisati intenziviranju antikorupcijskih aktivnosti i unapređenju nadzora. Ovi podaci ukazuju na potrebu kontinuiranog praćenja i jačanja mehanizama prevencije, istrage i sankcionisanja koruptivnih djela u Bosni i Hercegovini.

Materijalna šteta nastala izvršenjem koruptivnih krivičnih djela prema izvještajima Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA-e), Uprave za indirektno oporezivanje i MUP-a Republike

Srpske, u periodu 2020.-2023. godina, iznosila je 99.560.557,76 KM. Obzirom da su ovo podaci samo jednog dijela agencija, te imajući u vidu veliku tamnu brojku koruptivnih krivičnih djela procjene su da je pričinjena šteta po budžete višestruko veća.

Struktura koruptivnih KD
počinjenih od OKG 2020-2023

Kada su u pitanju koruptivna krivična djela počinjena od strane OKG, u istom periodu registrovano je ukupno 50 krivičnih djela, što predstavlja tek oko 1,62 % od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti (3.109). Struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG je sljedeća: Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (35), Primanje poklona i drugih oblika koristi (8), Davanje poklona i drugih oblika koristi (5), Trgovina uticajem (2).

Također, u istom periodu detektovano je više organizovanih kriminalnih grupa (OKG) koje su koristile koruptivne metode u svom djelovanju.

Analizom prikupljenih podataka može se zaključiti da se na zloupotrebu položaja ili ovlaštenja, primanje i davanje dara i drugih oblika koristi, pronevjeru u službi i nesavjestan rad u službi odnosi preko 75% ukupnog broja počinjenih koruptivnih krivičnih djela. Ovo ukazuje na prisustvo koruptivnog ponašanja kod zaposlenih u javnoj službi, koji određenim vidom zloupotrebe svog položaja i uz materijalnu stimulaciju omogućavaju pojedincima ili osobama iz organizovanog kriminalnog miljea ostvarenje prava ili vršenje nezakonitih radnji.

U većem broju slučajeva radi se uglavnom o nižepozicioniranim službenicima i zaposlenicima, mada je registrovano i koruptivno ponašanje pojedinih visokopozicioniranih lica koja unutar institucija razvijaju sistem organizovanog koruptivnog djelovanja. Također, OKG koruptivnim metodama nastoje osigurati zaštitu od krivičnog progona, kao i da nelegalno stečena sredstva ubace u legalne tokove.

Negativan uticaj koruptivnih djela i organizovanog kriminala ogleda se kroz smanjenje javnih prihoda, otežano funkcionisanje javnih institucija, ugrožavanje standarda građana, ubrzavanje socijalnog raslojavanja, umanjeње autoriteta političke vlasti, povećanje poslovne nediscipline, podsticanje formiranja novih OKG, ugrožavanje pravnog poretka i povećanje konkurentnosti nelegalnog u odnosu na legalni sektor. Ovim postupcima javna sredstva u značajnoj mjeri prelaze u ruke kriminalaca, što negativno utiče na ukupni sistem vrijednosti u društvu.

Prikupljeni statistički podaci ukazuju da su koruptivna krivična djela u posmatranom periodu poprimila organizovane forme, sa sve većim iznosima protivpravno ostvarene imovinske koristi. U ovoj oblasti kriminala vrlo je česta manipulacija javnim mnijenjem, jer su članovima grupa uglavnom dostupni mediji preko kojih se svaka istraga proglašava montiranom, politički ili nacionalno motivisanom. Svrha navedenih protivmjera je

ostvarivanje pritiska na policijske i pravosudne institucije, koje usljed toga otežano obavljaju svoje zadatke.

4.5.3. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.5.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski uticaj: Procjenjuje se kao visok. Korupcija značajno narušava ekonomske tokove kroz pronevjeru javnih sredstava, neefikasnu raspodjelu resursa, povećane troškove poslovanja i smanjenje investicione klime, što negativno utiče na rast i razvoj ekonomije.

Društveni uticaj: Procjenjuje se kao visok. Korupcija urušava povjerenje građana u institucije, povećava nejednakost, podstiče društvenu nepravdu i marginalizaciju ranjivih grupa, čime doprinosi socijalnoj nestabilnosti i razaranju društvenih vrijednosti.

Zdravstveni uticaj: Procjenjuje se kao srednji. Korupcija u zdravstvenom sektoru može dovesti do neadekvatnog pružanja zdravstvenih usluga, smanjenja kvaliteta zdravstvene zaštite i ograničenog pristupa neophodnim tretmanima, što direktno ugrožava zdravlje građana.

Politički uticaj: Procjenjuje se kao visok. Korupcija potkopava legitimitet i efikasnost državnih institucija, smanjuje povjerenje u vlast, podriva vladavinu prava i otežava sprovođenje demokratskih i reformskih procesa.

Sigurnosni uticaj: Procjenjuje se kao srednji do visok. Korupcija olakšava djelovanje organizovanih kriminalnih grupa, otežava rad pravosudnih i policijskih institucija, i time povećava rizik od kriminala, nasilja i drugih prijetnji unutrašnjoj sigurnosti.

Uticaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao nizak do srednji. Korupcija u oblasti izdavanja dozvola i kontrole može dovesti do ekoloških zloupotreba, nelegalne gradnje i zanemarivanja ekoloških propisa, što negativno utiče na zaštitu životne sredine.

4.5.5. Procjena budućih kretanja

Brojne institucije u Bosni i Hercegovini kontinuirano se bave problemom korupcije, ukazujući na njen visok nivo i kompleksnost. Analiza podataka iz posmatranog perioda ukazuje na tendenciju blagog opadanja broja koruptivnih krivičnih djela, što se može pripisati pojačanom angažmanu policijskih agencija, tužilaštava i drugih nadležnih organa. Posebno je značajan podatak da je u periodu od 2021. do 2023. godine vođeno ukupno 53 istraga u predmetima visoke korupcije, podignuto 45 optužnica, a doneseno devet osuđujućih presuda. Ovi rezultati potvrđuju da sistemski pristup i koordinirane akcije donose opipljive rezultate u borbi protiv korupcije.

Ipak, korupcija će i ubuduće ostati jedan od ključnih izazova za pravni poredak i ekonomsku stabilnost zemlje. Posebno zabrinjava porast sofisticiranosti koruptivnih praksi, što ukazuje na prelazak sa pojedinačnih i sporadičnih incidenata na strukturnu i sistemsku korupciju, često povezanu sa djelovanjem organizovanih kriminalnih grupa. Time se korupcija sve više uvlači u dublje slojeve društva i javne uprave, otežavajući njeno efikasno suzbijanje.

Javni sektor predstavlja naročito rizičnu oblast, s obzirom na to da preko 75% evidentiranih koruptivnih djela čine zloupotreba položaja, pronevjera, te primanje i davanje mita. Ovi podaci naglašavaju da će upravo javna uprava i dalje biti žarište koruptivnih aktivnosti, što zahtijeva uspostavljanje snažnijih mehanizama kontrole, transparentnosti i odgovornosti.

Ujedno, evidentiran je rast iznosa protivpravno stečene imovine, što implicira da će finansijske štete uzrokovane korupcijom imati sve značajniji i dugotrajniji negativni utjecaj na ekonomiju Bosne i Hercegovine.

Što se tiče sektora najpodložnijih korupciji, procjenjuje se da će i u narednom periodu najveći rizik biti prisutan u oblastima javne administracije koje su građanima najpristupačnije i preko kojih ostvaruju ključne usluge. Među najrizičnije sektore ubrajaju se zdravstvo, obrazovanje, policija, sudski sistem, urbanizam, socijalna zaštita i druge javne službe.

4.6. PRIVREDNI KRIMINAL

4.6.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Za potrebe ove Procjene, pojam privredni kriminal obuhvata sve one oblike kriminalnih aktivnosti koje su usmjerene protiv privrednog sistema, njegovog normalnog funkcionisanja i integriteta. Ove aktivnosti su regulisane i propisane kroz relevantne zakonske okvire, a uključuju različite oblike nezakonitih radnji koje nanose štetu ekonomiji, narušavaju tržišnu konkurenciju, ugrožavaju finansijsku stabilnost i ugrožavaju pošteno poslovno okruženje u zemlji.

Na nivou Bosne i Hercegovine, ova krivična djela uređena su u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (KZ BiH), gdje se u Glavi XVIII nalaze odredbe o krivičnim djelima protiv privrede i jedinstva tržišta, kao i krivična djela koja se odnose na oblast carina. Ova glava obuhvata djela kao što su zloupotrebe u poslovanju, nezakonito pribavljanje dobiti, porezne prevare, kao i druga djela koja direktno štete privredi i narušavaju integritet tržišnog sistema.

U Federaciji Bosne i Hercegovine, te u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, ova kategorija krivičnih djela regulisana je kroz Krivični zakon Federacije BiH i Krivični zakon Brčko Distrikta, gdje se ista nalaze u Glavi XXII pod nazivom "Krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa", te u Glavi XXIII koja se odnosi na "Krivična djela iz oblasti poreza". Ova zakonska rješenja posebno naglašavaju nelegalne radnje usmjerene protiv poreskih propisa, carinskih pravila i platnog prometa, kao i različite oblike privrednih malverzacija koje negativno utiču na fiskalni sistem i ekonomski razvoj.

Slična regulativa postoji i u entitetskom zakonodavstvu Republike Srpske, gdje su krivična djela protiv privrede i platnog prometa regulisana u Glavi XXI Krivičnog zakonika Republike Srpske. Ovaj zakon obuhvata širok spektar nezakonitih radnji koje se odnose na privredne aktivnosti, od poreskih prevara i finansijskih malverzacija do zloupotrebe položaja u privrednom sektoru.

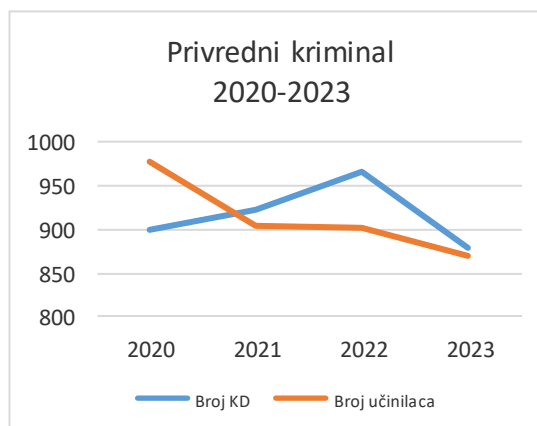
Na strateškom nivou, borba protiv privrednog kriminala u Bosni i Hercegovini koordinirana je kroz niz ključnih dokumenata i procjena rizika. Pored redovnih procjena rizika od pranja novca koje su sastavni dio šire strategije finansijskog nadzora, postoji i niz specifičnih strateških procjena rizika koje se odnose na pojedine oblasti kriminala sa prekograničnim karakterom, a koje na godišnjem nivou priprema i objavljuje Centar za analizu rizika¹⁴. Ove procjene imaju za cilj da pruže precizniji uvid u aktuelne trendove i prijetnje u oblasti privrednog kriminala, te da omoguće adekvatnu koordinaciju i usklađenu akciju svih relevantnih institucija.

¹⁴ Zajednički Centar za analizu rizika kao organizaciona jedinica Granične policije Bosne i Hercegovine djeluje od 01. 03. 2009. godine. Isti je osnovan dana 22. 12. 2008. godine potpisanim Sporazumom između Ministarstva Sigurnosti BiH, Granične policije BiH, Uprave za indirektno oporezivanje BiH, Kancelarije za veterinarstvo BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja i Službe za poslove sa strancima BiH. Sporazumom o međusobnoj suradnji propisano je da će strane potpisnice najmanje jednom godišnje pripremiti zajedničku analizu rizika, koja će biti temelj integrisanog upravljanja granicom i za planiranje i provođenje zajedničkih aktivnosti.

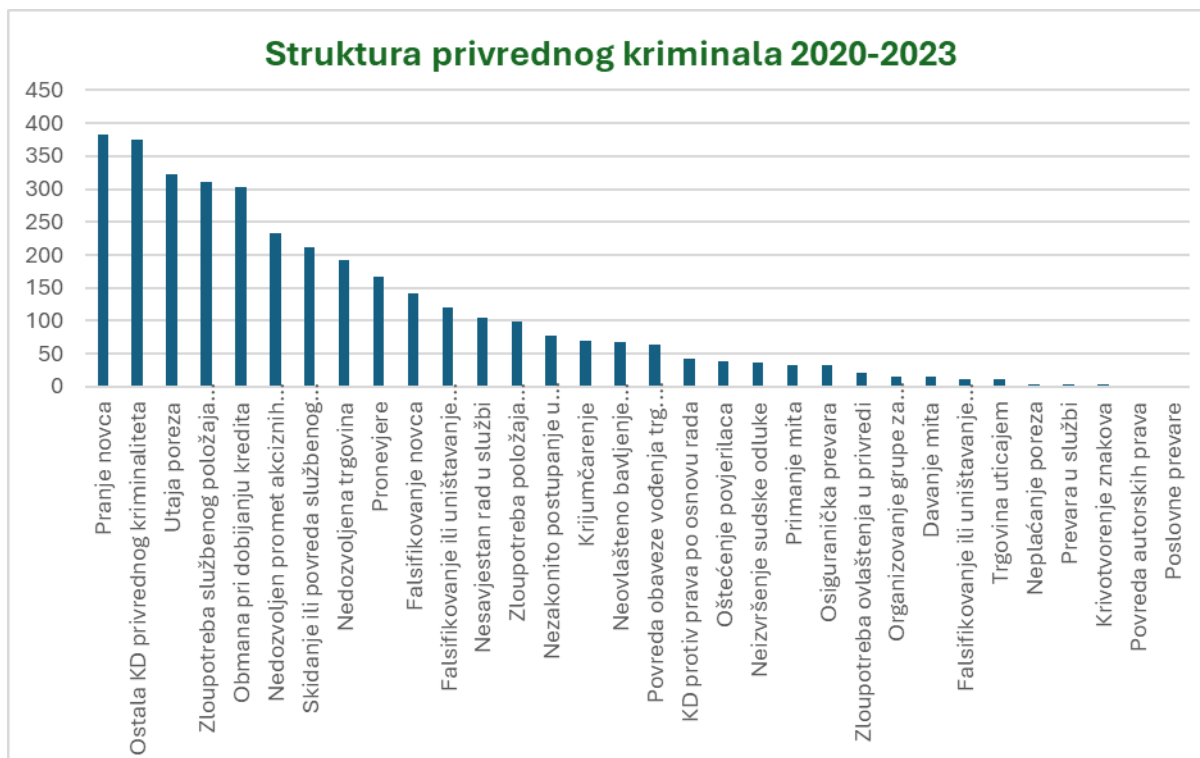
4.6.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Privredni kriminal, kao jedan od aspekata organizovanog kriminala, direktno utiče na sve društvene aktivnosti i sve slojeve stanovništva u državi, smanjujući njenu ekonomsku moć. Među najčešće prisutne posljedice privrednog kriminaliteta ubrajaju se: stvaranje nelojalne konkurencije na tržištu, smanjenje broja radnih mjesta, pad kvaliteta javnih usluga usljed smanjenja budžetskih prihoda, pojava sive ekonomije, nelegalnih tržišta i druge negativne pojave.

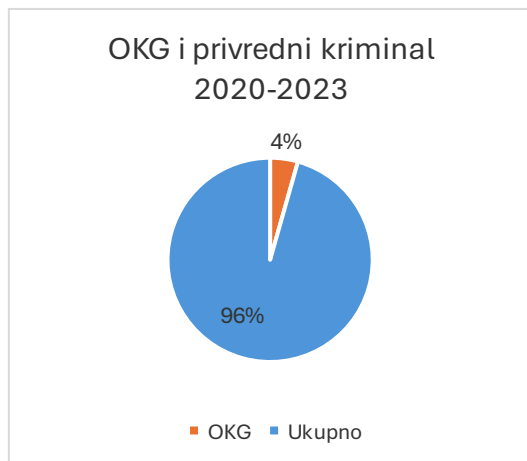
Prema podacima policijskih agencija, u periodu 2020.-2023. u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 3.667 krivičnih djela iz oblasti privrednog kriminaliteta. Tokom 2023. godine registrovano je 878 krivičnih djela, što predstavlja smanjenje od 9,21% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 967 krivičnih djela. Godine 2022. zabilježeno je povećanje od 4,87% u odnosu na 2021. godinu (922 krivična djela), dok je 2021. godina imala povećanje od 2,44% u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 900 krivičnih djela. Ukupno, smanjenje broja krivičnih djela privrednog kriminaliteta u periodu 2020.-2023. iznosi približno 2,44% (sa 900 na 878 krivičnih djela). Za navedena krivična djela prijavljeno je najmanje 3.654 lica i to: 2023 (870), 2022 (901), 2021 (905) i 2020 (978) lica.

Kada je u pitanju struktura prijavljenih djela privrednog kriminaliteta ona je sljedeća: Pranje novca: 383 slučaja (10.43%), Utaja poreza: 322 slučaja (8.77%), Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja: 311 slučaja (8.49%), Obmana pri dobijanju kredita: 303 slučaja (8.26%), Nedozvoljena trgovina: 192 slučaja (5.23%), Skidanje ili povreda službenog pečata: 212 slučaja (5.78%), Nedozvoljen promet akciznih proizvoda: 233 slučaja (6.35%), Prevara u privrednom poslovanju: 136 slučaja (3.71%), Falsifikovanje novca: 141 slučaja (3.84%), Falsifikovanje ili uništavanje službene isprave: 121 slučaja (3.30%), Krijumčarenje: 69 slučaja (1.88%), Neovlašteno bavljenje određenim zanimanjem: 68 slučaja (1.85%), Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju: 77 slučaja (2.10%), Zloupotreba položaja odgovornog lica: 99 slučaja (2.70%), Nesavjestan rad u službi: 104 slučaja (2.84%), Oštećenje povjerilaca: 38 slučaja (1.04%), Povreda obaveze vođenja trgovačkih knjiga: 64 slučaja (1.74%), KD protiv prava po osnovu rada: 43 slučaja (1.17%), Neizvršenje sudske odluke: 37 slučaja (1.01%), Neplaćanje poreza: 3 slučaja (0.08%), Poslovne prevare: 1 slučaj (0.03%), Davanje mita: 15 slučaja (0.41%), Primanje mita: 33 slučaja (0.90%), Osiguranička prevara: 33 slučaja (0.90%), Krivotvorenje znakova: 3 slučaja (0.08%), Prevara u službi: 3 slučaja (0.08%), Ostala KD privrednog kriminaliteta: 376 slučaja (10.26%).

Materijalna šteta nastala izvršenjem krivičnih djela privrednog kriminaliteta, prema izvještajima Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Granične policije (GP), Uprave za indirektno oporezivanje i MUP-a Republike Srpske, na nivou Bosne i Hercegovine u periodu 2020.–2023. godina iznosila je ukupno 54.625.256,76 KM. S obzirom na to da su ovo podaci samo nekih agencija, te imajući u vidu veliku tamnu brojku krivičnih djela privrednog

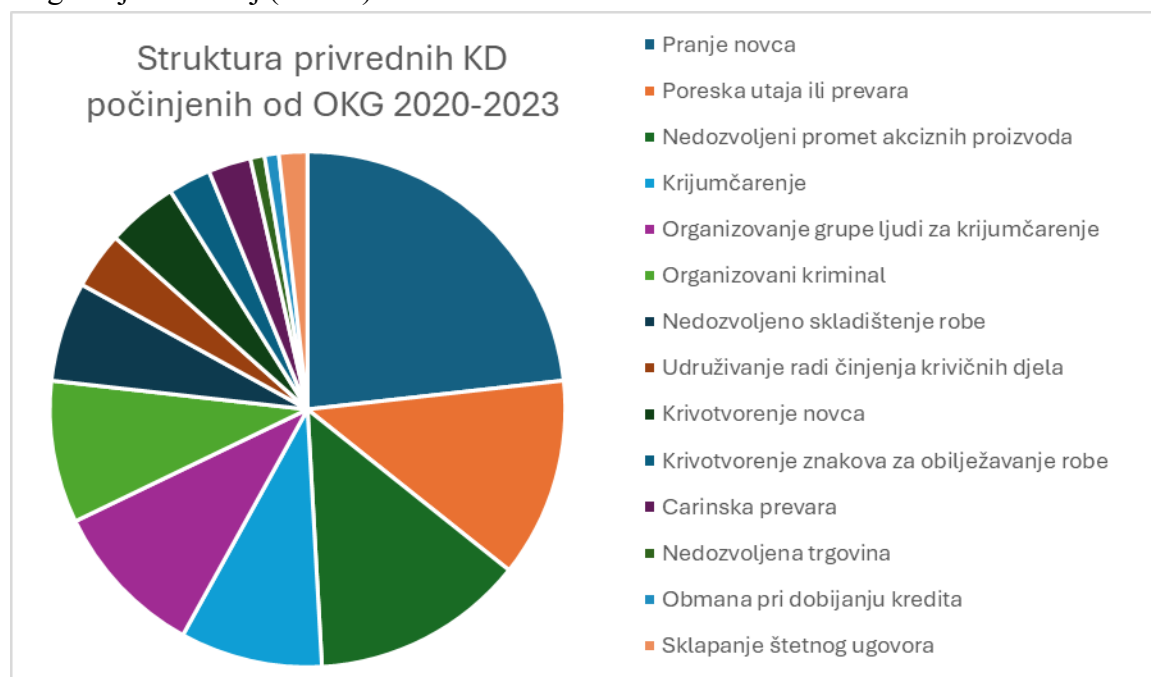
privrednog kriminaliteta, procjene su da je protivpravna korist i pričinjena šteta po budžete višestruko veća.

Privredni kriminal se u većini slučajeva usko povezuje sa korupcijom, budući da je međusobna interakcija ove dvije pojave neophodna u slučajevima ostvarivanja protivpravne imovinske koristi u većim novčanim iznosima.

Policijske agencije su u periodu 2020.–2023. godine evidentirale više organizovanih kriminalnih grupa za koje postoje saznanja da su

počinile krivična djela iz oblasti privrednog kriminaliteta. U istom periodu evidentirano je 168 krivičnih djela privrednog kriminala koja imaju elemente organizovanosti, što predstavlja tek 4.58 % od ukupnog broja (3.667) registrovanih krivičnih djela u ovoj oblasti. Kada je u pitanju struktura evidentiranih krivičnih djela privrednog kriminala ona je sljedeća: Poreska utaja ili prevara: 43 slučaja (25.60%), Pranje novca: 31 slučaj (18.45%), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda: 19 slučajeva (11.31%), Krijumčarenje: 15 slučajeva (8.93%), Organizovanje grupe za krijumčarenje neocarinjene robe: 12 slučajeva (7.14%), Udruživanje

radi činjenja krivičnih djela: 11 slučajeva (6.55%), Neovlašteno bavljenje određenim zanimanjem: 11 slučajeva (6.55%), Nedoovoljeno skladištenje robe: 10 slučajeva (5.95%), Krivotvorenje novca: 5 slučajeva (2.98%), Carinska prevara: 3 slučaja (1.79%), Krivotvorenje znakova za obilježavanje robe, mjera i tegova: 2 slučaja (1.19%), Zloupotreba ovlasti u privrednom poslovanju: 1 slučaj (0.60%), Prijevara u privrednom poslovanju: 1 slučaj (0.60%), Sklapanje štetnog ugovora: 1 slučaj (0.60%), Nedoovoljena trgovina: 1 slučaj (0.60%), Obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti: 1 slučaj (0.60%), Prevara u osiguranju: 1 slučaj (0.60%).

Kada je u pitanju privredni kriminal kriminalne grupe su uglavnom uključene u sljedeće vrste krivičnih djela: Pranje novca, Nedoovoljeni promet akciznih proizvoda, Krijumčarenje robe, Poreske prevare i utaje, Zloupotreba službenog položaja i ovlaštenja, Nedoovoljena trgovine i Nezakonito skladištenje robe. Pri činjenju ovih krivičnih djela OKG služile su se sljedećim metodama:

- **Fiktivni promet i lažne fakture:** Kriminalne grupe koriste pravna lica za ispostavljanje lažnih faktura radi prikriivanja stvarnog toka novca i robe, čime se omogućava pranje novca i poreske prevare.
- **Organizovani krijumčarski lanac:** Grupa organizuje mrežu za krijumčarenje duhana i cigareta, uključujući transport, skladištenje i distribuciju na tržište.
- **Zloupotreba pravnih lica:** Osnivanje lažnih firmi i pravnih lica kojima upravljaju pripadnici grupe ili njihovi pomagači, radi prikriivanja nezakonitih aktivnosti.
- **Korištenje bankarskih računa za pranje novca:** Novac dobijen nezakonitim radnjama polagan je na račune pravnih lica, zatim se vrše bezgotovinske transakcije i dalje pranje kroz različite pravne tokove.
- **Izbjegavanje plaćanja akciza i poreza:** Neplaćanje akciza na duhan i cigarete, nezakonita distribucija proizvoda bez akciznih markica, kao i izbjegavanje PDV-a.
- **Fizička distribucija i krijumčarenje:** Uključuje prevoz teretnim vozilima, korištenje pratnje i maskiranje aktivnosti.

- **Korištenje lažnih ugovora i štetnih aranžmana:** Zaključenje štetnih ugovora radi izvlačenja profita .
- **Međunarodna povezanost:** Neke grupe djeluju na području BiH i susjednih zemalja (Slovenija, Srbija, Crna Gora), uključujući registrovanje firmi u inostranstvu radi pranja novca.
- **Uključivanje službenih lica:** U nekoliko slučajeva spominju se službena lica ili zaposleni u institucijama koji pomažu u izvršenju krivičnih djela, posebno u oblastima carina, poreske uprave, indirektnog oporezivanja i bankarstva

Obzirom da pojam "privredni kriminalitet" obuhvata veći broj krivičnih djela koja imaju različit stepen prijetnje, različita obilježja i različite načine izvršenja, pojedina krivična djela privrednog kriminaliteta su zasebno obrađena jer je procijenjeno da predstavljaju značajnu prijetnju po budžet. To se prije svega odnosi na krivična djela protiv privrede počinjena na granici, te Pranje novca. Također, pojedina krivična djela koja su u uskoj vezi sa privrednim kriminalitetom (Zloupotreba službenog položaja, Primanje i davanje mita, Nesavjestan rad u službi i dr.) obrađena su u okviru Poglavlja 4.5 koje se odnosi na korupciju i koruptivna krivična djela.

4.6.3. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici

Bosna i Hercegovina je država u jugoistočnom dijelu Evrope, smještena na zapadu Balkanskog poluostrva. Sa sjevera, zapada i jugozapada graniči se sa Hrvatskom, s istoka sa Srbijom, dok na jugoistoku graniči sa Crnom Gorom. Granična policija Bosne i Hercegovine vrši zaštitu približno 1.605 km državne granice (kopnene – oko 828 km, riječne, morske i jezerske – oko 777 km), u graničnom pojasu koji obuhvata područje do 10 kilometara od granične linije u dubini teritorije Bosne i Hercegovine, te na teritoriji Bosne i Hercegovine u skladu sa zakonskim ovlaštenjima. Veći dio državne granice Bosne i Hercegovine, u odnosu na susjedne države, svojom geografskom konfiguracijom terena pogoduje svim vrstama krijumčarenja.

Na granici sa Crnom Gorom, zbog stalnog interesa krijumčara za kriminogenim aktivnostima, krijumčari otvaraju nova mjesta pogodna za nelegalan promet roba. Svako novo zaprečavanje zahtijeva međudržavnu saradnju, čija realizacija često traje, što krijumčari koriste, a ni nakon novih zaprečavanja krijumčari neće odustati od traženja novih mjesta pogodnih za prelazak.

Dio državne granice prema Republici Hrvatskoj, zbog svojih prirodnih karakteristika, pogodan je za krijumčarenje pojedinaca ili organizovanih grupa pješice ili motornim vozilima. Relativno gusta mreža naselja i veze među stanovništvom s obje strane granice, uspostavljene prije povlačenja granične linije, uslovile su postojanje brojnih lokalnih komunikacija koje prelaze državnu granicu. U proteklom periodu vršena je identifikacija i

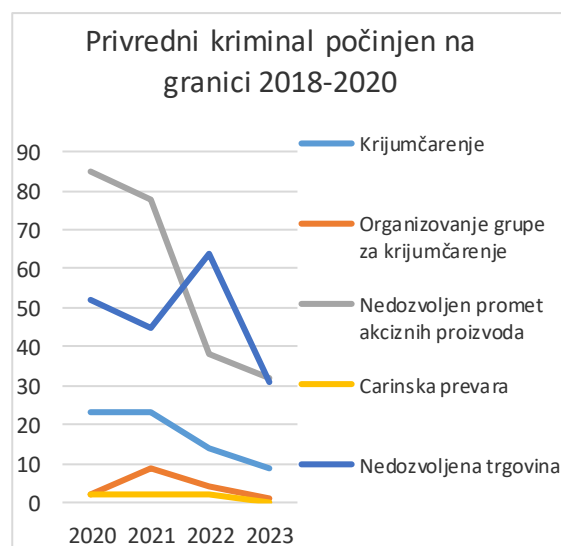
zaprečavanje takvih mjesta, ali se pokazalo gotovo nemogućim jer prirodne karakteristike terena i brojne lokalne komunikacije omogućavaju otvaranje novih ilegalnih puteva.¹⁵

Početkom 2023. godine Republika Hrvatska je postala članica Šengen zone, čime je državna granica Bosne i Hercegovine prema Hrvatskoj postala interesantnija organizovanim kriminalnim grupama, zbog smanjenog broja graničnih kontrola prema zemljama Zapadne Evrope.

Kada je riječ o dijelovima državne granice prema Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj, treba istaći da se radi o prirodnoj granici koju čine rijeke Drina, Sava i Una, na kojima je registrovan veliki broj mjesta za prelazak granice uz pomoć plovila. Također, stanovnici naselja u pograničnim područjima s obje strane granice veoma dobro poznaju načine i mjesta za neprimjetan prelazak granice.

Sve navedeno dodatno otežava kontrolu ilegalnih aktivnosti krijumčarenja od strane Granične policije Bosne i Hercegovine, zbog nedostatka ljudstva i prethodno navedenih faktora, što predstavlja dodatni izazov u suzbijanju nezakonitih aktivnosti, ali ujedno i faktor privlačenja za krijumčare.¹⁶

U najznačajnija djela privrednog kriminaliteta počinjena na granici spadaju: Krijumčarenje, Organizovanje grupe za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe, Nedožvoljen promet akciznih proizvoda, Carinska prevara i Nedožvoljena trgovina. Kada su ova krivična djela u pitanju policijske agencije u Bosni i Hercegovini registrovale su ukupno 516 krivična djela i to: Nedožvoljeni promet akciznih proizvoda (233), Nedožvoljena trgovina (192), Krijumčarenje (69), Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (16) i Carinska prevara (6).

Kada je u pitanju krivično djelo krijumčarenje, u 2023. godini registrovano je 9 krivičnih djela, što predstavlja smanjenje od 35,71% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 14 krivičnih djela. Takođe, to je smanjenje od 60,87% u odnosu na 2021. godinu, kada je registrovano 23 krivična djela, a taj broj je bio isti kao i u 2020. godini. Ukupan pad broja registrovanih krivičnih djela krijumčarenja u periodu 2020–2023. iznosi 60,87% ili 14 krivičnih djela.

Vezano za Nedožvoljeni promet akciznih proizvoda, tokom 2023. godine registrovano je 32 krivičnih djela, što predstavlja pad od približno 15,79 % u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 38 djela. U odnosu na 2021. godinu (78 djela), pad je iznosio oko 58,97 %, a u

¹⁵ Strateška analiza rizika 2021, Zajednički Centar za analizu rizika

¹⁶ Strateška analiza rizika 2021, Zajednički Centar za analizu rizika

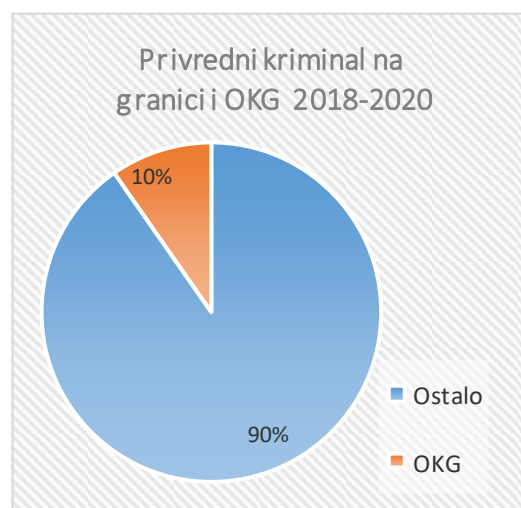
odnosu na 2020. godinu (85 djela) pad je iznosio oko 62,35 %. Ukupan pad broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2020-2023. iznosi 53 djela ili približno 62,35 %.

Posmatrajući krivično djelo „Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe“, tokom 2023. godine registrovano je jedno krivično djelo, što predstavlja smanjenje od 75% u odnosu na 2022. godinu, kada su registrovana četiri krivična djela. U odnosu na 2021. godinu, kada je registrovano devet krivičnih djela, to je pad od oko 88,9%. S druge strane, 2021. godina je zabilježila rast od 350% u odnosu na 2020. godinu, kada su registrovana dva krivična djela. Posmatrano u periodu od 2020. do 2023. godine, broj registrovanih krivičnih djela opao je sa dva na jedno, odnosno smanjen je za 50%.

Kada je u pitanju krivično djelo „Nedozvoljena trgovina“, u 2023. godini registrovano je 31 krivično djelo, što predstavlja smanjenje od oko 51,56% u odnosu na 2022. godinu, kada je registrovano 64 krivična djela. Godina 2022. zabilježila je povećanje od oko 42,22% u odnosu na 2021. godinu, kada je registrovano 45 krivičnih djela. Sa druge strane, 2021. godina je zabilježila smanjenje od oko 13,46% u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 52 krivična djela. Ukupan pad broja registrovanih krivičnih djela „Nedozvoljena trgovina“ u periodu 2020–2023. iznosi oko 40,38% ili 21 krivično djelo. Najveći broj krivičnih djela registrovan je od strane entitetskih MUP-ova i Policije BD (152 ili 79.16%) i ista se uglavnom ne mogu dovesti u vezu sa prekograničnim kriminalom. Od strane Granične policije Bosne i Hercegovine i Uprave za indirektno/neizravno oporezivanje Bosne i Hercegovine u navedenom periodu registrovano je ukupno 17 krivičnih djela Nedozvoljena trgovina, a što bi se mogla dovesti u vezu sa prekograničnim kriminalom.

U pogledu krivičnog djela „Carinska prevara“, tokom 2023. godine nije bilo registrovanih krivičnih djela, što predstavlja pad od 100% u odnosu na 2022. godinu, kada su registrovana dva krivična djela, a što je bilo na istom nivou kao i 2021. i 2020. godine. Ukupan pad broja registrovanih krivičnih djela „Carinska prevara“ u periodu od 2012. do 2023. godine iznosi dva krivična djela, odnosno 100%.

Od ukupnog broja krivičnih djela protiv privrede počinjenih na granici (516), od strane OKG počinjeno je 50 krivičnih djela, što iznosi približno 9.69 % od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela. Struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG je sljedeća: Krijumčarenje (15), Nedozvoljena trgovina (1), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (19), Carinska prevara (3) i Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (12).

Zbog nedopuštenog prometa raznih vrsta roba i izbjegavanja carinskog nadzora od strane Granične policije Bosne i Hercegovine, nadležnim tužilaštvima tokom perioda 2020–2023. godina podnesena su 97 službenih izvještaja zbog 122 krivična djela, za koja su prijavljena 199 fizičkih lica. Struktura krivičnih djela za koja je podnesen izvještaj je sljedeća: Krijumčarenje (58), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (50), Nedozvoljena trgovina

(2), Carinska prevara (0) i Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (12).

Tabelarni pregled privremeno oduzete robe sa procjenjenom vrijednošću u KM.

Vrsta oduzete robe	2020.	2021.	2022.	2023	Ukupno
Cigarete (kutija)	86.315	157.359	18.888	5.724	268.286
Rezani duhan(kg)	590,03	588,3	79,3	0	1.257,63
Krupna stoka (kom)	47	52	4	2	105
Sitna stoka (kom)	0	158	38	41	237
Tekstilni proizvodi (kom)	6.029	2.021	16.578	2	24.630
Tehnički proizvodi (kom)	115	37	85	57	294
Novac u KM i u protivvrijednosti KM	34.308	4.653,20	24.229	2.750	65.940,20
Ostalo (kg)	600	10	0,064	275,6	885,664
Ostalo (kom)	7.930	636	1.274	18	9.858

Procijenjene vrijednosti privremeno oduzetih roba u KM	2020.	2021.	2022.	2023.	Ukupno
Cigarete (kutija)	391.630	446.757	94.445	0	932.832
Rezani duhan(kg)	17.827	103.702	400	0	121.929
Krupna stoka (kom)	8.800	4.800	5.000	3.000	21.600
Sitna stoka (kom)	0	13.400	6.346	12.575	32.321
Tekstilni proizvodi (kom)	26.049,76	31.693,40	33.156	200	91.099,16
Tehnički proizvodi (kom)	30.260	12.450	34.400	13.940	91.050
Novac u KM i u protivvrijednosti KM	34.308	2.613,61	28.113	2.750	67.784,61
Ostalo (kg)	141.842	24.450	7.057	0	173.349
Ukupno	650.717	639.866	208.917	32465	1.531.965

Iz navedenog je vidljivo da se u posmatranom periodu najviše krijumčario duhan i duhanske prerađevine, kao i tekstilni proizvodi. Značajno je bilo i krijumčarenje duhana za vodenu lulu i aroma za nargile. Osnovnu motivaciju za krijumčarenje duhana i duhanskih prerađevina, kako u zemljama EU, tako i u BiH, i dalje predstavlja velika razlika u cijeni. Ta razlika nastaje usljed konstantnog povećavanja, odnosno usklađivanja akcizne politike BiH sa politikom akciza na cigarete u EU, što privlači organizovane grupe i pojedince da se bave ovim vidom kriminalne djelatnosti i na taj način, za vrlo kratko vrijeme, steknu velike količine novca.

Krijumčarenju duhana doprinosi i slaba domaća proizvodnja, jer proizvođači duhana često ističu nisku otkupnu cijenu, a poticaji su veoma niski. Sve navedeno predstavlja dobru priliku za pojedince i organizovane kriminalne grupe (OKG), koje krijumčarenjem duhana i duhanskih prerađevina nastoje izbjeći plaćanje akciza i tako ostvariti nezakonite profite. Prisustvo ove pojave uzrokuje velike gubitke za državni budžet.

Ekonomska kriza u Bosni i Hercegovini, kao i pad životnog standarda stanovništva, doveli su do toga da sve više pušača odustaje od kupovine brendiranih cigareta i odlučuje se za jeftiniji duhan koji nabavljaju od ilegalnih preprodavača, najčešće na tržnicama i pijacama.

Na granici Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom zabilježen je veliki broj slučajeva krijumčarenja cigareta i rezanog duhana. Tokom kontrole putničkih motornih vozila

(domaćih i stranih registracija), na međunarodnim graničnim prelazima i u unutrašnjosti zemlje, oduzete su veće količine cigareta i duhana.

U posmatranom periodu, na granici između Bosne i Hercegovine i Srbije evidentiran je ulazak krijumčarenih cigareta i duhana na teritoriju BiH, kako preko legalnih, tako i mimo graničnih prelaza.

Nakon zatvaranja luke Bar u Crnoj Gori, značajno je smanjeno krijumčarenje cigareta iz Crne Gore na teritoriju BiH, što je dodatno aktiviralo krijumčarenje preko rute iz Republike Srbije. Nastavljeno je korištenje uobičajenih modus operandi, uključujući krivotvorenje uvozne dokumentacije.

Pored krijumčarenja cigareta i duhana na državnoj granici BiH, evidentna je i nelegalna prodaja pomenutih proizvoda u unutrašnjosti zemlje, naročito u područjima gdje se duhan uzgaja. Tamo se može uočiti nelegalna prodaja rezanog duhana koja se slobodno vrši na mnogim javnim mjestima. Posebno je izražena i nelegalna prodaja cigareta i duhana putem interneta, koja nije zakonski regulisana i pruža velike mogućnosti za nelegalnu zaradu.

Također, identifikovano je više ilegalnih fabrika smještenih u ruralnim područjima BiH, gdje se duhan siječe pomoću mašina i dalje nezakonito distribuira.

Krijumčarenje cigareta i duhana na granici BiH sa susjednim državama pokazuje trend smanjenja s područja Crne Gore, dok je značajno povećano s područja Republike Srbije, gdje veći dio krijumčarene robe završava u ilegalnoj prodaji unutar BiH, a dio se dalje krijumčari prema Hrvatskoj i zemljama EU. Razlog ovim rutama kretanja duhana i duhanskih prerađevina je velika razlika u cijeni, što omogućava značajnu zaradu.

Krijumčarenje cigareta predstavlja važnu djelatnost OKG. Zabilježene su grupe koje djeluju i u zemljama EU, tranzita i zemljama porijekla. Ove grupe se lako prilagođavaju, pronalaze nove načine izvršenja djela, mijenjaju rute, mjesta krijumčarenja, prevozna sredstva i komunikacione metode.

Pored krijumčarenja duhana i duhanskih proizvoda, zabilježeno je i krijumčarenje druge akcizne robe, stoke, tekstilnih proizvoda, zlatnog nakita i slično.

Malverzacije su prisutne i pri uvozu tekstilnih i drugih roba. Zabilježeno je djelovanje OKG kroz uvoz tekstilne robe iz EU uz izbjegavanje carinskih i poreskih propisa u BiH.

4.6.4. Generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		

Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.6.5. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski uticaj: Procjenjuje se kao visok. Privredni kriminal nanosi velike finansijske gubitke državi kroz poreske prevare, pronevjere, zloupotrebu javnih sredstava i korupciju. Oštećuje tržišnu konkurenciju, smanjuje investicije i otežava ekonomski razvoj, što negativno utiče na ukupnu stabilnost i rast ekonomije.

Društveni uticaj: Procjenjuje se kao srednji do visok. Privredni kriminal urušava povjerenje građana u institucije i pravosudni sistem, podstiče pojave sive ekonomije i socijalne nejednakosti, te doprinosi marginalizaciji ranjivih grupa i opštoj društvenoj nestabilnosti.

Zdravstveni uticaj: Procjenjuje se kao nizak do srednji. Korupcija i nezakonitosti u privrednim procesima, posebno u sektorima povezanim sa zdravstvenom zaštitom, mogu dovesti do smanjenja kvaliteta i dostupnosti zdravstvenih usluga, što nepovoljno utiče na zdravlje stanovništva.

Politički uticaj: Procjenjuje se kao srednji do visok. Privredni kriminal podriva legitimitet državnih institucija, smanjuje povjerenje u vlast i pravosuđe, te podržava sistemske koruptivne mreže koje otežavaju sprovođenje demokratskih reformi i vladavinu prava.

Sigurnosni uticaj: Procjenjuje se kao srednji. Privredni kriminal često je povezan s djelovanjem organizovanih kriminalnih grupa i pranjem novca, što otežava rad sigurnosnih i pravosudnih tijela i povećava rizik od drugih oblika kriminala i ugrožavanja javne bezbjednosti.

Uticaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao nizak. Iako nije dominantan, određeni oblici privrednog kriminala (npr. nelegalna eksploatacija resursa, izbjegavanje ekoloških normi) mogu imati negativne posljedice po životnu sredinu, naročito zbog korupcije u sistemu kontrole i izdavanja dozvola.

4.6.6. Procjena budućih kretanja

Privredni kriminalitet se manifestuje kroz širok spektar krivičnih djela i oblika, što predstavlja izazov za izradu jedinstvene i sveobuhvatne procjene budućih kretanja. Ipak, na osnovu dosadašnjih trendova i dostupnih podataka, može se konstatovati da privredni kriminalitet ima tendenciju sve veće organizovanosti i integracije sa legalnim privrednim tokovima, kroz uspostavljanje kontrole nad pojedinim segmentima privrednog poslovanja.

Privredni kriminal predstavlja ozbiljan ekonomski problem koji nanosi značajnu štetu državnim prihodima, a karakteriše ga i visoka prilagodljivost novim društveno-ekonomskim uslovima. Značajan faktor koji dodatno otežava borbu protiv ove vrste kriminala je visok nivo prikrivenosti, odnosno tzv. „tamna brojka“ koja ukazuje na veliki broj neotkrivenih ili neregistrovanih djela.

Organizovane kriminalne grupe (OKG) i pojedinci sve češće koriste sofisticirane i inovativne metode izvršenja, što doprinosi pojavi novih i kompleksnijih oblika privrednog kriminaliteta. Izvršioci su, u najvećem broju slučajeva, službena i odgovorna lica u privrednim i finansijskim sektorima, čime je narušena osnovna funkcija povjerenja u poslovanju.

Finansijski motiv ostaje ključni pokretač ove vrste kriminala, jer privredni kriminalitet generiše enormnu i relativno brzu finansijsku dobit za počinioce. Uzimajući u obzir stalni rast broja registrovanih krivičnih djela iz oblasti privrednog kriminala, može se procijeniti da će ova oblast i u narednom periodu biti jedna od glavnih i najaktivnijih domena djelovanja organizovanih kriminalnih grupa.

4.7. PRANJE NOVCA

4.7.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Pranje novca predstavlja svako prikrivanje novca ili imovine koji potiču iz krivičnog djela. U suštini, pranje novca je proces kojim počinioци kriminalnih djela nastoje prikriti stvarno porijeklo i vlasništvo imovine stečene nezakonitim aktivnostima. Krivično djelo pranja novca može se izvršiti primanjem, zamjenom, držanjem, raspolaganjem, korištenjem u privrednom ili drugom poslovanju, vršenjem konverzije ili prenosa, prikrivanjem ili pokušajem prikrivanja prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili drugog prava ako je takav novac ili imovinska korist pribavljena počinjenjem krivičnog djela.

Krivično djelo „Pranje novca“ propisano je u svim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, i to: član 209. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, član 272. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, član 263. Krivičnog zakonika Republike Srpske i član 265. Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina je početkom 2024. godine usvojila novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, čime je značajno usklađena sa relevantnim međunarodnim propisima iz ove oblasti.¹⁷

Na strateškom nivou usvojene su Dopuna Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022-2024. godina, kao i Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za isti period.

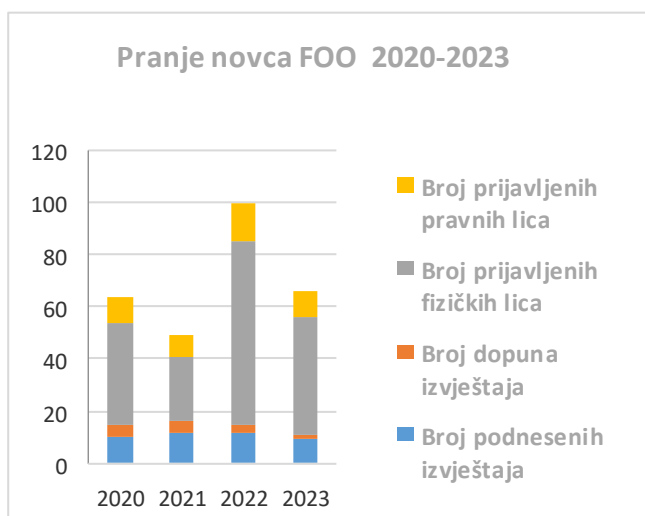
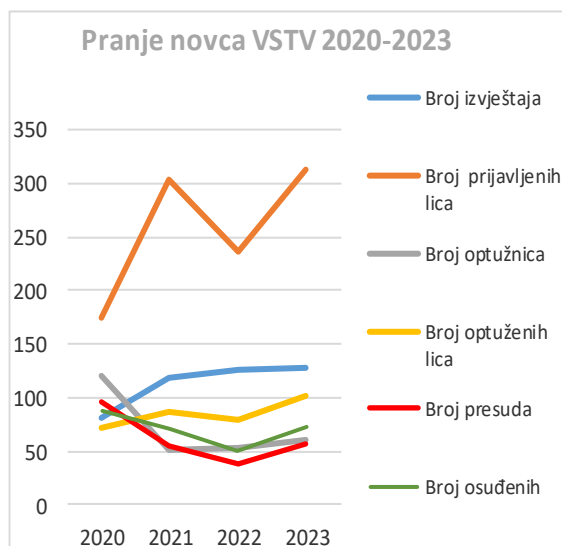
4.7.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

¹⁷„Službeni glasnik BiH“ broj 13/24

Bavljenje svim pojavnim oblicima organiziranog kriminala u konačnici ima za rezultat sticanje novčanih sredstava koja se ubacuju u legalne finansijske tokove, pri čemu je posljednja faza gotovo uvijek tzv. *pranje novca*.

Prema podacima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, u periodu 2020–2023. godine u Bosni i Hercegovini podneseno je ukupno 457 izvještaja protiv 927 lica zbog sumnje na počinjenje krivičnog djela pranje novca. Tokom 2023. godine podneseno je 128 izvještaja, što predstavlja povećanje od 1,59% u odnosu na 2022. godinu (126 izvještaja).

Godine 2022. broj izvještaja bio je veći za 6,78% u odnosu na 2021. (118 izvještaja), dok je u 2021. u odnosu na 2020. (82 izvještaja) zabilježen rast od 43,90%. Ukupno povećanje broja krivičnih djela pranja novca u periodu 2020–2023. iznosi 56,10% (46 izvještaja više). U istom periodu podignuto je 287 optužnica protiv 339 lica, a izrečeno je 247 osuđujućih presuda protiv 281 osobe.

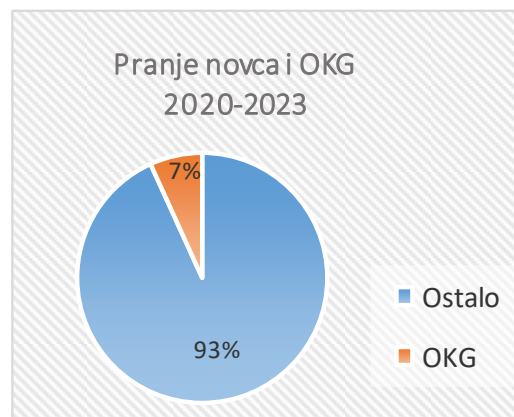

Finansijsko-obavještajno odjeljenje Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), nadležno za sprečavanje i istraživanje krivičnih djela pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, u periodu 2020–2023. podnijelo je 43 izvještaja o postojanju osnova sumnje protiv 165 lica (131 fizičko i 34 pravna lica), te 14 dopuna izvještaja protiv 57 lica (48 fizičkih i 9 pravnih). Prijavljenim krivičnim djelima dokumentovana je sumnja na pranje novca u iznosu od

72.734.680,23 KM, pričinjena materijalna šteta od 36.272.477,10 KM i pribavljena imovinska korist od 47.536.385,01 KM. Ovi podaci jasno ilustriraju razmjere štete, posebno uzimajući u obzir veliku *tamnu brojku* ovog kriminaliteta.

Obveznici iz člana 5. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u istom periodu prijavili su 4.743 sumnjive transakcije u ukupnom iznosu od 726.065.223,96 KM. Od toga se na banke odnosi 3.625 prijava ili 76,42% (697.153.616,07 KM), dok se na ostale obveznike Zakona odnosi 1.118 prijava ili 23,58% (28.911.607,89 KM).

U periodu 2020–2023. godine, prema podacima policijskih agencija, od strane organizovanih kriminalnih grupa (OKG) počinjeno je 31 krivično djelo pranja novca (6.78 % od ukupnog broja registrovanih slučajeva). Dokumentovano je 8 OKG povezanih sa pranjem novca u vezi sa sljedećim krivičnim djelima: zloupotreba položaja ili ovlaštenja, neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, krijumčarenje, krijumčarenje ljudi, prevara u privrednom poslovanju, poreska utaja, neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom i proizvodima dvojne namjene, nedopušten promet akciznih proizvoda, krivotvorenje isprava i dr.

proizvoda, krivotvorenje isprava i dr.

Tehnike korištene prilikom pranja novca uključuju: bankarski sektor, sektor nekretnina, ubacivanje gotovine u legalne tokove kroz pozajmice vlasnika preduzeća sopstvenom preduzeću, elektronsko internet bankarstvo, ulaganje u kriptovalute, upotrebu privrednih subjekata, otvaranje nerezidentnih računa u inostranstvu, izvlačenje novca iz privrednih društava preko offshore kompanija te neprikazivanje istih u Bosni i Hercegovini. Tokom 2020. identifikovane su dvije nove metode: prevara prilikom nabavke medicinskih sredstava i opreme za borbu protiv pandemije COVID-19, te ubacivanje u legalne tokove novca stečenog poslovnom prevaram putem prodaje nepostojećih proizvoda na internet platformama.

Finansijska dobit stečena nelegalnim putem najčešće se legalizuje kupovinom nekretnina i participiranjem u izgradnji građevinskih i drugih objekata, a u nekim slučajevima i novčanim transakcijama u inostranstvo.

Najčešće tipologije pranja novca su:

- kupovina nekretnina od strane fizičkih lica (posebno na atraktivnim lokacijama),
- korištenje sumnjivih sredstava za otplatu kredita (često prijevremeno), davanje pozajmica fizičkim i pravnim licima,
- novčani transferi prema offshore kompanijama,
- transferi iz inostranstva na račune fizičkih ili pravnih lica radi podizanja i predaje novca trećim licima,
- zloupotrebe tržišta kapitala,
- iznošenje gotovine preko granice radi kupovine imovine u inostranstvu,
- kupovina vlasničkih udjela,
- ubacivanje gotovine kroz pozajmice,
- dodjela nekvalitetnih kredita povezanim pravnim licima,
- korištenje gotovine i fiktivnih pravnih poslova za novčane transfere unutar i izvan BiH,
- osnivanje fiktivnih preduzeća i korištenje fizičkih lica kao paravana.

Najčešće zloupotrebjavane poslovne aktivnosti su osnivanje fiktivnih firmi radi fiktivnih pravnih poslova, zloupotreba bankarskog sektora, ulaganje u nekretnine, otvaranje firmi i kupovina opreme, te trošenje na luksuzne proizvode i usluge. Nelikvidnost velikog broja pravnih subjekata u BiH doprinosi tolerisanju ulaska prljavog novca u privredu. Dodatno,

fragmentirana zakonodavna regulativa na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou otežava borbu protiv pranja novca.

4.7.3. Generatori utjecaja na kriminalne aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.7.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Pranje novca destabilizuje finansijski sistem, narušava tržišnu konkurenciju i omogućava opstanak nelegalnih privrednih subjekata. Dovodi do značajnih poreskih gubitaka, smanjuje transparentnost kapitalnih tokova i obeshrabruje legitimne domaće i strane investicije, što usporava ekonomski rast i otežava razvoj.

Društveni uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Pranje novca urušava povjerenje građana u institucije, doprinosi normalizaciji kriminalnog ponašanja i jača uticaj organizovanih kriminalnih struktura u svakodnevnom životu. Posljedice uključuju povećanu društvenu nejednakost i jačanje sive ekonomije.

Zdravstveni uticaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Iako je uticaj uglavnom indirektan, sredstva stečena kriminalom često potiču iz djelatnosti koje direktno ugrožavaju javno zdravlje (npr. trgovina narkoticima). Takođe, pranje novca može uključivati nezakonite aktivnosti u sektorima povezanim sa zdravstvenom zaštitom, što može uticati na kvalitet i dostupnost usluga.

Politički uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Pranje novca omogućava infiltraciju kriminalnih grupa u političke strukture putem finansiranja kampanja, koruptivnih aranžmana i uticaja na donošenje zakona. Time se podriva vladavina prava i usporavaju demokratske reforme.

Sigurnosni uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Pranje novca je usko povezano sa organizovanim kriminalom, trgovinom ljudima, krijumčarenjem droge i potencijalnim finansiranjem terorizma. Omogućava dugoročno funkcionisanje kriminalnih mreža i otežava rad sigurnosnih i pravosudnih organa.

Uticaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **srednji**. Oprana sredstva se ponekad investiraju u projekte koji krše ekološke standarde, uključujući nelegalnu eksploataciju prirodnih resursa i industrijske aktivnosti sa štetnim uticajem na okoliš. Zbog složenosti praćenja tokova novca, stvarni razmjer ovog uticaja često ostaje nepoznat.

4.7.5. Procjena budućih kretanja

Na osnovu analize prikupljenih podataka, Dopune Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u BiH za period 2022–2024. godina, te uzimajući u obzir regionalne i globalne trendove, može se zaključiti da rizik od pranja novca u Bosni i Hercegovini ostaje **srednje/visok**, s tendencijom blagog porasta u narednom periodu. Tradicionalne metode pranja novca, uključujući korištenje bankarskog sektora, sektora nekretnina, pozajmica vlasnika preduzeća vlastitim preduzećima, elektronskog i internet bankarstva, ostaju dominantne, dok se istovremeno očekuje sve veća sofisticiranost i diversifikacija u korištenju digitalnih i prekograničnih kanala.

Regionalni i globalni trendovi ukazuju na ubranu digitalizaciju finansijskog sektora i sve češće korištenje nebankarskih platnih institucija, instant plaćanja i “challenger” banaka. Povećava se upotreba kriptovaluta, DeFi platformi¹⁸, P2P¹⁹ razmjena i mjenjača, što omogućava složene tokove sredstava i dodatno otežava praćenje i nadzor. Profesionalni posrednici, uključujući advokate, računovođe, notare i pružaoce korporativnih usluga, ostaju ključni omogućitelji (engl. enablers) složenih struktura, nerezidentnih računa i off-shore aranžmana, jer svojim posredničkim i stručnim uslugama olakšavaju prikrivanje stvarnog vlasništva i porijekla sredstava.

Trgovinski zasnovano pranje novca (eng. TBML), uključujući lažno fakturisanje i manipulaciju carinskim vrijednostima, pojačano je zbog povećane regionalne trgovine i prilagođavanja sankcijskim režimima. Sektor nekretnina i dalje predstavlja glavni kanal za investiranje “oprane” dobiti, posebno kroz kupovinu nekretnina gotovinom, predujmove i partnerstva u izgradnji, pri čemu notari imaju ključnu ulogu u kontroli i ovjeri transakcija.

Sektori koji su posebno izloženi riziku u narednom periodu uključuju bankarski sektor i sektor nekretnina, dok srednje visok rizik imaju notari, profesionalni posrednici i platne institucije/fintech subjekti. Brzi transfer novca, onlajn kladenje i poštanske doznake ostaju srednje rizični, uz postepeno jačanje regulatornog nadzora. Sektori poput osiguranja, lizinga i tržišta vrijednosnih papira ostaju manje podložni, iako nadzor kompleksnih i kombinovanih transakcija ostaje važan.

¹⁸ **DeFi platforme** (engl. *Decentralized Finance*) su finansijske platforme i aplikacije koje omogućavaju finansijske usluge bez posredovanja tradicionalnih banaka ili finansijskih institucija, koristeći **blockchain tehnologiju** i pametne ugovore (*smart contracts*).

¹⁹ **P2P razmjena** (engl. *Peer-to-Peer exchange*) je način trgovine ili razmjene digitalnih sredstava (npr. kriptovaluta) direktno između korisnika, bez posredovanja centralizovane finansijske institucije ili berze.

Zaključno, Bosna i Hercegovina se suočava sa stabilno povišenim nivoom rizika pranja novca. Tradicionalne šeme ostaju značajne, ali se očekuje rast uticaja digitalnih kanala, kriptovaluta i složenih korporativnih struktura. Efikasno upravljanje rizikom zahtijeva kombinaciju nadzora, tehnoloških alata i međunarodne saradnje, kako bi se očuvala finansijska stabilnost, povjerenje građana i integritet privrednog sistema

4.8. KOMPJUTERSKI KRIMINALITET (CYBER CRIME)

4.8.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

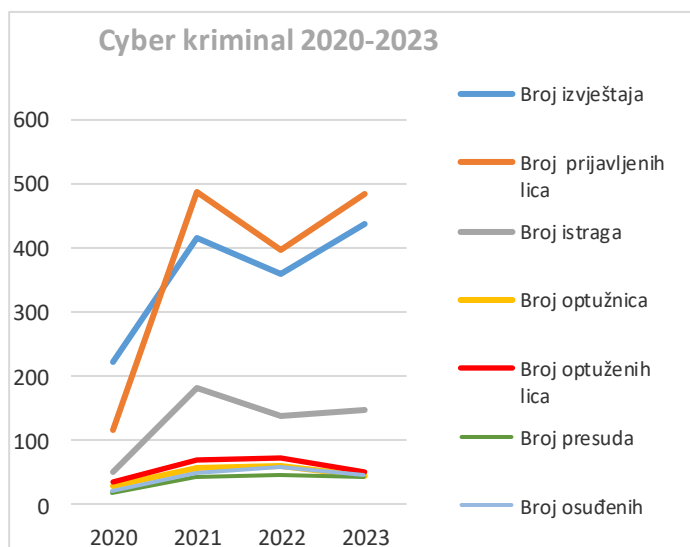
Krivična djela iz oblasti kompjuterskog kriminala su inkorporirana u krivične zakone u Bosni i Hercegovini i to: Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Glava XXI - Krivična djela povrede autorskih prava; Krivični zakonik Republike Srpske, Glava XXXII - Krivična djela protiv bezbjednosti kompjuterskih podataka, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Glava XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka; i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Glava XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka.

Bosna i Hercegovina je potpisnica Konvencije o kibernetičkom kriminalu.²⁰ Vijeće ministara BiH i Predsjedništvo BiH su dali neophodne saglasnosti te stvorili neophodne uslove za potpisivanje 2. Dodatnog protokola Konvencije o kibernetičkom kriminalu od strane BiH.

Na strateškom planu usvojena je Strategije za borbu protiv sajber kriminaliteta u Republici Srpskoj 2025-2031, dok je izrada iste u Federaciji BiH u toku. Ne postoji strateški okvir za borbu protiv cyber kriminaliteta na ostalim razinama vlasti u BiH.

4.8.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Kompjuterski kriminal je jedan od pojavnih oblika kriminaliteta sa ubrzanim trendom rasta, kako globalno, tako i u Bosni i Hercegovini. Broj i vrstu krivičnih djela iz oblasti visokotehnološkog kriminaliteta, kao i ekonomsku štetu koja nastaje izvršenjem ovih krivičnih djela, veoma je teško precizno procijeniti, obzirom na prisustvo velike „tamne brojke“. Prema podacima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, u periodu 2020–2023. godine u Bosni i

Hercegovini registrovano je ukupno **1.335** krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala (krivična djela visokotehnološkog kriminala, krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka i krivična djela dječije pornografije). Tokom 2023. godine registrovano je **437** krivičnih djela, što predstavlja povećanje od **21,73%** u odnosu na 2022. godinu, kada je evidentirano **359** krivičnih djela. To je, međutim, smanjenje od **13,91%** u odnosu na 2021.

²⁰ Konvencija o kibernetičkom kriminalu (Convention on Cybercrime, Budapest, 23.11.2001. godine, stupila na snagu 01.07.2004. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 01.09.2006 g; objava „Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori broj: 06/2006);

godinu, kada je registrovano **417** krivičnih djela, dok je u 2021. u odnosu na 2020. godinu (kada je prijavljeno **122** krivičnih djela) zabilježeno povećanje od **241,80%**. Ukupno povećanje broja krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala u periodu 2020–2023. iznosi **258,20%**, odnosno **315** krivičnih djela više.

Ovoliki procenat porasta kompjuterskog kriminaliteta uzrokovan je, između ostalog, sljedećim faktorima:

- Povećanje obima online poslovanja i upotrebe informacionih tehnologija
- Lako obezbjeđivanje anonimnosti napadača
- Visok nivo uspješnosti napada
- Ostvarivanje značajnih nezakonitih prihoda od izvršenja krivičnih djela

Prema podacima VSTV BiH, u periodu 2020–2023. za krivična djela iz oblasti cyber kriminala doneseno je ukupno 518 naredbi o provođenju istrage, podignuto je ukupno 196 optužnica protiv 228 lica, te su izrečene 155 presuda za 177 lica..

Struktura prijavljenih djela cyber kriminaliteta bila je sljedeća: Računarska prevara: 669 (50,11 %); Iskorištavanje djece za pornografiju: 197 (14,75 %); Neovlašteno optičko snimanje ili fotografisanje: 209 (15,65 %); Neovlašćeni pristup zaštićenom sistemu i mreži elektronske obrade podataka: 136 (10,19 %); Računalno krivotvorenje: 17 (1,27 %); Oštećenje računalnih podataka i programa/izrada i unošenje kompjuterskih virusa: 48 (3,60 %); Upoznavanje djece sa pornografijom: 33 (2,47 %); Računarska sabotaza: 8 (0,60 %); Sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj kompjuterskoj mreži: 8 (0,60 %); Iskorištavanje kompjuterske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih djela seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta: 6 (0,45 %); Ostalo: 4 (0,30 %).

Modus operandi

Načini izvršenja, zbog prirode savremenih informacionih tehnologija, raznoliki su i sve sofisticiraniji. Uzimajući u obzir stalno usavršavanje tehnoloških dostignuća i svakodnevno korištenje informatičkih znanja, što neminovno dovodi do konstantne i sve veće primjene informacionih tehnologija u raznim segmentima društva, navedeni segmenti pronalaze sve veću primjenu i u kriminalnim grupama. Posebno je značajno to što distancirani način počinjenja krivičnih djela počinocima omogućava visok nivo anonimnosti i otežava otkrivanje njihovih nezakonitih aktivnosti (dokazi se nalaze na više lokacija, odnosno u više država; prisutna je sofisticiranost u smislu korištenja kriptozastite i virtuelnih valuta; dokazi su podložni brzom i lakom uništenju). Alati i usluge zasnovane na vještačkoj inteligenciji (engl.: AI) i mašinskom učenju postaju uobičajeni alati za sajberkriminalce i ističu se kao proizvodi na tržištu kriminala kao usluge (sajber kriminal kao servis, engl.: CCaaS). Ransomver grupe sve više targetiraju mala i srednja preduzeća zbog slabije sajber zaštite. Internet trgovine i banke su preferirane žrtve napada digitalnog skimovanja. Korisnici interneta i dalje postaju žrtve fišing kampanja, kompromitovanja poslovnih imejlova, investicionih prevara i ljubavnih prevara.

Kada su u pitanju krivična djela „Neovlašteni pristup zaštićenom sistemu i mreži“ i „Oštećenje kompjuterskih podataka“, karakteristično je sljedeće:

- Neovlašten pristup kompjuterskom sistemu vrši se putem interneta sa udaljene lokacije i izmjenom pristupnih podataka.

- Neovlašten pristup kompjuterskom sistemu putem interneta sa udaljene lokacije, uz kriptovanje poslovnih baza podataka i drugih fajlova, praćen zahtjevom za plaćanje naknade za dekrpciju (ransomware).
- Neovlašten pristup kompjuterskom sistemu putem interneta sa udaljene lokacije i brisanje podataka sa web stranice.

Paralelno sa oštećenjem računarskih podataka i programa, napadnuti računarski sistem često se koristi za počinjenje krivičnog djela računalne prevare na štetu drugih žrtava.

Napadači koriste računarske uređaje povezane na globalnu internet mrežu, uz upotrebu zlonamjernih softvera za infekciju nezaštićenih uređaja ili onih sa zastarjelim, neažuriranim operativnim sistemima. Organizovane kriminalne mreže u ovom području dijele iste resurse, kao što su zlonamjerni softveri potrebni za izvršenje ovih krivičnih djela. Najčešće se koristi lažno predstavljanje putem poslovnih e-mail poruka kako bi napadači zadobili povjerenje žrtve i dobili pristup zaštićenom računarskom sistemu ili osjetljivim podacima. Kriminalne mreže brzo se prilagođavaju promjenama u okruženju, mogu nastaviti s radom uz minimalne smetnje i brzo iskoristiti nove mogućnosti. Vješto prikrivaju stvarni identitet pojedinaca i organizacija u cyber prostoru. Vrlo često, sa udaljene lokacije, koriste zaraženi računarski sistem žrtve koja toga nije svjesna, a zatim sa tog sistema vrše napade na druge mreže.²¹

Lažnim e-mail porukama obmanjuju žrtve da preuzmu i instaliraju zlonamjerne softvere, čime napadači dobijaju pristup zaštićenim računarskim sistemima.

U posljednjem periodu zabilježen je porast ransomware napada zbog digitalizacije poslovanja privrednih subjekata bez adekvatne zaštite i zbog slabe obučenosti zaposlenika po pitanju cyber sigurnosti.

Kada je riječ o krivičnom djelu „računalna prevara“, kao glavni modus operandi utvrđena je izmjena elektronskih finansijskih dokumenata (najčešće faktura) te izmjena pristupnih podataka za online naloge, koji se zatim koriste za izvršenje prevare.

Računalnoj prevari obično prethodi oštećenje računarskih podataka i programa, u vidu neovlaštenog pristupa zaštićenom sistemu. Ponekad su angažovana lica iz drugih država radi preuzimanja novca stečenog ovim krivičnim djelom. Često se angažuju tzv. mule — osobe čiji se računi koriste za prijenos novca, ili se sredstva prebacuju na online kladionice/kockarnice otvorene uz pomoć ukradenih ličnih podataka.

Najčešće se koristi lažno predstavljanje putem poslovnih e-mail poruka radi dobijanja povjerenja žrtve i pristupa osjetljivim podacima, uz upotrebu zlonamjernih softvera. Krađa identiteta služi za pribavljanje finansijske koristi, dok se ponekad primjenjuje i metoda zastrašivanja žrtve tvrdnjom da joj je sistem kompromitovan i da mora promijeniti lozinku klikom na zlonamjerni link.

Napadači vješto iskorištavaju slabosti korisnika, zaobilazeći zaštitne sisteme poput dvostruke autentikacije. Napadači koriste lako dostupne softverske alate za izmjenu računarskih podataka radi sticanja finansijske koristi.

Transnacionalni karakter ovih aktivnosti zahtijeva posebnu tehnološku podršku — od teško pratljivih finansijskih transakcija do korištenja kriptovanih komunikacijskih kanala, što je sve prisutnije i u BiH. Zabilježeni su slučajevi cyber kriminala koje su organizovala lica izvan

²¹ Vidi Europol — EU-SOCTA 2025 (“The Changing DNA of Serious and Organised Crime”) str. 10-12

BiH, a koji podrazumijevaju visoku stručnost i poznavanje bankarskog sistema, uključujući elektronsko bankarstvo.

Napadači usmjeravaju aktivnosti na prevazilaženje zaštitnih mehanizama, koristeći „hakerska rješenja“ koja pružaju anonimnost i olakšavaju brisanje tragova. Time se rizik po počinioca značajno smanjuje u odnosu na klasične metode otuđenja novca iz banaka. Na meti su, osim finansijskih institucija, i zdravstveni sistemi, infrastrukturni informacijski sistemi javnih institucija i drugi sektori.

U periodu 2020–2023., prema podacima policijskih agencija (FUP i SIPA), od strane OKG počinjeno je šest krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala (Računalna prevara (4), Neovlašćeni pristup zaštićenom sustavu i mreži elektronske obrade podataka (1) i Nedozvoljeno korištenje autorskih prava (1), što čini 0,45 % od ukupnog broja zabilježenih djela u ovoj oblasti.

OKG djeluju uglavnom online, koristeći internet resurse i angažujući osobe spremne otvoriti online bankovne račune preko kojih preusmjeravaju sredstva na račune pod svojom kontrolom. Posjeduju visok nivo stručnosti, prate najnovije tehnološke trendove, koriste aplikacije za anonimnu komunikaciju i kriptovalute.

Promjene u modus operandi uključuju ucjenjivačke DDoS napade i ransomware, pri čemu se plaćanje sve češće vrši virtuelnim valutama, prvenstveno Bitcoinom, ili PayPal-om, čime se prikrivaju tragovi i izbjegava plaćanje poreza.

Na dark webu, ali i na regularnim stranicama, lako se mogu nabaviti uputstva i programski kodovi za neovlašten pristup i izmjenu računarskih podataka.

4.8.3. Generatori utjecaja na kriminalnu aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x ²²		
Geopolitička situacija u regiji i šire			x
Napredak i povećanje upotrebe tehnologije	x		
Geografska pozicija			x
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija			x
Poroznost granica			x
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

²² U Bosni i Hercegovini samo Republika Srpska ima usvojenu Strategiju za borbu protiv sajber kriminaliteta 2025-2031

4.8.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Kompjuterski kriminal uzrokuje direktne finansijske gubitke privrednim subjektima i građanima, destabilizuje finansijski sistem i narušava tržišnu konkurenciju. Napadi poput računalnih prevara, ransomware-a i krađe podataka dovode do značajnih troškova sanacije, gubitka prihoda i smanjenja povjerenja u digitalne finansijske usluge. Posredno obeshrabruju domaće i strane investicije, što usporava ekonomski rast.

Društveni uticaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Kompjuterski kriminal narušava povjerenje građana u institucije i digitalne servise, doprinosi širenju nesigurnosti i jačanju percepcije da kriminalne aktivnosti na internetu prolaze nekažnjeno. Dugoročno, može dovesti do normalizacije nezakonitih online praksi i jačanja sive ekonomije u digitalnom prostoru.

Zdravstveni uticaj: Procjenjuje se kao **nizak**. Iako uticaj nije primaran, napadi na zdravstvene informacione sisteme mogu blokirati pristup medicinskim podacima, odgoditi pružanje usluga i ugroziti živote pacijenata. Posebno su opasni ransomware napadi na bolnice i druge zdravstvene ustanove.

Politički uticaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Kompjuterski kriminal može biti korišten za kibernetičku špijunažu, manipulaciju informacijama ili ometanje izbornih procesa, čime se podriva vladavina prava i destabilizuju političke institucije. U ekstremnim slučajevima, hakerske grupe djeluju u interesu stranih političkih aktera.

Sigurnosni uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Cyber napadi mogu ugroziti kritičnu infrastrukturu poput energetskih sistema, transporta i komunikacija, te predstavljaju ozbiljnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Organizovane kriminalne grupe koriste digitalne alate za koordinaciju aktivnosti, pranje novca i potencijalno finansiranje terorističkih mreža.

Uticaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **nizak**. Iako nema direktnog ekološkog uticaja, napadi na industrijske kontrolne sisteme mogu izazvati incidente sa posljedicama po okoliš, poput havarija u postrojenjima za preradu vode, otpada ili energije.

4.8.5. Procjena budućih trendova i prijetnje

Analiza dosadašnjih pokazatelja, domaćih iskustava, regionalnih kretanja i globalnih trendova ukazuje na visoku vjerovatnoću daljeg porasta cyber kriminala u Bosni i Hercegovini. Sve veća upotreba informacionih tehnologija u poslovanju, naročito u bankarskom sektoru, i omogućavanje elektronskih transakcija u sve većem obimu proporcionalno prate rast kompjuterskog kriminaliteta. Ovaj trend dodatno potiče činjenica da savremene tehnologije pružaju počinocima visok nivo anonimnosti i otežavaju otkrivanje nezakonitih aktivnosti.

Primjena informacionih tehnologija u gotovo svim oblastima društva dovodi do konstantnog povećanja broja krivičnih djela u kojima se računari i internet mreža koriste kao sredstvo

izvršenja. Prema Europolovoj procjeni²³ organizovane kriminalne grupe i pojedinci sve više koriste sofisticirane tehnologije, uključujući automatizovane alate, vještačku inteligenciju i iskorištavanje neotkrivenih ranjivosti (tzv. “zero-day” propusta), radi prevazilaženja postojećih zaštitnih mehanizama.

Očekuje se da će, pored tradicionalnih oblika cyber kriminala, u porastu biti i: BEC prevare²⁴; SIM swap napadi²⁵; Investicijske prevare vezane za nepostojeće projekte ili kriptovalute; Ugrožavanja lanaca opskrbe s ciljem kompromitacije više povezanih subjekata; Ransomware napadi²⁶ putem phishing kampanja i brute force napada²⁷ na udaljene pristupne tačke (RDP); DDoS napadi²⁸ usmjereni na mobilne mreže i IoT uređaje; Dezinformacijske kampanje zasnovane na vještačkoj inteligenciji, uključujući model “Disinformation as a Service” (DaaS) i dr.

Kriminalne aktivnosti će biti snažno motivisane monetizacijom, pri čemu će kriptovalute ostati najčešće korištena metoda pribavljanja protivpravne imovinske koristi. Na meti će biti i kritična infrastruktura – energetski sektor, saobraćaj, telekomunikacije, zdravstvene ustanove i državni informacijski sistemi.

²³ EU-SOCTA 2025 (The changing DNA of serious and organised crime) str.4 i 10

²⁴ BEC (Business Email Compromise) prevara je oblik kibernetičke prevare u kojoj napadači kompromituju ili lažiraju poslovne e-mail adrese kako bi prevarili zaposlenike, poslovne partnere ili klijente i naveli ih da izvrše finansijske transakcije u korist napadača.

²⁵ SIM swap napad (poznat i kao SIM swap fraud ili SIM hijacking) je vrsta prevare u kojoj napadač preuzima kontrolu nad tuđim mobilnim brojem tako što kod mobilnog operatera neovlašteno preusmjeri broj telefona žrtve na novu SIM karticu koju on posjeduje.

²⁶ Ransomware napadi su vrsta zlonamjernog softvera (malware) koji zaključava ili šifrira podatke na računaru ili serveru žrtve, a zatim od žrtve traži otkupninu (obično u kriptovalutama) kako bi joj se ponovo omogućio pristup tim podacima.

²⁷ Brute force napad je metoda kibernetičkog napada u kojoj napadač sistematski i automatski pokušava sve moguće kombinacije korisničkih imena i lozinki (ili kriptografskih ključeva) dok ne pronađe ispravnu.

²⁸ DDoS (Distributed Denial of Service) napad je vrsta kibernetičkog napada u kojem napadač koristi veliki broj kompromitovanih računara ili uređaja (tzv. botnet) kako bi preopteretio ciljanu mrežu, server ili internet uslugu, čime onemogućava njen rad za legitimne korisnike.

4.9. IMOVINSKI KRIMINAL

4.9.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Pod imovinskim kriminalom za potrebe ove Procjene obuhvaćena su ona krivična djela koja za objekt zaštite imaju imovinu i koja su izvršena sa namjerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi. Krivična djela protiv imovine propisana su Krivičnim zakonom FBiH - glava XXV, Krivičnim zakonom RS - glava XX i Krivičnim zakonom Distrikta Brčko - glava XXV.

4.9.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Imovinski kriminalitet zauzima visoko mjesto u ukupnoj strukturi kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. Činjenica je da se radi o najčešćim krivičnim djelima (44,56 % od ukupnog kriminaliteta u periodu 2020.-2023.), te da u strukturi prijavljenih lica participiraju ne samo punoljetna lica, već i maloljetnici, a veliki udio je i povratnika u izvršenju krivičnog djela.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2020.-2023. godina u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 42.293 krivična djela protiv imovine, za koja su nadležnim tužilaštvima podneseni izvještaji protiv 23.523 lica.

Imovinski kriminalitet zauzima visoko mjesto u ukupnoj strukturi kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. Činjenica je da se radi o najčešćim krivičnim djelima (44,56 % od ukupnog kriminaliteta u periodu 2020.-2023.), te da u strukturi prijavljenih lica participiraju ne samo punoljetna lica, već i maloljetnici, a veliki udio je i povratnika u izvršenju krivičnog djela.

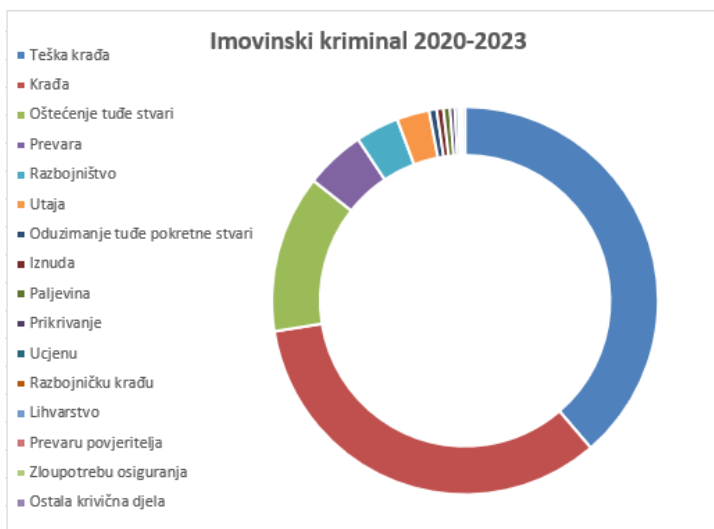
Prema podacima policijskih agencija u periodu 2020.-2023. godina u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 42.293 krivična djela protiv imovine, za koja su nadležnim tužilaštvima podneseni izvještaji protiv 23.523 lica.

Tokom 2023. godine registrovano je ukupno 9.697 krivičnih djela, što je predstavljalo smanjenje za 4,03 % u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 10.104 krivičnih djela, a što je predstavljalo smanjenje za 8,54 % u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano ukupno 11.047 krivično djelo protiv imovine, a što je predstavljalo smanjenje za 3,47 % u odnosu na 2020. godinu kada je registrovano ukupno 11.445 krivično djelo protiv imovine. Ukupno smanjenje broja krivičnih djela imovinskog kriminala u periodu 2020.-2023. godina iznosi 15,26 % ili 1.748 krivičnih djela. Pad broja registrovanih krivičnih djela protiv imovine pratio je i pad broja prijavljenih lica pa je tako 2023. godine prijavljeno 5.647 lica što je bio pad od 4,01 % u odnosu na 2022. godinu kada je prijavljeno 5.883 lica, što je 3,25 % manje u odnosu na 2021. godinu kada je prijavljeno 6.081 lica, a što je 2,86 % više u

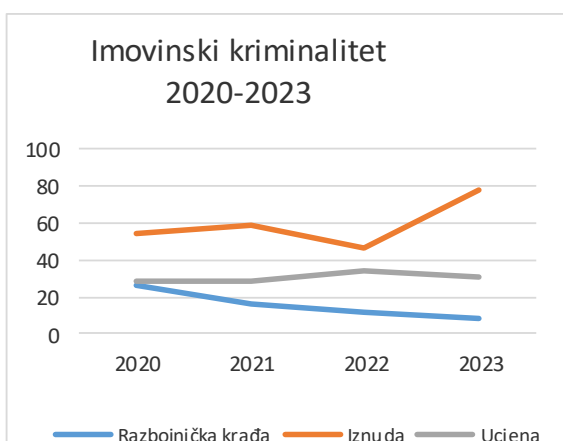
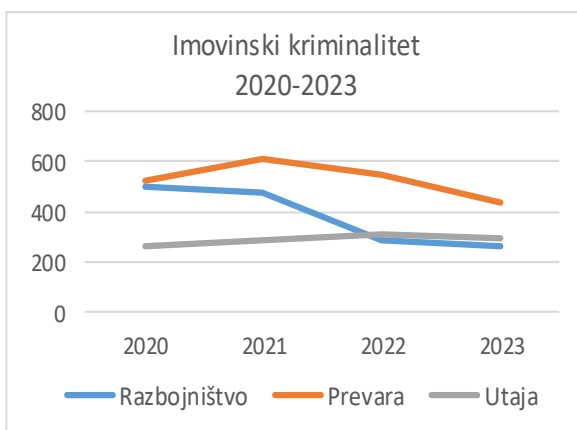
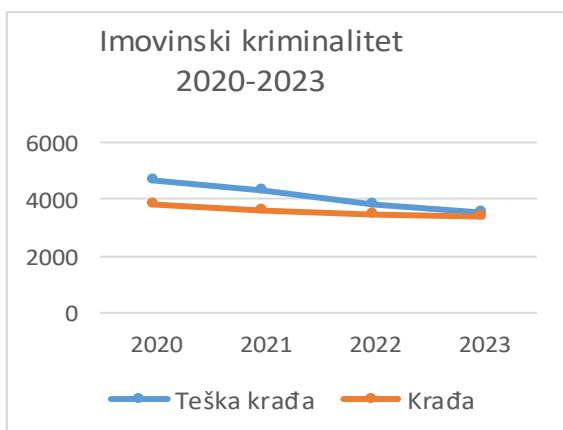

odnosu na 2020. godinu kada je prijavljeno 5.912 lica. Ukupan pad broja prijavljenih lica u periodu 2020.-2023. godina iznosio je 4,48 % ili 265 lica.

Od navedenog broja krivičnih djela 16.375 ili 38,72 % odnosi se na "Tešku krađu"; 14.277 ili 33,74 % na "Krađu"; 5.565 ili 13,16 % na "Oštećenje tuđe stvari"; 2.127 ili 5,03 % na "Prevaru"; 1.533 ili 3,63 % na "Razbojništvo"; 1.155 ili 2,73 % na "Utaju"; 265 ili 0,63 % na "Oduzimanje tuđe pokretne stvari"; 237 ili 0,56 % na "Iznudu"; 232 ili 0,55 % na "Paljevinu"; 170 ili 0,40 % na "Prikrivanje"; 124 ili 0,29 % na "Ucjenu"; 62 ili 0,15 % na "Razbojničku krađu"; 38 ili 0,09 % na "Lihvarstvo"; 24 ili 0,06 % na "Prevaru povjeritelja"; 11 ili 0,03 % na "Zloupotrebu osiguranja"; te 98 ili 0,23 % na sva preostala krivična djela protiv imovine. Kao što možemo vidjeti na krivična djela Teška krađa i Krađa odnosi se 72.46 % od ukupnog broja registrovanih imovinskih krivičnih .

U periodu 2020.-2023. godina primjetan je trend pada broja gotovo svih vrsta imovinskih krivičnih djela uz izuzetak krivičnih djela Iznuda, Utaja i Ucjena. Tako je broj registrovanih krivičnih djela Teška krađa imao je u navedenom periodu trend smanjenja za 24.99 % ili

1.172 krivičnih djela (sa 4.690 u 2020. na 3.518 u 2023), dok je smanjenje broja krivičnih djela Krađa iznosilo 10.79 % ili 413 djela (sa 3.827 na 3.414).

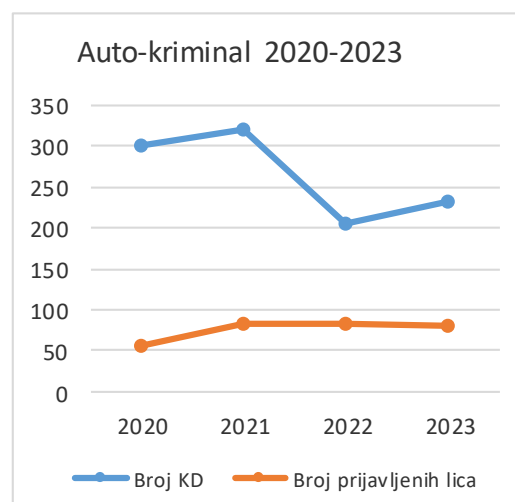
Kod krivičnog djela Razbojništvo zabilježen je veliki pad od 47,01 % ili 236 djela (sa 502 na 266). Kod krivičnog djela Prevara zabilježen je također pad od 16.89 % ili 89 krivičnih djela manje (sa 527 na 438). Krivično djelo Razbojnička krađa zabilježilo je pad od čak 69.23 % ili 18 krivičnih djela (sa 26 na 8). Izuzetak od trenda opadanja broja registrovanih imovinskih krivičnih djela su krivična djela Utaja gdje je evidentiran rast broja registrovanih krivičnih djela od 14,23 % ili 37 djela (sa 260 na 297), kao i kod krivičnog djela Iznuda gdje je zabilježen rast od 44.44 % ili 24 djela (sa 54 na 78), te krivičnog djela Ucjena gdje je evidentiran rast od 6,9 % ili dva krivična djela (sa 29 na 31).

U periodu 2020.–2023. godina, prema podacima policijskih agencija, od strane OKG počinjeno je 50 imovinskih krivičnih djela (21) Teška krađa; (9) Prijevara; (7) Krađa vozila; (3) Iznuda; (3) Paljevina; (2) Razbojništvo; (2) Prikrivanje; (1) Lihvarstvo; (1) Utaja; (1) Zelenaštvo, što iznosi tek 0,12 % od ukupnog broja registrovanih imovinskih krivičnih djela (42.293) u navedenom periodu.

U istom periodu policijske agencije dokumentovale su više OKG grupa koje se dovode u vezu sa činjenjem krivičnih djela iz oblasti imovinskog kriminaliteta. Ove OKG dovode se u vezu sa činjenjem sljedećih krivičnih djela: Razbojništvo, Zelenaštvo, Iznuda, Krađe, Teške krađe, Prevare i Utaje. Gotovo sve OKG koje se dovode u vezu sa imovinskim kriminalom činile su i druge vrste krivičnih djela. Prema prikupljenim podacima ove OKG se dovode u vezu i sa sljedećim kriminalnim aktivnostima: trgovina drogom, trgovina oružjem, krađe vozila, kamatarenje, ugrožavanje sigurnosti, upotreba nasilja, izazivanje opšte opasnosti dr.

Kada su u pitanju zabilježeni načini izvršenja oni prije svega zavise od vrste krivičnog djela. Tako su dokumentovana OKG koja je vršila napade na trgovačke centre, bankomete, benzinske pumpe i druge privredne subjekte, te stambene objekte, gdje su maskirani i naoružani uz upotrebu plina i drugih podesnih sredstava vršili nasilno otvaranje i otuđenje novca i drugih dragocjenosti.

Kada je u pitanju auto kriminal, u periodu 2020–2023. godine policijske agencije u Bosni i Hercegovini evidentirale su ukupno 1.058 krivičnih djela otuđenja motornog vozila. Tokom 2023. godine registrovano je 231 krivično djelo,

što predstavlja povećanje od 12,14 % u odnosu na 2022. godinu, kada su registrovana 206 krivična djela.

Broj krivičnih djela u 2022. godini predstavljao je smanjenje od 35,82 % u odnosu na 2021., kada su registrovana 321 krivična djela. U 2021. godini zabilježen je porast od 7,00 % u odnosu na 2020. godinu, kada je registrovano 300 krivičnih djela. Ukupno smanjenje broja krivičnih djela otuđenja motornog vozila u periodu 2020–2023. iznosi 23,00 %, odnosno 69 krivičnih djela manje (sa 300 u 2020. na 231 u 2023). Pad broja registrovanih krivičnih djela otuđenja motornog vozila nije pratio pad, već je zabilježen porast broja prijavljenih lica za 47,27 %, odnosno 26 lica više (sa 55 u 2020. na 81 u 2023).

Kriminalne grupe uključene u ove nezakonite aktivnosti, krađu vozila realiziraju uz prethodno detaljno opserviranje vozila, planiranje krađe i prikupljanje podataka o vlasniku (identitet, adresa, broj telefona i slično). U tu svrhu nerijetko se opskrbljuju i najsavremenijim uređajima za dekodiranje elektronske zaštite u automobilima. Neovisno o povremenim uspješnim akcijama policijskih agencija na razbijanju organizovanih kriminalnih grupa, pojavni oblik krađe i preprodaje motornih vozila je i dalje aktuelan.

Krivična djela u vezi sa otuđenjem motornih vozila predstavljaju visoko organizovanu kriminalnu aktivnost koja pogađa cijeli svijet, te u okviru toga i Bosnu i Hercegovinu, s obzirom na svoj geostrateški položaj (zemlja se nalazi na mnogim kriminalnim rutama – krijumčarenja ljudi, droge, oružja, dugih roba i dr.), te tako nije izuzeta i od problematike krijumčarenja motornih vozila.

Finansijska zarada od krijumčarenja i nedozvoljene trgovine otuđenim motornim vozilima je izuzetno velika. Međutim OKG nerijetko koriste ukradena motorna vozila za izvršenju drugih krivičnih djela (ubistva, razbojništva, pljačke, krijumčarenje narkotika, oružja, municije, ljudi i drugih sredstava). Ovaj oblik kriminala ima elemente organizovanosti, a tiče se motornih vozila, krijumčarenja i dalje preprodaje, iznuđivanjem otkupa, i rastavljanjem u dijelove za dalju preprodaju. Riječ je najčešće o skupocjenim motornim vozilima koji se otuđuju najčešće na području Federacije Bosne i Hercegovine .

4.9.3. Generatori utjecaja na kriminalne aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			X
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija	x	x	
Korupcija		x	

Poroznost granica		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.9.4. Indikatori utjecaja kriminalne aktivnosti

Finansijsko-ekonomski uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Imovinski kriminal destabilizuje lokalni i regionalni ekonomski sistem, smanjuje prihode od poreza, narušava tržišnu konkurenciju i obeshrabruje legitimne investicije. Velika učestalost i značajan volumen djela, posebno krađa, teških krađa i razbojništava, direktno utiče na imovinu građana i privrednih subjekata.

Društveni uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Imovinski kriminal urušava povjerenje građana u institucije, doprinosi normalizaciji kriminalnog ponašanja i jača uticaj organizovanih kriminalnih grupa u svakodnevnom životu. Posljedice uključuju povećanu društvenu nejednakost, strah građana od kriminala i širenje sive ekonomije.

Zdravstveni uticaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Iako direktni zdravstveni uticaj nije izražen, posljedice uključuju stres i traumu žrtava, a u određenim slučajevima otuđena sredstva se koriste za kriminalne aktivnosti koje mogu indirektno ugroziti javno zdravlje (npr. trgovina narkoticima ili oružjem).

Politički uticaj: Procjenjuje se kao **srednji**. Imovinski kriminal omogućava infiltraciju kriminalnih struktura u političke i administrativne sfere putem korupcije, ucjena ili finansijskih malverzacija. Ovo podriva vladavinu prava i usporava reforme u pravosudnom i ekonomskom sistemu.

Sigurnosni uticaj: Procjenjuje se kao **visok**. Imovinski kriminal je često povezan s organizovanim kriminalom i drugim oblicima nasilja, uključujući razbojništva i auto kriminal, što otežava rad policijskih i pravosudnih organa. Visoka učestalost i ozbiljnost djela značajno utiče na osjećaj sigurnosti građana i stabilnost zajednice.

Uticaj na životnu sredinu: Procjenjuje se kao **niski**. Direktni uticaj imovinskog kriminala na okoliš je minimalan, mada u nekim slučajevima otuđena sredstva mogu biti investirana u aktivnosti koje ugrožavaju okoliš (npr. nelegalna gradnja ili eksploatacija resursa).

4.9.5. Procjena budućih kretanja

Iako je u Bosni i Hercegovini u periodu 2020.–2023. godine zabilježeno smanjenje broja krivičnih djela u oblasti imovinskog kriminaliteta za 15,27 % ili 1.748 djela, ova kategorija ostaje dominantna u ukupnoj strukturi kriminaliteta, čineći 44,56 % svih registrovanih krivičnih djela u periodu 2012.–2023. Prema prikupljenim podacima, organizovane kriminalne grupe (OKG) u navedenom periodu najčešće su počinile razbojništva, zelenaštvo, iznude, krađe, teške krađe, prevare i utaje, pri čemu su gotovo sve ove grupe istovremeno činile i druge vrste krivičnih djela, uključujući trgovinu drogom, trgovinu oružjem, krađu vozila, kamatarenje, ugrožavanje sigurnosti, upotrebu nasilja i izazivanje opšte opasnosti.

Ove aktivnosti generišu značajna novčana sredstva, a otuđena imovina se u mnogim slučajevima koristi za izvršenje drugih krivičnih djela, poput auto kriminala.

Regionalni i globalni trendovi ukazuju da, iako je u BiH zabilježeno smanjenje broja registrovanih djela, sofisticirani oblici imovinskog kriminala bilježe kontinuiran rast. Transnacionalne veze između kriminalnih grupa u Jugoistočnoj Evropi olakšavaju kretanje počilaca i otuđene imovine, dok u globalnom kontekstu tehnologija omogućava sve složenije oblike kriminala, od visokotehnoloških prevara i hakovanja vozila do zloupotrebe digitalnih valuta.

U BiH se očekuje da će klasični oblici imovinskog kriminala ostati prisutni, iako s manjim udjelom u ukupnom broju slučajeva, dok će sofisticirani oblici prevara i tehnički potpomognuti kriminal bilježiti kontinuiran rast. Međunarodna komponenta kriminalnih aktivnosti postaje sve izraženija, jer kriminalne mreže koriste BiH i region kao tranzitnu i operativnu bazu. Istovremeno, finansijska šteta od imovinskog kriminala potencijalno raste, iako ukupan broj prijavljenih slučajeva može stagnirati ili lagano opadati.

5. ZAKLJUČAK

Analiza stanja organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini u periodu 2020–2023. godine pokazuje da, i pored blagog opadanja ukupnog broja registrovanih krivičnih djela, djelovanje organizovanih kriminalnih grupa (OKG) bilježi porast u intenzitetu, sofisticiranosti i međusobnoj povezanosti. Najveći udio kriminalnih aktivnosti odnosi se na neovlaštenu proizvodnju i promet opojnih droga, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi, imovinski kriminal i koruptivna krivična djela, dok su pranje novca, trgovina oružjem i cyber kriminal u stalnom porastu i sve više integrisani u šire kriminalne mreže.

Organizovane kriminalne grupe u BiH djeluju kako unutar granica države, tako i u okviru transnacionalnih lanaca, iskorištavajući geostrateški položaj zemlje, poroznost granica i složenu društveno-političku situaciju. Visok nivo korupcije, neujednačena institucionalna efikasnost i ekonomska nestabilnost stvaraju okruženje pogodno za razvoj i prilagodbu kriminalnih struktura.

Povezanost organizovanog kriminala i potencijalnog finansiranja terorizma, naročito kroz krijumčarenje ljudi, trgovinu narkoticima i falsifikovanje dokumenata, ostaje latentna, ali ozbiljna prijetnja. Migracijski pritisci i nestabilna globalna sigurnosna situacija povećavaju rizik infiltracije radikalnih elemenata u ilegalne tokove, što zahtijeva trajno unapređenje obavještajnih, graničnih i istražnih kapaciteta.

Najveće prijetnje u narednom periodu mogu se sažeti kako slijedi:

1. **Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga** – očekuje se porast proizvodnje sintetičkih droga unutar BiH, širenje distribucijskih mreža i intenzivnija upotreba digitalnih platformi i kriptovanih komunikacija.
2. **Krijumčarenje ljudi i trgovina ljudima** – nastavak rasta ilegalnih migracija, uz veći angažman OKG u iskorištavanju migrantskih ruta za druge kriminalne aktivnosti.
3. **Privredni kriminal, korupcija i pranje novca** – sofisticiranije metode prikrivanja porijekla sredstava, uključujući ulaganje u nekretnine, luksuznu imovinu i kriptoimovinu.
4. **Cyber kriminal** – rast napada na finansijske institucije, kritičnu infrastrukturu i državne sisteme, te korištenje interneta i “dark weba” za ilegalnu trgovinu.
5. **Nelegalna trgovina oružjem** – rizik pojačane opskrbe kriznih područja i upotreba na domaćem i regionalnom tržištu.
6. **Potencijalna povezanost s terorizmom** – kroz finansijske, logističke i transportne kanale koje OKG već kontrolišu.

Uspješna borba protiv ovih prijetnji zahtijeva integrisan, koordiniran i proaktivan pristup svih nadležnih institucija, uz jačanje međunarodne saradnje, modernizaciju istražnih metoda, sistemsku razmjenu informacija i povećanje otpornosti institucija na koruptivne uticaje. Samo kontinuiranim unapređenjem kapaciteta i dosljednom primjenom zakona moguće je ograničiti prostor djelovanja organizovanog kriminala i osigurati sigurnost, stabilnost i vladavinu prava u Bosni i Hercegovini.